

เขตเกษตรอินทรีย์ (Organic Zoning) จังหวัดยโสธร

เอกสารวิชาการเลขที่ 10/05/2567
กลุ่มวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ
กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน

เขตเกษตรอินทรีย์

จังหวัดยโสธร

กลุ่มวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญรูป	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-2
1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	1-2
1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน	1-2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-3
1.6 ผู้ดำเนินงาน	1-3
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	2-1
2.1 หลักการเกษตรอินทรีย์	2-1
2.2 นโยบายและแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์	2-15
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-24
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-26
2.5 ทรัพยากรดิน	2-28
2.6 ทรัพยากรน้ำ	2-32
2.7 ทรัพยากรป่าไม้	2-43
2.8 คุณภาพอากาศ	2-43
2.9 สภาพการใช้ที่ดิน	2-45
2.10 ภาวะเศรษฐกิจและสังคม	2-48
บทที่ 3 การวิเคราะห์จัดทำเขตเกษตรอินทรีย์	3-1
3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ	3-1
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม	3-9
3.3 การวิเคราะห์ทัศนคติและความพร้อมของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์	3-15
3.4 หลักเกณฑ์และการกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์	3-25
3.5 สรุปและข้อเสนอแนะ	3-27
เอกสารอ้างอิง	อ-1
ภาคผนวก	ผ-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเกษตรปฐวีติเกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์	2-9
2-2	เนื้อที่การทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก	2-10
2-3	หน่วยแผนที่ดิน จังหวัดยโสธร	2-28
2-4	ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายเดือน จังหวัดยโสธร	2-33
2-5	แหล่งน้ำชลประทาน จังหวัดยโสธร	2-34
2-6	คุณภาพน้ำผิวดิน จังหวัดยโสธร	2-37
2-7	ผลตรวจวัดโลหะหนักในแหล่งน้ำผิวดิน จังหวัดยโสธร	2-38
2-8	จำนวนบ่อน้ำบาดาล จังหวัดยโสธร	2-39
2-9	อัตราการให้น้ำและปริมาณมวลสารทั้งหมดที่ละลายได้ จังหวัดยโสธร	2-41
2-10	คุณภาพอากาศ จังหวัดยโสธร ปี 2566	2-44
2-11	สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดยโสธร ปี 2566	2-46
2-12	ประชากร ความหนาแน่น และค่าเฉลี่ยต่อที่ดิน จังหวัดยโสธร ปี 2556-2565	2-48
2-13	สถานภาพแรงงาน จังหวัดยโสธร ปี 2566	2-49
2-14	จำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน จังหวัดยโสธร ปี 2561-2565	2-50
2-15	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี จังหวัดยโสธร ปี 2561-2565	2-52
2-16	พื้นที่เข้าร่วมการผลิตเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร จำแนกตามมาตรฐาน ของการเข้าร่วมการตรวจรับรอง ปี 2566	2-53
2-17	เกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร จำแนกตามชนิดสินค้า ปี 2566	2-54
2-18	จตุรวรรณและกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2567	2-55
2-19	ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-58
2-20	ราคารับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-59
2-21	มูลค่าการจำหน่ายข้าวเปลือกอินทรีย์โดยเฉลี่ยภายในประเทศ จังหวัดยโสธร ปี 2562-2564	2-60
2-22	ปริมาณการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2562-2564	2-61
2-23	มูลค่าการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2562-2564	2-61
2-24	เนื้อที่เลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-61
2-25	จำนวนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-62
2-26	เนื้อที่เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-63
2-27	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-64

สารบัญญัตินำ (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
2-28 จำนวนสัตว์ที่เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ จังหวัดยโสธร แยกรายอำเภอ ปี 2564	2-66
2-29 ฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จังหวัดยโสธร จำแนกตามประเภทและผลผลิต การเลี้ยงสัตว์น้ำจืด แยกรายอำเภอ ปี 2564	2-67
2-30 สัตว์น้ำจืดที่จับได้ จังหวัดยโสธร ปี 2564	2-67
2-31 สถานประกอบการอุตสาหกรรม จำนวนเงินทุน และจำนวนคนงาน จังหวัดยโสธร แยกรายอำเภอ ปี 2567	2-68
2-32 สถานประกอบการอุตสาหกรรม จังหวัดยโสธร จำแนกตามสาขาอุตสาหกรรม ปี 2567	2-68
2-33 สถิติการท่องเที่ยว จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-70
3-1 เปรียบเทียบต้นทุนระหว่างการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี พร้อมปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุน จังหวัดยโสธร	3-11
3-2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของการทำเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร	3-14
3-3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จังหวัดยโสธร	3-16
3-4 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร จังหวัดยโสธร	3-16
3-5 แนวโน้มการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร จังหวัดยโสธร	3-19
3-6 การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานรัฐ จังหวัดยโสธร	3-20
3-7 โอกาสและปัจจัยเสี่ยงในการทำเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร	3-22
3-8 การสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน จังหวัดยโสธร	3-24
3-9 เขตเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร	3-25

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
2-1	กรอบแนวความคิดการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570	2-12
2-2	ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท และแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570	2-13
2-3	สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570	2-14
2-4	ที่ตั้งและอาณาเขต จังหวัดยโสธร	2-25
2-5	เส้นน้ำฝนเท่า (Rainfall Isohyets) จังหวัดยโสธร ในคาบ 10 ปี (พ.ศ. 2557-2566)	2-27
2-6	ที่ตั้งสถานีเก็บตัวอย่างน้ำผิวดิน จังหวัดยโสธร	2-36
2-7	ที่ตั้งบ่อน้ำบาดาล จังหวัดยโสธร	2-40
2-8	อุทกธรณีวิทยาแสดงศักยภาพน้ำบาดาล จังหวัดยโสธร	2-42
2-9	สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดยโสธร	2-47
2-10	ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-58
2-11	ราคาซื้อขายข้าวเปลือกอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-59
2-12	มูลค่าการจำหน่ายข้าวเปลือกอินทรีย์โดยเฉลี่ยภายในประเทศ จังหวัดยโสธร ปี 2562-2564	2-60
2-13	เนื้อที่เลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-62
2-14	จำนวนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-62
2-15	เนื้อที่เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-63
2-16	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564	2-64
3-1	ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกข้าวนาปี จังหวัดยโสธร	3-5
3-2	ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกแตงโม จังหวัดยโสธร	3-6
3-3	ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกพืชผัก จังหวัดยโสธร	3-7
3-4	ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกขมิ้นชัน จังหวัดยโสธร	3-8
3-5	เขตเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร	3-26

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

เกษตรอินทรีย์ (organic agriculture) หมายถึง ระบบจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุพิษจากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่ได้มาจากเทคนิคการตัดแปร พันธุกรรม (genetic modification) มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน

จากรายงาน The World of Organic Agriculture 2021 โดยสถาบันวิจัยเกษตรกรรมอินทรีย์ (The Research Institute of Organic Agriculture : FiBL) และสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agricultural Movements : IFOAM) ที่ทำการสำรวจใน 191 ประเทศ พบว่า พื้นที่เกษตรอินทรีย์ของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2564 การผลิตเกษตรอินทรีย์ของโลกมีพื้นที่รวม 477.5 ล้านไร่ หรือร้อยละ 1.5 ของพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี 2561 อยู่ที่ 446.842 ล้านไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.11 ส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดโลก ในปี 2562 อยู่ที่ 3.697 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2561 อยู่ที่ 3.689 ล้านล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.23 สำหรับประเทศที่มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เป็นอันดับหนึ่งของโลก ในปี 2562 คือ ประเทศออสเตรเลีย โดยมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ 223.049 ล้านไร่ อันดับสอง คือ ประเทศอาร์เจนตินา มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ 22.952 ล้านไร่ และอันดับสาม คือ ประเทศสเปน มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ 14.718 ล้านไร่ ส่วนประเทศไทยมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ เป็นอันดับที่ 38 ของโลก โดยมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ 1.178 ล้านไร่ เมื่อพิจารณาถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ในปี 2561-2562 พบว่า ประเทศไทย มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 98.29

สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย พบว่า ในปี 2564 มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ 1.52 ล้านไร่ และจำนวนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ 95,752 ราย การส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ได้แก่ ข้าว ทูเรียน มังคุด มะพร้าวอ่อน น้ำกะทิ และใบชาเขียว ในปี 2560-2563 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปริมาณการส่งออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 31.58 ต่อปี และมูลค่าการส่งออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 44.46 ต่อปี ตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ฮังการี อิตาลี และเวียดนาม การขยายตัวดังกล่าวเป็นผลมาจากกระแสนิยมการบริโภค สินค้าเกษตรอินทรีย์ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค เมื่อพิจารณาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของ ประเทศไทยที่มีการส่งออกมากที่สุด คือ ข้าวอินทรีย์ โดยในปี 2560-2563 ปริมาณการส่งออกข้าว อินทรีย์มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 19.35 ต่อปี และมูลค่าการส่งออกข้าวอินทรีย์มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 24.60 ต่อปี สำหรับข้าวอินทรีย์ส่งออก ประกอบด้วย ข้าวกล้องหอมมะลิ ข้าวกล้องหอม ข้าวกล้องเจ้า ข้าวเจ้าขาวหอมมะลิ ข้าวเจ้าขาวหอม ข้าวเหนียว และข้าวนึ่ง โดยมีตลาดส่งออกที่สำคัญ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อิตาลี สิงคโปร์ ฝรั่งเศส และสวีตเซอร์แลนด์ การส่งออกผลไม้อินทรีย์สด และแช่แข็ง และสินค้าเกษตรอินทรีย์อื่น ๆ ของประเทศไทย (ทุเรียนสดและแช่แข็ง มังคุดสดและแช่แข็ง มะพร้าวอ่อน น้ำกะทิ และใบชาเขียว) ในปี 2563 มีปริมาณการส่งออกรวม 7,825.58 ตัน เพิ่มขึ้นจาก

4,783.04 ตัน ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 63.61 สำหรับมูลค่าการส่งออกผลไม้อินทรีย์สดและแช่แข็ง และสินค้าเกษตรอินทรีย์อื่น ๆ ในปี 2563 อยู่ที่ 620.17 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 244.66 ล้านบาท ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 153.49 โดยตลาดส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ฮองกง เวียดนาม จีน ไต้หวัน และ สหรัฐอเมริกา การนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ในปี 2562-2563 พบว่า ปริมาณการนำเข้า มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.14 และมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.58 สำหรับสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวหอม ทุเรียนแช่แข็ง และกะทิสำเร็จรูป ซึ่งนำเข้าสินค้าจากประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศเมียนมา ปากีสถาน เวียดนาม และลาว

ในการนี้กลุ่มวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน เห็นควรจัดทำเขตเกษตรอินทรีย์ (Organic Zoning) เพื่อขับเคลื่อนงานด้านเกษตรอินทรีย์ภายใต้กรอบแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 ให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยเป็นผู้นำเกษตรอินทรีย์ของภูมิภาคอาเซียน บนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2570” ที่กำหนดไว้

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อรวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลสำคัญตลอดห่วงโซ่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์และจัดทำเขตเกษตรอินทรีย์ (Organic Zoning)

1.2.3 เพื่อสนับสนุนนโยบายการใช้ที่ดินของประเทศด้านเกษตรอินทรีย์

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

1.3.1 ระยะเวลา : มิถุนายน 2567 ถึง กันยายน 2567

1.3.2 พื้นที่ : จังหวัดยโสธร

1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน

1.4.1 การรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้เป็นฐานในการศึกษาและวิเคราะห์ มีทั้งข้อมูลเชิงอธิบาย และข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยข้อมูลได้จากการเก็บรวบรวมในพื้นที่และส่วนกลางมีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลเชิงอธิบาย ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ สภาพการใช้ที่ดิน ตลอดจนข้อมูลสถิติจากหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงนโยบายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2) ข้อมูลเชิงพื้นที่ ได้แก่ แผนที่สภาพภูมิประเทศและขอบเขตการปกครอง แผนที่ป่าตามกฎหมาย และป่าตามมติคณะรัฐมนตรี แผนที่ชุดดิน แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน แผนที่โครงการชลประทาน เป็นต้น

1.4.2 การนำเข้าและวิเคราะห์ข้อมูล

1) สํารวจตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาคสนามทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนนโยบายในระดับพื้นที่ เพื่อปรับปรุงให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น นำไปสู่การวิเคราะห์กำหนดเขตเกษตรอินทรีย์

2) วิเคราะห์ความเหมาะสมของที่ดินกับการทำเกษตรอินทรีย์ โดยศึกษาร่วมกับการใช้ที่ดินและการจัดการพื้นที่

3) วิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม อาทิ กิจกรรมการทำเกษตรอินทรีย์ โอกาสและปัจจัยเสี่ยง ความคิดเห็น มูลค่าทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ เป็นต้น

4) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์ โดยนำเข้าฐานข้อมูลที่รวบรวมให้อยู่ในฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ดำเนินการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนนโยบายเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ และตรวจสอบข้อมูลร่วมกับเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

5) จัดทำรายงานพร้อมแผนที่ประกอบ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เขตเกษตรอินทรีย์ (Organic Zoning) เพื่อคุ้มครองพื้นที่และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำเกษตรอินทรีย์

1.5.2 เกษตรกรที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

1.5.3 สินค้าเกษตรอินทรีย์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น และเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ

1.6 ผู้ดำเนินงาน

1.6.1 ที่ปรึกษา

นายชาคริต อินนะระ

ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน

1.6.2 คณะผู้จัดทำ

1) นางสาวพิมพ์พร พรพรมินทร์

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ

2) นางสาวชนมชนก ตั้งตระกูล

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

3) ว่าที่ ร.ต.ยศ อินทะวิชัย

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

บทที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปในบทนี้จะประกอบด้วยสองส่วน โดยส่วนแรกจะเป็นข้อมูลทั่วไปด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้งด้านมาตรฐาน ระบบการผลิต ประวัติความเป็นมา การพัฒนา รวมถึงนโยบายและแผนปฏิบัติการ ด้านเกษตรอินทรีย์ ส่วนที่สองจะเป็นข้อมูลทั่วไปของจังหวัด ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ คุณภาพอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน ตลอดจนภาวะ เศรษฐกิจและสังคม

2.1 หลักการเกษตรอินทรีย์

หลักการเกษตรอินทรีย์ที่ยอมรับกันทั่วไป คือ หลักการที่กำหนดโดยสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) Organics International) โดยสหพันธ์ฯ ได้ระดมความคิดเห็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์โดยตรง จากทั่วโลก ร่างหลักการเกษตรอินทรีย์นี้ได้รับการนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหพันธ์ฯ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2548 และที่ประชุมใหญ่ได้ลงมติรับรองหลักการเกษตรอินทรีย์ดังกล่าว โดยหลักการเกษตรอินทรีย์ของสหพันธ์ฯ ประกอบด้วยหลักการ 4 ข้อสำคัญ คือ สุขภาพ นิเวศวิทยา ความเป็นธรรม และการดูแล เอาใจใส่ (health, ecology, fairness and care) (กรีนเนท¹)

มิติด้านสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม ของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก

มิติด้านนิเวศวิทยา เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของระบบนิเวศวิทยาและวัฏจักร แห่งธรรมชาติ การผลิตการเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และช่วยทำให้ระบบและวัฏจักร ธรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืนมากขึ้น

มิติด้านความเป็นธรรม เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ที่มีความเป็นธรรม ระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวมและสิ่งมีชีวิต

มิติด้านการดูแลเอาใจใส่ การบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์ควรจะต้องดำเนินการอย่าง ระมัดระวังและรับผิดชอบต่อปกป้องสุขภาพและความเป็นอยู่ของคนทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งพิทักษ์ปกป้องสภาพแวดล้อมโดยรวมด้วย

สหพันธ์ฯ ได้ให้คำนิยามของเกษตรอินทรีย์ ว่าเป็น “ระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน ของสุขภาพดิน ระบบนิเวศ และผู้คน เกษตรอินทรีย์พึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลาย ทางชีวภาพ และวงจรธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ แทนที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่มี ผลกระทบทางลบ เกษตรอินทรีย์ผสมผสานองค์ความรู้พื้นบ้าน นวัตกรรม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นธรรมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนและสิ่งมีชีวิต ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง”

¹ <https://www.greenet.or.th/organic-agri-principle/>

2.1.1 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่มีการตรวจรับรองมีทั้งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการตรวจรับรองโดยภาครัฐและภาคเอกชน และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับสากลหรือในต่างประเทศ ดังนี้ (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2563, 2565)

1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

(1) **ภาครัฐ** โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1: การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1-2546) สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้ว เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2552 (มกษ.9000 เล่ม 1-2552) ฉบับทบทวน

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2: ปศุสัตว์อินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 2-2554) มกอช. ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้ว เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2561 (มกษ.9000 เล่ม 2-2561) ฉบับทบทวน

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 3: อาหารสัตว์น้ำอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 3-2552)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4: ข้าวอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 4-2553)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 5: ปลาสดอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 5-2553)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6: ผึ้งอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 6-2556)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การเลี้ยงกุ้งทะเลระบบอินทรีย์ (มกษ.7413-2550)

- แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1: การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1 (G)-2557)

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง ไหมอินทรีย์ เล่ม 1: รังไหม แผ่นใยไหม และเส้นไหม (มกษ.8203 เล่ม 1-2560)

(2) **ภาคเอกชน** ภาคเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับที่สามารถส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศ และระดับท้องถิ่นที่จำหน่ายภายในประเทศ ดังนี้

- มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จัดทำขึ้นโดยสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ตามแนวทางมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขั้นพื้นฐานของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) โดยการรับรองของสมาชิกรัฐสมาชิก มกท. มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 และต่อมามีการแก้ไขปรับปรุงอีกหลายครั้ง มาตรฐานของ มกท. ครอบคลุมในเรื่องการผลิตพืชอินทรีย์ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ การเก็บผลผลิตจากธรรมชาติ การผลิตปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ และรายการอาหารอินทรีย์ มกท. เป็นหน่วยงานที่รับรองเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับและ

อยู่ในรายชื่อหน่วยรับรองเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรปตามมาตรฐาน EU (The European Union) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 และสามารถส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้

- ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System: PGS) เกิดขึ้นเนื่องจากเกษตรกรที่ผลิตสินค้าและจำหน่ายในท้องถิ่นมีความเห็นร่วมกับสหพันธ์เกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) และองค์กรท้องถิ่นอีกหลายแห่งว่า การตรวจสอบรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอิสระจากภายนอกนั้น ไม่เหมาะกับเกษตรกรอินทรีย์ที่ต้องการขายผลผลิตในท้องถิ่นและเห็นว่าสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต/ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตในท้องถิ่นด้วยตนเองได้ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งและลดค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองได้ด้วย

- มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) เป็นมาตรฐานระดับท้องถิ่น จัดตั้งโดยสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นองค์กรเอกชน ร่วมกับองค์กรเกษตรกร ผู้บริโภค และนักวิชาการ ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำการรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ซึ่งกระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ เกษตรกรผู้ผลิตต้องยื่นใบสมัครขอรับการตรวจสอบแปลงเกษตรต่อสำนักงานประสานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ และเมื่อผู้ขอได้รับการรับรองแล้วจะได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์ “มอน.” ณ จุดจำหน่ายได้

- มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.) เป็นมาตรฐานระดับท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยคณะกรรมการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวทางของการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดสุรินทร์ โดยยึดแนวทางการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานของ มกท. และ มกอช. (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ) โดยมีมาตรฐานครอบคลุมเฉพาะในเรื่องการผลิตพืชอินทรีย์ สัตว์อินทรีย์ การจัดการเกี่ยวเกี่ยว การแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์และปัจจัยการผลิต

- มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ (มก.พช.) พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยของนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ร่วมกับชุมชนและเกษตรกร เป็นมาตรฐานเฉพาะกลุ่มที่ใช้ตรวจรับรองผู้สมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์ ในสังกัดสถาบันเศรษฐกิจพอเพียงเครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพชรบูรณ์เท่านั้น โดยทางกลุ่มได้ใช้มาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพื่อความพอเพียง มั่งคั่ง ยั่งยืน และสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร จนเกิดการรวมตัวพัฒนาเป็นเครือข่ายอย่างยั่งยืนเป็นรูปธรรมมาถึงปัจจุบัน

- มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ชมรมเกษตรอินทรีย์เกาะพะงัน เป็นระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบชุมชนรับรอง (PGS) ที่พัฒนาขึ้น โดยมูลนิธิสายใยแผ่นดินร่วมกับกลุ่มเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบนเกาะพะงัน เมื่อปี พ.ศ. 2554 ภายใต้โครงการ “เกาะพะงัน เกษะเกษตรอินทรีย์” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงพาณิชย์

2) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับสากล

(1) โครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex Alimentarius Commission) ได้ประกาศรับรองมาตรฐาน เรื่อง แนวทางสำหรับการผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายอาหารที่ผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ (Guideline for the production, processing, labelling and marketing of organically produced foods) ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งครอบคลุมการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งพืชและปศุสัตว์ เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้

(2) **มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM)** สหพันธ์ฯ จัดตั้งโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation Program) ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ได้จัดตั้งหน่วยงาน IOAS (International Organic Accreditation Service) เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการรับรองระบบงาน ภายใต้กรอบของโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM โดย IOAS จัดทะเบียนเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

(3) **มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (EU)** สหภาพยุโรปใช้ระเบียบ Council Regulation (EC) No 834/2007 เมื่อ 28 มิถุนายน 2550 โดยเริ่มบังคับใช้จริงเมื่อ 1 กรกฎาคม 2555 นอกจากนี้ กรรมาธิการเกษตรยังได้ออกระเบียบสำหรับการปฏิบัติ (implementing rules) อีก 2 ฉบับ คือ Commission Regulation (EC) No 889/2008 และ Commission Regulation (EC) No 1235/2008 ซึ่งฉบับแรกเป็นข้อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานการเพาะปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ เลี้ยงสัตว์ และแปรรูป ส่วนระเบียบฉบับที่สองเป็นระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์จากต่างประเทศ

(4) **มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (National Organic Program: NOP)** แผนงานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (NOP) อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture: USDA) โดยระบบการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์นี้เริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ในเดือนมิถุนายน 2552 กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาและ CFIA (Canadian Food Inspection Agency) ของประเทศแคนาดาได้ลงในข้อตกลงยอมรับ ความเท่าเทียมกันของระบบเกษตรอินทรีย์ของอีกฝ่าย ซึ่งทำให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดาสามารถได้รับการรับรองตามระบบของประเทศสหรัฐอเมริกาเพิ่มเติมได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการตรวจประเมินเพิ่ม (ยกเว้นในกรณีของผลผลิตจากสัตว์เกษตรอินทรีย์ ที่จะต้องมีการตรวจเรื่องการใชยายาปฏิชีวนะเพิ่ม)

(5) **มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดา (Canada Organic Regime: COR)** รัฐบาลแคนาดาเริ่มนำระบบ COR ออกบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2552 ตามระเบียบ Organic Products Regulations, 2009 โดยมี CFIA เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการใช้ตรามาตรฐาน เกษตรอินทรีย์แคนาดา ที่ถูกต้องต้องมีชื่อสินค้า รหัสหน่วยงานที่ทำการตรวจการรับรองที่ออกโดย IOAS พร้อมกับระบุประเทศผู้ผลิต ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสกำกับไว้ใกล้กับตรามาตรฐาน เพื่อให้เห็นได้ชัดเจน ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศแคนาดายอมรับ ได้แก่ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (จากผู้ผลิตทั่วโลก) ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (เฉพาะที่ผลิตในสหภาพยุโรป) และระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (เฉพาะที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่น) เริ่ม 1 มกราคม 2558 โดยการแสดงตรามาตรฐานที่ยอมรับต้องแสดงคู่กับตรามาตรฐานของประเทศแคนาดาเสมอ

(6) **มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (Japanese Agricultural Standard Organic: JAS mark)** อยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ของประเทศญี่ปุ่น (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries: MAFF) สำหรับระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศญี่ปุ่นยอมรับ อาทิ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แคนาดา (เฉพาะที่ผลิตในประเทศแคนาดา)

เริ่ม 1 มกราคม 2558 โดยการแสดงตรามาตรฐานที่ยอมรับต้องแสดงคู่กับตรามาตรฐานของประเทศญี่ปุ่นเสมอ

(7) **มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ไบโอเอกริเลิร์ซ (Bioagricert)** โดย Bioagricert เป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการตรวจสอบและการเป็นผู้ให้การรับรองการผลิตสินค้าอินทรีย์ ซึ่งได้รับการยอมรับและแต่งตั้งโดยหน่วยงานซึ่งดูแลเกี่ยวกับการให้การรับรองในยุโรป ซึ่งรับรองโดย IFOAM ตามข้อตกลงมาตรฐาน ISO 65 และมาตรฐาน EN 45011

2.1.2 ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์

ผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานตรวจรับรองที่เชื่อถือได้ ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดการตรวจรับรองที่ครอบคลุมตั้งแต่ แหล่งที่มาของพันธุ์และปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย อาหารสัตว์ ยาป้องกันและรักษาโรค) วิธีการใช้ปัจจัยการผลิต วิธีการดูแลรักษา วิธีการป้องกันการปนเปื้อนจากสภาพแวดล้อม รวมถึงแหล่งผลิตแบบเคมีที่อยู่ข้างเคียง ตลอดจนวิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิต คัดแยก ทำความสะอาด เก็บรักษาผลผลิต การบรรจุขาย (ภาชนะบรรจุ ฉลากกำกับ) และการจัดการระหว่างขนส่ง ซึ่งรายละเอียดจะแตกต่างกันไปตามขอบเขตและระบบมาตรฐานที่ขอรับรอง แต่มาตรฐานระดับสากลมีข้อกำหนดพื้นฐานที่ผู้ประกอบการทุกคนต้องปฏิบัติในทุกขั้นตอนการผลิตไปจนถึงมือผู้บริโภคโดยต้องไม่ใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ หรือสมุนไพรต้องห้าม เน้นการป้องกันศัตรูพืชและรักษาโรคสัตว์โดยคำนึงถึงระบบนิเวศ (ไม่เพิ่มปัญหาภาวะโลกร้อนที่ทำให้สภาพภูมิอากาศแปรปรวน เป็นต้น) มีการจดบันทึกกิจกรรมการผลิตในทุกขั้นตอน และเก็บรักษาข้อมูล เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ (traceability) อย่างน้อย 5 ปี นอกจากนี้ยังรวมถึงการดูแลสวัสดิภาพของลูกจ้างในฟาร์มหรือโรงงานอย่างเป็นทางการ และเป็นงานอย่างสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย รวมแล้วคือ เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างเอาใจใส่ระหว่างมนุษย์ พืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในทุกขั้นตอน ตัวอย่างของระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ ได้แก่²

1) **ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ มกท. (A.C.T.: Organic Agriculture Certification Thailand)** หมายถึง ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรได้ทำการผลิตและผ่านกระบวนการเกษตรอินทรีย์มา มากกว่า 12 เดือนขึ้นไป หรือ 1 ปีขึ้นไป กระบวนการผลิตที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในผลผลิตทุกชนิด หรือบางชนิดที่สามารถทำการผลิตได้โดยจะต้องเป็นผลผลิตคนละชนิด ที่ทำการผลิตแบบเคมี และต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จาก มกท.

2) **ผลผลิตเกษตรอินทรีย์อียู (EU)** หมายถึง กระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์มาตรฐานยุโรปที่เกษตรกรได้ทำการผลิตและผ่านกระบวนการเกษตรอินทรีย์มา มากกว่า 24 เดือน หรือ 2 ปีขึ้นไป โดยอาจจะมีการใช้พืชต่างพันธุ์/ชนิดเป็นการผลิตคู่ขนานได้ (ระยะปรับเปลี่ยน 1-24 เดือน)

3) **ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไบโอสวิส (BIO SUISSE)** หมายถึง กระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์มาตรฐานกลุ่มสหภาพยุโรปที่เกษตรกรได้ทำการผลิตและผ่านกระบวนการเกษตรอินทรีย์มา มากกว่า 24 เดือน หรือ 2 ปีขึ้นไป ในพืชทุกชนิดต้องเป็นการผลิตแบบห้ามผลิตคู่ขนาน และมีความหลากหลายในแปลงผลิต 7 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป (ระยะปรับเปลี่ยน 1-24 เดือน)

² <https://oasis-oasisfamily.comมาตรฐานอินทรีย์/>

4) **ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ นา โท แลนด์ (Naturland)** หมายถึง ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกร ได้ทำการผลิตและผ่านกระบวนการเกษตรอินทรีย์มากกว่า 24 เดือน หรือ 2 ปีขึ้นไป ปัจจัยการผลิตที่ใช้ต้องไม่มาจากมูลสัตว์ปีก โดยต้องปรับเปลี่ยนทั้งฟาร์มเป็นอินทรีย์ (ต้องปรับเปลี่ยนทุกแปลงเป็นอินทรีย์ภายใน 5 ปี โดยเฉพาะพืชที่ปลูกเพื่อยังชีพต้องมีแผนการปรับเปลี่ยน และหรือต้องมีมาตรฐานสังคม (Naturland Social Standards) ด้วย

5) **ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ NOP** หมายถึง ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรได้ทำการผลิตและผ่านกระบวนการเกษตรอินทรีย์มากกว่า 36 เดือนขึ้นไป หรือ 3 ปีขึ้นไป ห้ามใช้ปุ๋ยคอกสด โดยตรงกับส่วนของพืชที่จะนำมาบริโภค ยกเว้นแต่ได้ทำการหมัก หรือทำให้แห้ง หรือผสมคลุกในดินอย่างน้อย 90 วัน ก่อนการเก็บเกี่ยว และไม่มีพื้นที่ใดเป็นเกษตรแบบเคมี

6) **ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ COR** หมายถึง ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรได้ทำการผลิตและผ่านกระบวนการเกษตรอินทรีย์มากกว่า 36 เดือนขึ้นไป หรือ 3 ปีขึ้นไป ห้ามใช้ปุ๋ยคอกสด โดยตรงกับส่วนของพืชที่จะนำมาบริโภค ยกเว้นแต่ได้ทำการหมัก หรือทำให้แห้ง หรือผสมคลุกในดินอย่างน้อย 90 วัน ก่อนการเก็บเกี่ยว และไม่มีพื้นที่ใดเป็นเกษตรแบบเคมี

2.1.3 ประสบการณ์นานาชาติ

ก่อนที่จะมีการทำเกษตรอินทรีย์นั้น การเกษตรโดยทั่วไปได้ดำเนินการมาเป็นเวลาหลายพันปี โดยไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี การนำปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้เพิ่งเริ่มต้นกลางศตวรรษที่ 19 เช่นเดียวกับยาฆ่าแมลง เทคนิคการทำเกษตรดังกล่าวนี้ ให้ผลตอบแทนในระยะสั้น ต่อมาได้เกิดการแน่นตัวของดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง และมีปัญหาสารเคมีเข้าสู่โซ่อาหาร ในปลายศตวรรษที่ 1800 และต้นศตวรรษที่ 1900 นักชีววิทยาในประเทศอังกฤษได้พยายามลดผลกระทบดังกล่าวนี้ ให้ลดลงแต่ยังคงผลผลิตของพืชเอาไว้ จนกระทั่งในปี 1940 Northbourne (1940) ได้พิมพ์เอกสาร ชื่อ “Look to the Land” ซึ่งใช้คำว่า “เกษตรอินทรีย์” (Organic Farming) ในเอกสารที่ได้ให้กรอบแนวคิดไว้ด้วยว่า “เกษตรอินทรีย์มีความหมายเพียงแต่การปรับปรุงดินโดยใช้วัสดุที่เป็นอินทรีย์สารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการออกแบบและจัดการฟาร์มที่ไม่พึ่งพาสารเคมีทั้งหมด และคำนึงถึงผืนดิน ผลิตผล ระบบนิเวศ และชุมชน ในลักษณะที่เป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน”

ในปีเดียวกัน เซอร์อัลเบิร์ต ฮอวาร์ด (Sir Albert Howard) ได้เผยแพร่ผลงาน ชื่อ “คัมภีร์เกษตร (An Agricultural Testament)” โดยกล่าวถึงหลักการเกษตรอินทรีย์ไว้หลายประการ (Howard, 1940)

นอกจากนี้ นักวิทยาศาสตร์ที่ทำการทดลองเรื่องเกษตรอินทรีย์ ในประเทศสวีเดนชื่อ Ehrenfried Pfeiffer ก็ได้จัดพิมพ์เอกสาร เรื่อง Bio-Dynamic Farming and Gardening ในปี 1938 ซึ่งต่อมา Pfeiffer ได้ย้ายภูมิลำเนาไปประเทศสหรัฐอเมริกา และได้ทำการทดลองและเผยแพร่ผลงานเรื่องเกษตรอินทรีย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (Paul, 2011)

การทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ในยุโรปได้ขยายตัวมาตามลำดับจนถึง พ.ศ. 2515 ได้มีการจัดตั้ง “สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement: IFOAM)” โดยได้จดทะเบียนเป็นองค์การพัฒนาเอกชนในประเทศฝรั่งเศส และประเทศสวีเดนชื่อ Tholey-Tholey ในสาธารณรัฐเยอรมนี เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร IFOAM ได้กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการรับรองคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อจำหน่ายให้ผู้บริโภคในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งร่วมมือกับ FAO และ WHO ในการจัดทำ

มาตรฐานอาหารให้เป็นมาตรฐานสากลร่วมกัน ภายใต้ Codex (Codex Alimentarius) ทั้งนี้ Codex ได้กำหนดมาตรฐานการใช้ฉลากของผลิตภัณฑ์จากพืชอินทรีย์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2542

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการสำรวจฟาร์มที่ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ในปี 2557 พบว่ามีฟาร์มที่ได้มีการรับรองจำนวน 12,634 แห่ง ยกเลิกการรับรอง 1,459 แห่ง รวมทั้งสองกรณีมีจำนวน 14,093 แห่ง อยู่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียมากที่สุด 2,805 แห่ง รองลงมา คือ มลรัฐวิสคอนซิน 1,228 แห่ง ที่เหลืออยู่ในมลรัฐอื่น มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 2,300,000 เอเคอร์ (5,175,000 ไร่) ทำรายได้รวม 5,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (National Agricultural Statistics Service, 2015)

ในการศึกษาโดย European Commission (2014) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างเกษตรอินทรีย์กับการทำการเกษตรโดยทั่วไป (Conventional) ว่าการทำการเกษตรประเภทใดจะสร้างผลกำไรได้มากกว่ากัน การศึกษาพบว่า

1) ต้นทุนของเกษตรอินทรีย์ต่ำกว่าเพราะไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องจักรกล รวมทั้งความเสี่ยงต่อสุขภาพและความเสื่อมโทรมของเกษตรกร

2) เกษตรอินทรีย์ใช้แรงงานมากกว่า โดยพบว่า แรงงาน 1 คน สามารถทำงานในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ได้สูงสุด 40 เฮกแตร์ (250 ไร่) ส่วนในฟาร์มที่ทำการเกษตรทั่วไป แรงงาน 1 คน ทำงานได้ 46 เฮกแตร์ (287.5 ไร่) ในฟาร์มโคนมอินทรีย์ แรงงาน 1 คน ดูแลโคนมได้ 17 ตัว ส่วนในฟาร์มโคนมโดยทั่วไป แรงงาน 1 คน ดูแลโคนมได้ 21 ตัว

3) ต้นทุนในการปลูกพืชดูแลรักษาฟาร์ม พบว่า ในฟาร์มเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนประมาณ 860 ยูโรต่อเฮกแตร์ ส่วนในฟาร์มเกษตรโดยทั่วไปมีต้นทุนประมาณ 960 ยูโรต่อเฮกแตร์

4) การไม่ใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ผลผลิตของพืชในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ต่ำกว่าในฟาร์มเกษตรโดยทั่วไป เช่น ผลผลิตของข้าวสาลีในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ได้รับ 2-3 ต้นต่อเฮกแตร์ แต่ในฟาร์มเกษตรโดยทั่วไปผลผลิต 5-8 ต้นต่อเฮกแตร์ ในฟาร์มโคนมก็เช่นเดียวกัน คือ ในฟาร์มโคนมโดยทั่วไปมีผลผลิต 7 ต้นต่อปี แต่ในฟาร์มโคนมอินทรีย์ให้ผลผลิตเพียง 5.5 ต้นต่อปี อย่างไรก็ตาม ราคานมจากฟาร์มโคนมอินทรีย์ให้สูงกว่าถึงตันละ 90 ยูโร

จากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า มีความแตกต่างที่เป็นตัวเงินเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ ในฟาร์มอินทรีย์มีผลกำไรต่อหน่วยการทำงาน (work unit) เท่ากับ 28.114 ยูโรต่อปี และในฟาร์มเกษตรโดยทั่วไป 27.836 ยูโรต่อปี ในกรณีของพืชผักอินทรีย์ มีค่า 29.097 ยูโรต่อปี และในฟาร์มเกษตรโดยทั่วไป 28.270 ยูโรต่อปี ในกรณีฟาร์มโคนมนั้น มีค่า 25.734 ยูโรต่อปี ในฟาร์มโคนมโดยทั่วไป ซึ่งน้อยกว่าฟาร์มโคนมอินทรีย์ ที่มีค่า 27.853 ยูโรต่อปี

นอกจากผลดีที่เป็นตัวเงินแล้ว ในด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมนั้น เกษตรอินทรีย์นำไปสู่ผลดีดังนี้

1) เพิ่มผลผลิตในระยะยาวโดยการหาปัจจัยในการทำฟาร์มที่ได้จากความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น

2) ปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางอาหาร

3) ลดปัญหาการเงินโดยทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีด้วยปัจจัยที่หาได้ในท้องถิ่นและเป็นทรัพยากรที่ทดแทนได้ (renewable resources)

- 4) บูรณาการวิธีการที่ใช้ในการทำการเกษตรดั้งเดิม
 - 5) ให้ทางเลือกแก่เกษตรกรในการปรับสภาพระบบการเกษตรที่มีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ความแห้งแล้ง และฝนที่ตกหนักเกินเกณฑ์ปกติ
 - 6) ปรับปรุงคุณภาพของมนุษย์และใช้ผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมได้สูงสุด
- Halweil (2006) ได้วิเคราะห์ในเอกสาร เรื่อง Can Organic Farming Feed Us All ไว้ว่า สถาบันและนักวิชาการจำนวนมากเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงในการทำการเกษตรจากเกษตรทั่วไป (Conventional) ไปสู่การเกษตรอินทรีย์จะไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มปริมาณอาหาร แต่เป็นเพียงหนทางเดียวในการกำจัดความหิวโหยให้หมดไป

นอกจากนี้ ยังมีการรายงานว่า ผลผลิตจากการทำเกษตรอินทรีย์บางแห่งยังสูงกว่าการทำเกษตรโดยทั่วไป ถึงแม้ว่าจะเชื่อกันว่า ฟาร์มเกษตรอินทรีย์จะให้ผลผลิตน้อยกว่าก็ตาม จากตัวอย่าง คือ สถาบันวิจัยเกษตรอินทรีย์ในประเทศสวีเดนแลนด์แสดงให้เห็นว่า ผลผลิตจากฟาร์มเกษตรอินทรีย์น้อยกว่าฟาร์มทั่วไปเพียงร้อยละ 20 ในช่วงเวลา 21 ปีที่ผ่านมา การศึกษามากกว่า 200 โครงการในทวีปอเมริกาเหนือและในยุโรป มีการสรุปโดย Pinstrip Anderson แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล สหรัฐอเมริกาว่า ผลผลิตของฟาร์มเกษตรอินทรีย์จะได้อ้อยละ 80 ของฟาร์มเกษตรทั่วไป นอกจากนี้ จากการปริทัศน์ผลผลิตของพืชทั้งที่อยู่ในเขตน้ำฝนและชลประทานโดย Bill Lieblardt แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย-เดวิส พบว่า ผลผลิตของพืชชนิดต่าง ๆ ในฟาร์มเกษตรอินทรีย์มีผลผลิตร้อยละ 94 ข้าวสาลีร้อยละ 97 ถั่วเหลืองร้อยละ 94 ของฟาร์มที่ทำการเกษตรโดยทั่วไป ตามลำดับ แต่เมื่อเทียบกับผลผลิตเท่ากันทั้งในฟาร์มเกษตรอินทรีย์และฟาร์มที่ทำการเกษตรโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตจาก FAO (2007) ในกรณีของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า ถึงแม้ว่าเกษตรอินทรีย์จะสามารถลดความหิวโหยลงได้ก็ตาม แต่ยังต้องการปุ๋ยเคมีเพื่อเลี้ยงประชากรโลก โดยที่การใช้ปุ๋ยเคมีนั้นจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง ทั้งจำนวน วิธีการ และเวลาที่เหมาะสม ผู้อำนวยการของ FAO ได้ย้ำว่า “ไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาความหิวโหยและความยากจนได้ต้องใช้หลายวิธีมาปฏิบัติ” (ตารางที่ 2-1)

ในกรณีของประเทศสวีเดนแลนด์ ซึ่งจังหวัดยโสธรได้เคยส่งผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ไปจำหน่ายนั้น จำนวนฟาร์มได้ลดลงจำนวน 550 แห่ง เหลือเพียง 48,344 แห่ง ในปี 2566 ในขณะที่ฟาร์มอินทรีย์เพิ่มขึ้น 149 แห่ง เป็น 7,819 แห่ง ในปี 2566 โดยมีขนาดฟาร์มเฉลี่ย 23.8 เฮกตาร์ (148.8 ไร่) ต่อฟาร์ม³

การทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก จากการสำรวจของ FiBL and IFOAM ในปี 2565 พบว่า มีเนื้อที่รวม 96.3 ล้านเฮกตาร์ (601.9 ล้านไร่) ในแต่ละทวีปดังตารางที่ 2-2

ทั้งนี้ มีจำนวนฟาร์มอินทรีย์ 4.5 ล้านฟาร์ม วงเงินในการซื้อขาย 1,348,000 ยูโร ปริมาณการส่งออกและนำเข้า 4.9 ล้านตัน

³www.swissinfo.ch

ตารางที่ 2-1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเกษตรปฏิบัติเกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์

เกษตรปฏิบัติเขียว	เกษตรอินทรีย์
1. ใช้หลักการและแนวคิดการเกษตรแบบแยกส่วนโดยเน้นความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น แยกพืช สัตว์ ประมง ป่าไม้ ดิน น้ำ สังคม และเศรษฐกิจออกจากกัน ให้เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในแนวทางของเทคโนโลยี	1. ใช้หลักการและแนวคิดการเกษตรแบบองค์รวม ในระบบนิเวศเกษตรที่มี พืช สัตว์ ประมง ป่าไม้ ดิน น้ำ สังคมและเศรษฐกิจ ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อถือซึ่งกันและกันอย่างมีบูรณาการโดยให้ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย
2. เน้นการผลิตแบบเชิงเดี่ยวที่แยก พืช สัตว์ ประมงออกจากกันเป็นชนิดเดียวในพื้นที่ติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ในลักษณะของเกษตรอุตสาหกรรม	2. เน้นการผสมผสานให้เกิดความหลากหลายเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่าง พืช สัตว์ ประมง และป่าไม้ ในระบบไร่นาสวนผสม วนเกษตร และเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นต้น
3. ใช้พันธุ์ที่ได้จากการผสมและคัดเลือกโดยหลักการทางพันธุศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงเป็นประการสำคัญ	3. ใช้พันธุ์ที่คัดเลือกให้เหมาะสมกับสภาพท้องที่ที่แตกต่างกัน ปฏิเสธการใช้พันธุ์ที่มีการตัดต่อทางพันธุกรรม (GMOs)
4. เน้นการเพิ่มผลผลิตจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ได้จากภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ฮอร์โมน ฯลฯ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	4. เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่เกิดจากการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในฟาร์มและในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเน้นการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและลดต้นทุนการผลิต
5. ใช้เครื่องทุ่นแรงจากพลังงานการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงจากฟอสซิลเป็นส่วนใหญ่ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการประกอบกิจการ	5. เน้นการใช้แรงงานคน สัตว์ และเครื่องทุ่นแรงขนาดเล็กที่ประหยัดพลังงานรวมทั้งใช้หลักจริยธรรมชาติในการจัดการศัตรูพืช การปรับปรุงดิน ฯลฯ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. มีเป้าหมายเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีกำไรเป็นตัวเงินเป็นเครื่องชี้วัด เพื่อการค้าและส่งออกไปต่างประเทศเป็นอันดับแรกที่เหลือจึงใช้บริโภคภายในประเทศ	6. มีเป้าหมายการผลิตเพื่อความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค การรักษาสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืน

ที่มา: ชนวน รัตนวราหะ (2550)

ตารางที่ 2-2 เนื้อที่การทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก

ทวีป	เนื้อที่	
	ล้านเฮกแตร์	ล้านไร่
ยุโรป (Europe)	18.5	115.6
อเมริกาเหนือ (North America)	3.6	22.5
อเมริกาใต้ (South America)	9.5	59.4
เอเชีย (Asia)	8.8	55.0
แอฟริกา (Africa)	2.7	16.9
โอเชียเนีย (Oceania)	53.2	332.5
รวม	96.3	601.9

ที่มา: Willer *et al.* (2020)

2.1.3 เกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย

1) ความเป็นมา ⁴

- คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 มีนโยบายเกษตรกรรมเกี่ยวกับรัฐบาลจะส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรกรรมทางเลือก และเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร ชุมชนเกษตรกร และจะผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานแปรรูป และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดให้เป็นศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2547 ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เร่งดำเนินการรณรงค์ ส่งเสริม และแนะนำให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน ด้านอาหารสัตว์เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยเคมี และสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจังเพื่อการพัฒนาคุณภาพดิน ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2547 ได้มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี (นายจาตุรนต์ ฉายแสง) เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบเรื่องการผลิตและรณรงค์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปุ๋ยชีวภาพ ให้แพร่หลาย โดยมีกระทรวงต่าง ๆ เข้าร่วม คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้ถือว่าเรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องทำให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2547 เห็นชอบข้อเสนอการจัดทำแผนงบประมาณในเชิงบูรณาการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 และให้กระทรวงและหน่วยงานใช้เป็นแนวทางประกอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกระบวนการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548 เห็นชอบในหลักการยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ให้เป็นวาระแห่งชาติ และอนุมัติในหลักการให้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่กำกับการบริหารราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน

⁴ https://www.ddd.go.th/link_fertilizer/home.htm

- คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2548 ในการปรับโครงสร้างภาคการเกษตร รัฐบาลจะสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร โดยส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการแปรรูปวิสาหกิจชุมชน ในการเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยให้ความสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร และนำผลผลิตเกษตรไปผลิตเป็นพลังงานทดแทน เช่น ปาล์ม น้ำมัน อ้อย มันสำปะหลัง การผลิตสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพทางการตลาดสูงและมีโอกาสเพิ่มมูลค่า เช่น ยางพารา ปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เป็นต้น และส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรตามระบบมาตรฐานความปลอดภัยอาหาร โดยพัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรทั้งการนำเข้าและส่งออกให้เป็นไปตามมาตรฐานโลก รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

2) การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยที่ผ่านมาโดยคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (2563, 2565) ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 และแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2551 และวันที่ 6 พฤษภาคม 2551 ตามลำดับ ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลัก ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2560 และปัจจุบันได้มีแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง มุ่งสู่เป้าหมายในการส่งเสริมให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยมีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับสากล สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร และยกระดับรายได้ให้เกษตรกร นำไปสู่ความเป็นอยู่และสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืน บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นผู้นำเกษตรอินทรีย์ของภูมิภาคอาเซียน บนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2570” (รูปที่ 2-1 ถึง 2-3)

รูปที่ 2-1 กรอบแนวความคิดการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570
ที่มา: คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (2565)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน		ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม		
เป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ	ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน	ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น	อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้ อย่างยั่งยืน มีสมดุล	ฟื้นฟูและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ	ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ
ประเด็นที่เกี่ยวข้องยุทธศาสตร์	การเกษตรสร้างมูลค่า		สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว		
แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์	ประเด็น (03) การเกษตร		ประเด็น (05) การท่องเที่ยว		ประเด็น (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน
เป้าหมายระดับประเด็นการพัฒนา	ประเด็น (03) การเกษตร		ประเด็น (05) การท่องเที่ยว		ประเด็น (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน
เป้าหมายระดับประเด็นการพัฒนา	1. ผลผลิตทั้งหมดรวมในประเทศสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น 2. ผลผลิตการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น		ผลิตทั้งหมดรวมในประเทศด้านการท่องเที่ยวต่อผลผลิตทั้งหมดรวมในประเทศเพิ่มขึ้น		สภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน
แผนแม่บทย่อย	เกษตรปลอดภัย	เกษตรชีวภาพ	การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม	การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย	การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว
เป้าหมายแผนแม่บทย่อย	1. สินค้าเกษตรปลอดภัยมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 2. ผลผลิตทั้งหมดรวมของประเทศไทยได้รับการยอมรับด้านคุณภาพความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้น	สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น	รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น	รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทยเพิ่มขึ้น	การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว
แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 13	มติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย			มติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
เป้าหมายและตัวชี้วัดแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ	หมวดหมู่ที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง (หลัก)		หมวดหมู่ที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน (รอง)		หมวดหมู่ที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ (รอง)
แผนระดับ 3	เป้าหมาย: มูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปสูงขึ้น ตัวชี้วัด: พื้นที่เกษตรอินทรีย์ เพิ่มขึ้นเป็น 2.0 ล้านไร่ เมื่อสิ้นสุดแผน	เป้าหมาย: การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมและบริการที่มีศักยภาพอื่น	เป้าหมาย: การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	เป้าหมาย: การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	เป้าหมาย: การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
แผนระดับ 3	แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570	แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562-2570)	แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570)	แผนปฏิบัติการเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2566-2570	แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570)

รูปที่ 2-2 ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท และแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570
ที่มา: คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (2565)

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	อัตราการขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปี			
ประเด็นการพัฒนา	1. พัฒนาศักยภาพการผลิต และการบริหารจัดการตลอดโซ่อุปทานเกษตรอินทรีย์	2. ยกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์	3. พัฒนาการตลาดและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	4. ส่งเสริมการวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์
ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย ประเด็นการพัฒนา	1) จำนวนเกษตรกรที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 250,000 ราย ในปี 2570 2) พื้นที่เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 2.0 ล้านไร่ ในปี 2570	1) มาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองด้านเกษตรอินทรีย์ของไทยเท่าเทียมกับมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ของอาเซียน ภายในปี 2570 2) จำนวนหน่วยตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองระบบงานตามระบบสากลเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 5 แห่ง ภายในปี 2570 3) จำนวนหน่วยตรวจสอบรับรองของไทยขึ้นทะเบียนอยู่รายชื่อหน่วยตรวจสอบรับรองด้านเกษตรอินทรีย์กับประเทศคู่ค้าหลักอย่างน้อย 2 แห่ง ภายในปี 2570	1) มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ต่อปี 2) ตลาดเกษตรอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานหรือมีช่องทางยกระดับสู่มาตรฐานอินทรีย์อย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง	1) จำนวนงานวิจัยและนวัตกรรมเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี 2) ฐานข้อมูลสินค้าเกษตรอินทรีย์กลางที่ครอบคลุมตลอดโซ่อุปทาน 1 ระบบ ในปี 2570
แนวทางการพัฒนา	1) ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ตลอดโซ่อุปทานให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพด้านเกษตรอินทรีย์ให้กับบุคลากร ผู้นำเกษตรกรในระดับชุมชนและท้องถิ่น 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรความรู้พื้นฐานด้านเกษตรอินทรีย์ 4) พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สู่เกษตรอินทรีย์ (Yong Organic Smart Farmer) 5) สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ 6) ส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร 7) พัฒนาและยกระดับการผลิต การแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ 8) สนับสนุนการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์	1) ยกระดับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เทียบเท่ามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับภูมิภาค หรือระดับสากล 2) ยกระดับการตรวจสอบรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 3) พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Traceability System)	1) ส่งเสริมและเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ในประชาคมอาเซียนและประเทศคู่ค้าที่สำคัญ 3) ส่งเสริมการสร้างตราสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Branding) ให้กับผู้ประกอบการ 4) ประชาสัมพันธ์แหล่งผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ 5) สร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	1) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมตลอดโซ่อุปทาน 2) พัฒนาและจัดการฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์

รูปที่ 2-3 สารสำคัญของแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570
ที่มา: คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (2565)

2.2 นโยบายและแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์

นโยบายและแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

2.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

2.2.2 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)

2.2.3 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580)

2.2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)

2.2.5 แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570

2.2.6 แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562-2570)

2.2.7 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570)

2.2.8 แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570)

2.2.9 แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570

2.2.10 แผนปฏิบัตินโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)

2.2.11 แผนปฏิบัตินโยบาย กรมพัฒนาที่ดิน ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566 - 2570

2.2.12 แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

2.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ⁵

มาตรา 72 (1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทยเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.2.2 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ⁶

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มี 2 เป้าหมาย คือ (1) ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน และ (2) ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรสร้างมูลค่า ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้เล่นสำคัญด้านการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรในเวทีโลกด้วยพื้นฐานทางพืชเกษตร รเขตร้อน และมีข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ที่สามารถพัฒนาต่อยอดโครงสร้างธุรกิจการเกษตร ด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นเกษตรคุณภาพสูงและขับเคลื่อนการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่าและความหลากหลายของสินค้าเกษตร เพื่อรักษารฐานรายได้เดิมและสร้างฐานอนาคตใหม่ที่สร้างรายได้สูง ทั้งเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย

⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 18 วันที่ 6 เมษายน 2560

⁶ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1 วันที่ 13 ตุลาคม 2561

เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป และเกษตรอัจฉริยะ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว โดยรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย และใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ โดยการสร้างและใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการตลาด การดูแลความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม รวมถึงคนพิการและผู้สูงอายุ การใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนและเศรษฐกิจต่อเนื่อง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละพื้นที่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและเมืองอย่างทั่วถึงและยั่งยืน และพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค เพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจตลอดการท่องเที่ยวจนเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำต่อ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มี 3 เป้าหมาย คือ (1) อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืน มีสมดุล (2) พื้นฟูและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจของประเทศ และ (3) ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการเติบโตอย่างยั่งยืน บนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ ให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ด้วยเศรษฐกิจฐานชีวภาพ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต เพิ่มความเป็นธรรมทางสังคม สามารถลดความเสี่ยงของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและลดปัญหาความขาดแคลนของทรัพยากรลงได้ โดยมีเป้าหมายสู่สังคมที่มีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นแต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำลง ผ่านแนวทางและมาตรการต่าง ๆ เช่น การบริโภคและการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพิ่มพื้นที่สีเขียวและป่าไม้ รักษาฐานทรัพยากรสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร และเสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ

2.2.3 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) ⁷

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) เป็นแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความสอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ในการพัฒนาประเทศที่เป็นปัจจุบัน มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

ประเด็น (03) การเกษตร มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในสาขาเกษตรและผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตร โดยมี 2 แผนย่อย คือ (1) **เกษตรปลอดภัย** พัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบการรับรองความปลอดภัยในระดับต่าง ๆ รวมถึงการตรวจสอบย้อนกลับให้เป็นที่ยอมรับของตลาด

⁷ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนพิเศษ 51 ง หน้า 4 วันที่ 7 มีนาคม 2566

ทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรที่ได้คุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงอาหารอย่างทั่วถึงและปลอดภัย สร้างความตระหนักรู้ของผู้ผลิตและผู้บริโภคถึงความสำคัญของเกษตรปลอดภัย และส่งเสริมด้านการขยายตลาดบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย รวมทั้งสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ระดับอินทรีย์วิถีชาวบ้านเพื่อต่อยอดสู่เกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล และ (2) **เกษตรชีวภาพ** สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพทางการเกษตรเพื่อนำไปสู่การผลิตและขยายผลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ และประยุกต์ใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อการแปรรูปสินค้าจากความหลากหลายชีวภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานเกษตรกรรมและฐานทรัพยากรชีวภาพ รวมถึงพัฒนาเชื่อมโยงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และใช้ฐานการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อใช้ประโยชน์และต่อยอด ไปสู่สินค้าเกษตรชีวภาพ รวมทั้งส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรให้เป็นพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสม และส่งเสริมให้มีการนำวัตถุดิบเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมและพลังงานที่เกี่ยวข้องกับชีวภาพ

ประเด็น (05) การท่องเที่ยว มีเป้าหมายเพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น ทันท่องกระแสของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปสู่เมืองรอง เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดของการท่องเที่ยวในการเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย โดยมี 2 แผนย่อย คือ (1) **การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม** สร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยวมุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมผนวกกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรมความต้องการนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว และ (2) **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย** พัฒนาและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย ทั้งสินค้า บริการ บุคลากร ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว เน้นสร้างความแตกต่างและความเป็นเอกลักษณ์จากการให้บริการตามแบบอย่างความเป็นไทยที่โดดเด่นในระดับสากล ร่วมกับการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาไทยที่พัฒนาต่อยอดกับความคิดสร้างสรรค์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ

ประเด็น (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายเพื่อปรับสภาพแวดล้อมของประเทศให้มีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน สนับสนุนการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผ่านการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเล โดยมีแผนย่อย คือ การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในและนอกถิ่นกำเนิด โดยเฉพาะสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่ใกล้สูญพันธุ์ ด้วยการดำเนินการปราบปรามและป้องกันการบุกรุกทำลายเพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้บนพื้นฐานให้คนและชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้กลับมาามีสภาพที่สมบูรณ์ รวมถึงการสร้างกลไกเพื่อการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพทั้งในและนอกถิ่นกำเนิดอย่างยั่งยืนภายใต้การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เท่าเทียม รวมทั้งรักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับ

สิ่งแวดล้อม โดยการบริหารจัดการป่าไม้เชิงพื้นที่ที่มีการปกป้องรักษาหยุดยั้งการทำลายพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่พุ่มระบบนิเวศป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์พื้นที่ต้นน้ำที่เหมาะสมและไม่เกิดผลกระทบ ส่งเสริมการปลูกป่าและไม้เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมจากป่าปลูกแบบครบวงจร รวมไปถึงการสร้างและพัฒนาพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและการเรียนรู้ทางธรรมชาติในเขตชุมชนเมืองและชนบท เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการได้รับความสุขจากทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็น (23) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและด้านโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของประเทศเพิ่มสูงขึ้น และมีมูลค่าการลงทุนวิจัยและพัฒนานวัตกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น โดยมีแผนย่อยด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรทางบก ทางน้ำ และทางทะเล ให้มีความสมดุลตามระบบนิเวศ รวมทั้งการจัดการมลพิษ การจัดการก๊าซเรือนกระจก การจัดการทรัพยากรน้ำที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว และการส่งเสริมพลังงานหมุนเวียน

2.2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ⁸

มีวัตถุประสงค์เพื่อพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนา 5 ประการ ดังนี้ (1) การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม (2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ (3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม (4) การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืน และ (5) การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ โดยมีมิติและหมวดหมู่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย

หมวดหมู่ที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง (หลัก) เป้าหมายการพัฒนานี้ 1 มูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปสูงขึ้น ตัวชี้วัดที่ 1.3 พื้นที่เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 2.0 ล้านไร่ และพื้นที่เกษตรที่ได้รับการรับรองตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพิ่มขึ้นเป็น 2.5 ล้านไร่ เมื่อสิ้นสุดแผน กลยุทธ์การพัฒนาประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการผลิตและการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูง

กลยุทธ์ที่ 3 การขยายผลรูปแบบเกษตรยั่งยืนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีมูลค่าเพิ่มสูงจากแบบอย่างความสำเร็จในประเทศ

กลยุทธ์ที่ 6 การสนับสนุนระบบประกันภัยและรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูปที่เกษตรกรเข้าถึงได้

กลยุทธ์ที่ 9 การพัฒนาฐานข้อมูลและคลังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร รวมทั้งผลักดันให้มีการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 11 การยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

⁸ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 1 วันที่ 1 พฤศจิกายน 2565

หมวดหมู่ที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน (รอง) เป้าหมายการพัฒนาที่ 1 การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมและบริการที่มีศักยภาพอื่น กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไป

มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมวดหมู่ที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ (รอง) เป้าหมายการพัฒนาที่ 2 การอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 3 การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกลยุทธ์ที่ 5 การปรับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพเข้าสู่วิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน

2.2.5 แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570

“โมเดลเศรษฐกิจ BCG” เป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) การอนุรักษ์ ป่าไม้ จัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรม (2) การสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value creation) ให้กับทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรม และ (3) การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ โดยหนึ่งในสาขายุทธศาสตร์การพัฒนา คือ เกษตรและอาหาร (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565)

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การสร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ ป่าไม้ และการใช้ประโยชน์

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งด้วยทุนทรัพยากร อัตลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้เศรษฐกิจ BCG ให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4: การเสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

2.2.6 แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562-2570)

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป (Food for Future) เป็นหนึ่งในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ และมีบทบาทสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจของอนาคตไทย ทั้งนี้ อาหารมูลค่าเพิ่มสูง เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมสุขภาพ (Functional food) หากได้รับการสนับสนุนและผลักดันการส่งออกอย่างจริงจัง สินค้าในกลุ่มดังกล่าวจะเป็นสินค้าที่มีศักยภาพสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศมากขึ้นในอนาคต โดยแนวโน้มรูปแบบสินค้าอาหารของไทยมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่การเป็นสินค้าอาหารสำเร็จรูปพร้อมรับประทานมากขึ้น โดยมีเป้าหมายระยะยาว ในปี 2570 คือ ไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหารอนาคตของอาเซียน โดยมีมาตรการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรการสร้างนวัตกรรมอาหารอนาคต (Future Food Innovation) เป็นมาตรการผลักดันให้ประเทศไทยสร้างประโยชน์จากการใช้วัตถุดิบ

ภายในประเทศ (Local Content) ซึ่งมุ่งเน้นเพื่อยกระดับนวัตกรรมอาหารอนาคตสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ และมาตรการสร้างโอกาสทางธุรกิจ (New Marketing Platform) เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจทั้งในและต่างประเทศผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) ที่เหมาะสมกับผู้ผลิตทุกระดับให้อุตสาหกรรมอาหารไทยมีบทบาทในตลาดโลก การเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิต การค้าสู่สากล รวมถึงการสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งด้วยวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ และเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์อาหารกับการท่องเที่ยว (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2563)

2.2.7 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหนึ่งในแหล่งรายได้ที่สำคัญที่นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ กระแสเงินตราไหลเวียนในประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมและขนส่ง รวมถึงการค้าและการลงทุนที่ช่วยเพิ่มการขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Experience) ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 3.1 สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวอันน่าประทับใจที่มีคุณค่าเพื่อตอบสนอง ความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Value - Based Tourism) และกลยุทธ์ที่ 3.2 ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวศักยภาพสูงที่หลากหลายและสร้างสรรค์ของไทย (High-Potential and Creative Tourism) (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565)

2.2.8 แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570)

มิวสิคชั่น คือ ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการอย่างยั่งยืน เป็นแหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ และผู้บริโภคมีพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสม โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2565)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคงด้านอาหาร โดยก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการอย่างยั่งยืน อันเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจชีวภาพด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ และกลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหารปลอดภัย และการใช้ประโยชน์จากอาหาร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหาร โดยสร้างความมั่นใจในอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและการค้าทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจและสังคมที่มาจากเกษตรและอาหาร ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 สร้างมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารให้เป็นมาตรฐานเดียว และส่งเสริมการบังคับใช้ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรขั้นต้นให้มีคุณภาพสูง ปลอดภัย และคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้น กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการผลิตในระดับชุมชนและท้องถิ่น เพื่อป้องกันการสูญเสียและเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต ด้วยคุณภาพระดับสูง กลยุทธ์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการผลิตในระดับอุตสาหกรรมทุกระดับไปสู่อุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม กลยุทธ์ที่ 5

ส่งเสริมการค้าและการตลาดผลิตภัณฑ์มาตรฐาน ทั้งที่มาจากการผลิตในระดับชุมชนและอุตสาหกรรม และกลยุทธ์ที่ 6 เสริมสร้างความเข้มแข็งในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารของประเทศ

2.2.9 แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570

มีวิสัยทัศน์ คือ ประเทศไทยเป็นผู้นำเกษตรอินทรีย์ของภูมิภาคอาเซียน บนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2570 โดยกำหนดเป้าหมายให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยมีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับสากล สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรและยกระดับรายได้ให้เกษตรกร นำไปสู่ความเป็นอยู่และสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ประเด็นการพัฒนา ดังนี้ (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2565)

ประเด็นการพัฒนาที่ 1 พัฒนาศักยภาพการผลิต และการบริหารจัดการตลอดโซ่อุปทาน เกษตรอินทรีย์

ประเด็นการพัฒนาที่ 2 ยกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์

ประเด็นการพัฒนาที่ 3 พัฒนาการตลาดและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

ประเด็นการพัฒนาที่ 4 ส่งเสริมการวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และฐานข้อมูล เกษตรอินทรีย์

2.2.10 แผนปฏิบัติการราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)

มีวิสัยทัศน์ คือ “เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี” โดยมีประเด็นการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องดังนี้ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2567)

ประเด็นการพัฒนาที่ 2 ยกระดับความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 2) **เกษตรปลอดภัย** พัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบการรับรองความปลอดภัยในระดับต่าง ๆ รวมถึงการตรวจสอบย้อนกลับให้เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรที่ได้คุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงอาหารอย่างทั่วถึง และปลอดภัย สร้างความตระหนักรู้ของผู้ผลิตและผู้บริโภคถึงความสำคัญของเกษตรปลอดภัย และส่งเสริมด้านการขยายตลาดบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย รวมทั้งสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ระดับอินทรีย์วิถีชาวบ้าน ต่อยอดสู่เกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 3) **เกษตรชีวภาพ** สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพทางการเกษตรเพื่อนำไปสู่การผลิตและขยายผลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้และประยุกต์ใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อการแปรรูปสินค้าจากความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การแปรรูป และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานเกษตรกรรมและฐานทรัพยากรชีวภาพ เชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมต่อเนื่อง สนับสนุนใช้พันธุ์สมุนไพรมีประโยชน์ รวมทั้งส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ให้เป็นพืชเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้มีการนำวัตถุดิบเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรม และพลังงานที่เกี่ยวข้อง 5) **เกษตรอัจฉริยะ** ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ทางการเกษตร รวมถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรแห่งอนาคต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ทั้งเชิงปริมาณ คุณภาพ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ทางการเกษตร เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อวางแผนการเกษตร และพัฒนาเกษตรกรให้มีความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งส่งเสริมการทำระบบฟาร์มอัจฉริยะ โดยการถ่ายทอดและสนับสนุนเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกรในราคาที่สามารถเข้าถึงได้ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการวางแผนการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 6) **การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร** ให้มีความสำคัญกับมาตรการสนับสนุนที่จะช่วยให้การสร้างมูลค่าในภาคเกษตรดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและการจัดการฐานทรัพยากรทางการเกษตร สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือนเกษตรกรและชุมชน การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การเฝ้าระวังและเตือนภัยสินค้าเกษตร ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาภาคเกษตร พัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมและขยายตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ และการอำนวยความสะดวกทางการค้า 7) **ห้องเที่ยวเกษตรเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม** สร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการ การเกษตรบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตสนับสนุนการสร้าง Soft Power เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการการเกษตรด้านการท่องเที่ยว ที่ตอบสนองต่อพฤติกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว 9) **การสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรกร** ที่ก้าวทันและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและบริการ การขยายช่องทางตลาด การสร้างตราสินค้าเกษตรให้เป็นที่ยอมรับ และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งการปรับตัวสู่ธุรกิจรูปแบบใหม่ ๆ ในการขับเคลื่อนธุรกิจเกษตร สนับสนุนความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ เพื่อให้กิจการมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ให้ความรู้ในการจัดทำบัญชี การจัดทำงบการเงิน การใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารจัดการ กำกับ ให้นำ และติดตามผลการจัดทำบัญชี

ประเด็นการพัฒนาที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) **การพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม** ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กระจายทั่วทุกภูมิภาค โดยการเสริมสร้างองค์ความรู้และเพิ่มศักยภาพให้แก่เกษตรกรในทุกพื้นที่ให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนและสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นรากฐานที่มั่นคงและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ประเทศ จัดทำฐานข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรม อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และพื้นที่อนุรักษ์ 2) **การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว** อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ควบคู่กับการลดผลกระทบจากภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อชนิดและปริมาณของปศุสัตว์ ประมง และพืชเฉพาะถิ่น สร้างระบบฐานข้อมูลและธนาคารพันธุกรรม การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และทำการประมงตลอดห่วงโซ่คุณค่า

2.2.11 แผนปฏิบัติการราชการ กรมพัฒนาที่ดิน ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570

มีประเด็นการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องดังนี้ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2565)

ประเด็นการพัฒนาที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้เหมาะสมด้วยระบบบริหารจัดการเชิงรุก ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนา ยกระดับ และเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรในพื้นที่เขตเกษตรกรรมชั้นดี มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนากลไกการบริหารและคุ้มครองการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2) อนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมชั้นดี 3) ต้นแบบการขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มผลิตภาพและลดความเสื่อมโทรมของดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพสูง มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพสูง 2) ป้องกัน และลดความเสื่อมโทรมของดิน 3) การขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรด้วยเทคโนโลยี และองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพต่ำ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพต่ำ 2) ปรับปรุง พื้นฟู และลดความเสื่อมโทรมของดิน 3) การขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มผลิตภาพและพัฒนากการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เฉพาะ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เฉพาะ 2) ปรับปรุง พื้นฟู และลดความเสื่อมโทรมของดิน 3) การขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน

2.2.12 แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2567)

ประเด็นการพัฒนาของจังหวัดที่เกี่ยวข้องดังนี้

ประเด็นการพัฒนาที่ 1: ส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ครบวงจรและได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มผลิตและผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรอินทรีย์ได้มาตรฐานและเพิ่มมูลค่า

ประเด็นการพัฒนาที่ 2: ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และการค้าการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น

ประเด็นการพัฒนาที่ 3: ยกระดับคุณภาพชีวิต เสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงและสังคมมีความสงบเรียบร้อย

ประเด็นการพัฒนาที่ 4: อนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูเพิ่มขึ้น

อนึ่ง ในการดำเนินงานจัดทำเขตเกษตรอินทรีย์ (Organic Zoning) ได้คัดเลือกจังหวัดยโสธร เป็นพื้นที่ดำเนินการ โดยที่จังหวัดยโสธรเป็นจังหวัดหนึ่งที่ควรกล่าวถึงในฐานะเมืองเกษตรอินทรีย์ ต้นแบบของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีการขับเคลื่อนด้านเกษตรอินทรีย์ผ่านการจัดทำวิสัยทัศน์และการใช้ยุทธศาสตร์จังหวัดในการผลักดันการทำเกษตรอินทรีย์ภายในจังหวัดยโสธรให้แพร่หลาย และเกิดการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ด้วยเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดยโสธร ที่กำหนดไว้ว่า “ยโสธรเมืองเกษตรอินทรีย์ เมืองแห่งวิถีอีสาน” ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของจังหวัดยโสธร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จังหวัดยโสธรตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา 17 ลิปดา 16 ฟลิปดา ถึง 16 องศา 20 ลิปดา 39 ฟลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 104 องศา 24 ลิปดา 18 ฟลิปดา ถึง 104 องศา 24 ลิปดา 40 ฟลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ 4,161 664 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,601,040 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 531 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้ (รูปที่ 2-4)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดร้อยเอ็ดและมุกดาหาร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดอำนาจเจริญและอุบลราชธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดศรีสะเกษและอุบลราชธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดร้อยเอ็ด

การปกครองแบ่งออกเป็น 9 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองยโสธร เลิงนกทา ไทยเจริญ กุดชุมทราญมูล ป่าดิว คำเขื่อนแก้ว มหาชนะชัย และค้อวัง โดยมี 78 ตำบล 885 หมู่บ้าน และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 รูปแบบ จำนวน 88 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 23 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 63 แห่ง (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2567)

2.3 สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดยโสธรมีรูปร่างคล้ายพระจันทร์เสี้ยว สภาพภูมิประเทศมีความลาดเอียงจากทิศตะวันตกลงไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ทางตอนเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงบริเวณพื้นที่อำเภอเลิงนกทาและกุดชุมทราญ ส่วนพื้นที่ทางตอนกลางและตอนใต้เป็นที่ราบลุ่มต่ำสลับกับสันดินริมน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำชี ลำเซบาย ลำน้ำโพง ลำน้ำยัง

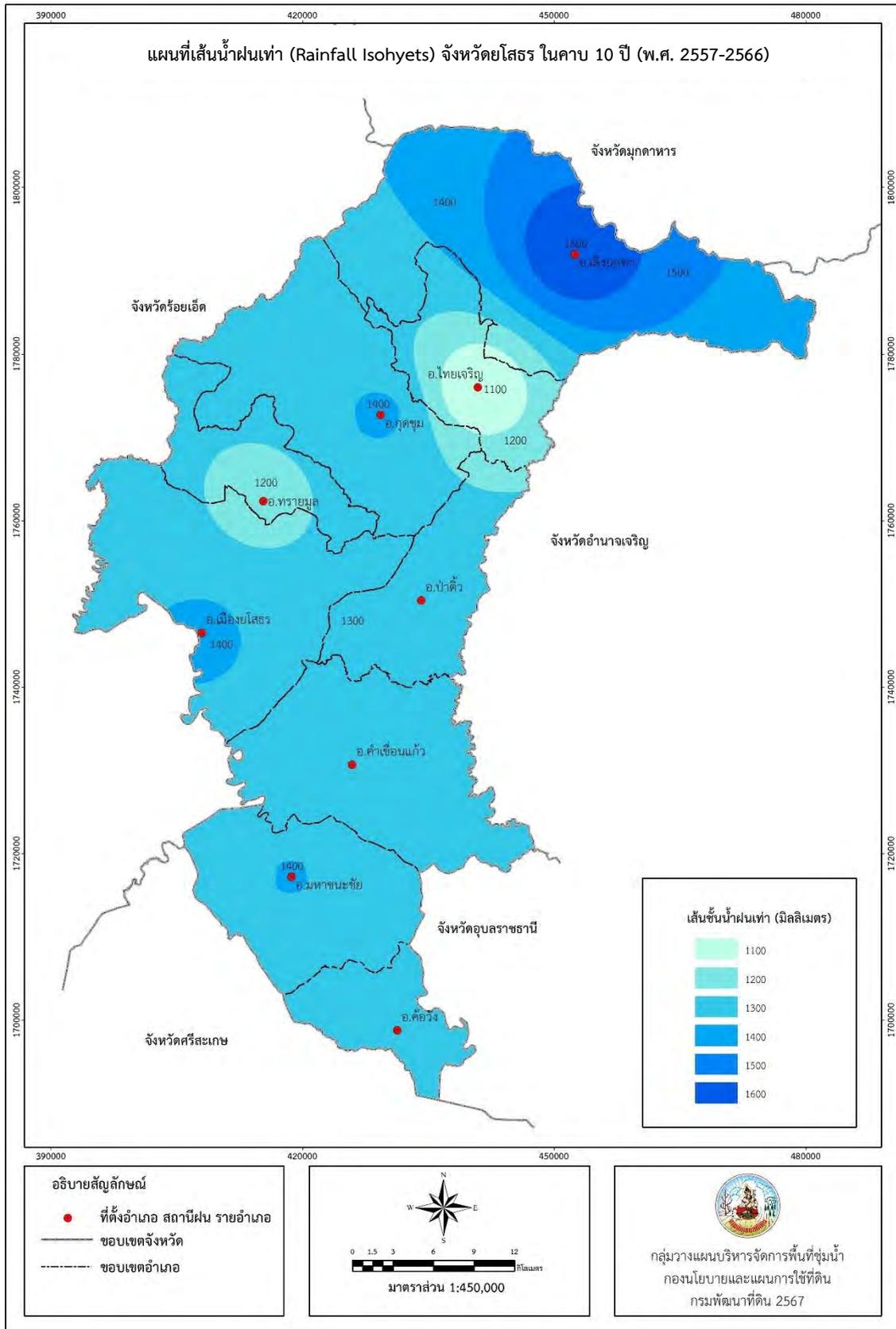
2.4 สภาพภูมิอากาศ

ศูนย์ภูมิอากาศ กองพัฒนาอุตุนิยามวิทยา (2566) รายงานลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดยโสธร ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของมรสุมที่พัดประจำฤดูกาล 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพามวลอากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนเข้าปกคลุมประเทศไทยในช่วงฤดูหนาว (ตั้งแต่ประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงประมาณเดือนกุมภาพันธ์) ทำให้มีอากาศหนาวเย็นและแห้งทั่วไป และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดพามวลอากาศชื้นจากทะเลและมหาสมุทรเข้าปกคลุมประเทศไทยในช่วงฤดูฝน (ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงประมาณกลางเดือนตุลาคม) ทำให้มีฝนตกชุกทั่วไป

อุณหภูมิ จังหวัดยโสธรมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงและป่าโปร่ง ทำให้อากาศไม่หนาวเย็นมากนักในช่วงฤดูหนาว แต่อากาศจะค่อนข้างร้อนอบอ้าวในช่วงฤดูร้อน โดยอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี 27.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 22.8 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 32.6 องศาเซลเซียส และเดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนอบอ้าวมากที่สุดในรอบปี ส่วนในช่วงฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวที่สุดในเดือนมกราคม

ฝน ปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 1,100 – 1,300 มิลลิเมตร สำหรับปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,360.4 มิลลิเมตร และมีจำนวนวันที่ฝนตก 112 วัน โดยเดือนสิงหาคมเป็นเดือนที่มีฝนตกชุกมากที่สุดในรอบปี มีปริมาณฝนเฉลี่ย 262.7 มิลลิเมตร และมีจำนวนวันฝนตก 19 วัน

จากการรวบรวมข้อมูลภูมิอากาศของศูนย์อุตุนิยามวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในคาบ 10 ปี (พ.ศ. 2557-2566) ณ สถานีตรวจวัดอากาศรายอำเภอ จังหวัดยโสธร ได้ทำการประมาณค่าช่วง (Interpolation) ปริมาณน้ำฝน โดยใช้วิธี Inverse Distance Weight (IDW) ดังรูปที่ 2-5

รูปที่ 2-5 เส้นน้ำฝนเท่า (Rainfall Isohyets) จังหวัดยโสธร ในคาบ 10 ปี (พ.ศ. 2557-2566)

2.5 ทรัพยากรดิน

จังหวัดยโสธร มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,601,040 ไร่ จากระบบฐานข้อมูลชุดดิน มาตรฐาน 1:25,000 ของกองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน พบว่า มีหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 83 หน่วย แผนที่ดิน ประกอบด้วย 25 ชุดดิน 35 ดินคล้าย 17 หน่วยเชิงซ้อน 1 หน่วยสัมพันธ์ และ 5 หน่วยเบ็ดเตล็ด รายละเอียดดังตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2-3 หน่วยแผนที่ดิน จังหวัดยโสธร

ลำดับ	หน่วยแผนที่ดิน	คำอธิบายหน่วยแผนที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)
1	Chp	ชุดดินชุมพลบุรี	3,399
2	Chp-fsi	ดินชุมพลบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด	15,658
3	Chp-fsi-Chp-gm,fsi	หน่วยเชิงซ้อนของดินชุมพลบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียดและดินชุมพลบุรีที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินทรายแป้งละเอียด	10,704
4	Chp-gm,fsi	ดินชุมพลบุรีที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินทรายแป้งละเอียด	10,396
5	Chp-gm,fsi/Ka	หน่วยสัมพันธ์ของดินชุมพลบุรีที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินทรายแป้งละเอียดและชุดดินกันทรวิชัย	26,094
6	Cni	ชุดดินขำนิ	87,961
7	Cni-Cni-f	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินขำนิและดินขำนิที่เป็นดินเหนียวละเอียด	23,615
8	Cni-f	ดินขำนิที่เป็นดินเหนียวละเอียด	68,801
9	Ht	ชุดดินห้วยแถลง	69,277
10	Ka	ชุดดินกันทรวิชัย	78,471
11	Kg	ชุดดินคำบง	37,660
12	Kg-mw,tk	ดินคำบงที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นทรายหนา	19,549
13	Kg-mw-Kg-mw,tk	หน่วยเชิงซ้อนของดินคำบงที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและดินคำบงที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นทรายหนา	18,685
14	Kmr	ชุดดินเขมราฐ	40,358
15	Kmr-col	ดินเขมราฐที่เป็นดินร่วนหยาบ	14,289
16	Kmr-fl	ดินเขมราฐที่เป็นดินร่วนละเอียด	27,779
17	Kmr-fsi	ดินเขมราฐที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด	8,525

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ลำดับ	หน่วยแผนที่ดิน	คำอธิบายหน่วยแผนที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)
18	Kmr-Kmr-fl	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินเขมราฐและ ดินเขมราฐที่เป็นดินร่วนละเอียด	2
19	Kng	ชุดดินคง	3,743
20	Kng-gm	ดินคงที่มีจุดประสีเทา	48,051
21	Lah	ชุดดินละหานทราย	107,070
22	Lah-fl	ดินละหานทรายที่เป็นดินร่วนละเอียด	23,240
23	Lah-fsi	ดินละหานทรายที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด	3,820
24	Lah-pic	ดินละหานทรายที่มีศิลาแลงอ่อน	2
25	Msk	ชุดดินมหาสารคาม	66,521
26	Msk-gm	ดินมหาสารคามที่มีจุดประสีเทา	49,177
27	Msk-gm-Msk-vtks	หน่วยเชิงซ้อนของดินมหาสารคาม ที่มีจุดประสีเทาและดินมหาสารคาม ที่เป็นทรายหนามาก	29,662
28	Msk-Msk-vtks	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินมหาสารคามและ ดินมหาสารคามที่เป็นทรายหนามาก	33,247
29	Msk-vtks	ดินมหาสารคามที่เป็นทรายหนามาก	143,867
30	Nad	ชุดดินนาคูน	31,471
31	Nad-col	ดินนาคูนที่เป็นดินร่วนหยาบ	38,203
32	Nad-Nad-col	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินนาคูนและ ดินนาคูนที่เป็นดินร่วนหยาบ	10,520
33	Nbd	ชุดดินหนองบัวแดง	15,003
34	Nbn	ชุดดินหนองบุญนา	6,050
35	Nbn-col	ดินหนองบุญนาที่เป็นดินร่วนหยาบ	3,087
36	Nbn-Nbn-pic	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินหนองบุญนาและ ดินหนองบุญนาที่มีศิลาแลงอ่อน	11,183
37	Ndg	ชุดดินโนนแดง	76,205
38	Ndg-Ndg-tks	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินโนนแดงและ ดินโนนแดงที่เป็นทรายหนา	36,668
39	Ndg-pic	ดินโนนแดงที่มีศิลาแลงอ่อน	26,431
40	Ng	ชุดดินน้ำพอง	18,229
41	Ng-Msk-vtks	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินน้ำพองและดิน มหาสารคามที่เป็นทรายหนามาก	21,340

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ลำดับ	หน่วยแผนที่ดิน	คำอธิบายหน่วยแผนที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)
42	Ng-mw	ดินน้ำพองที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง	11,790
43	Nu	ชุดดินนาคู	95,173
44	Pho	ชุดดินพล	70,273
45	Pho-fl	ดินพลที่เป็นดินร่วนละเอียด	31,196
46	Pho-Pho-fl	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินพลและดินพลที่เป็นดินร่วนละเอียด	64,168
47	Ptc	ชุดดินปักธงชัย	70,103
48	Ptc-gm	ดินปักธงชัยที่มีจุดประสีเทา	1,104
49	Ptc-gm,fl	ดินปักธงชัยที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินร่วนละเอียด	12,503
50	Ptc-hb	ดินปักธงชัยที่มีความอิ่มตัวเบสสูง	6,059
51	Ptc-hb,gm-Kg-gm,tk	หน่วยเชิงซ้อนของดินปักธงชัยที่มีความอิ่มตัวเบสสูง มีจุดประสีเทาและดินคกที่มีจุดประสีเทาและเป็นทรายหนา	58,540
52	Ptc-hb,mw	ดินปักธงชัยที่มีความอิ่มตัวเบสสูงและมีการระบายน้ำดีปานกลาง	9,890
53	Ptc-hb,mw-Kg-mw,tk	หน่วยเชิงซ้อนของดินปักธงชัยที่มีความอิ่มตัวเบสสูง มีการระบายน้ำดีปานกลางและดินคกบงที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นทรายหนา	29,974
54	Ptc-mw	ดินปักธงชัยที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง	14
55	Ptc-mw,fl	ดินปักธงชัยที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด	6
56	Ptk	ชุดดินพระทองคำ	86,827
57	Ptk-Msk	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินพระทองคำและชุดดินมหาสารคาม	13,619
58	Pu	ชุดดินภูพาน	127,046
59	Pu-fl	ดินภูพานที่เป็นดินร่วนละเอียด	169,385
60	Pu-gm	ดินภูพานที่มีจุดประสีเทา	10,605
61	Pu-md	ดินภูพานที่เป็นดินลึกลับปานกลาง	7,612
62	Pu-md,fl	ดินภูพานที่เป็นดินลึกลับปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด	31,471

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ลำดับ	หน่วยแผนที่ดิน	คำอธิบายหน่วยแผนที่ดิน	เนื้อที่ (ไร่)
63	Pu-mw	ดินภูเขาที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง	18,632
64	Pu-mw,fl	ดินภูเขาที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด	6
65	Pu-RC	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินภูเขากับที่ดินหินพื้นโคลน	920
66	Re-col	ดินร่อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบ	9,459
67	Re-pic,col	ดินร่อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบและมีศิลาแลงอ่อน	1,540
68	Sik	ชุดดินศิรขรภูมิ	13,458
69	Sik-pic	ดินศิรขรภูมิที่มีศิลาแลงอ่อน	8,452
70	St	ชุดดินสีทน	24,001
71	Th	ชุดดินธวัชบุรี	87,795
72	Th-fsi	ดินธวัชบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด	5,617
73	Th-Ka	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินธวัชบุรีและชุดดินกันทรวิชัย	8,622
74	Wk	ชุดดินวังน้ำเขียว	64
75	Wk-RC	หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินวังน้ำเขียวกับที่ดินหินพื้นโคลน	4,172
76	Yl	ชุดดินยางตลาด	821
77	Yt	ชุดดินยโสธร	25,965
78	Yt-col	ดินยโสธรที่เป็นดินร่วนหยาบ	21,257
79	MA	เขตทหาร	1,113
80	RC	ที่ดินหินพื้นโคลน	1,089
81	SC	พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน	42,873
82	U	พื้นที่ชุมชน	11,198
83	W	พื้นที่น้ำ	42,615
รวม			2,601,040

ที่มา: กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน (2564)

2.6 ทรัพยากรน้ำ

2.6.1 น้ำผิวดิน

1) แหล่งน้ำธรรมชาติ

จังหวัดยโสธรมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา, 2561)

- ลำน้ำชีตอนล่าง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยไหลผ่านอำเภอเมืองยโสธร ผ่านอำเภอคำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ก่อนไหลลงสู่แม่น้ำมูลในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ลำน้ำชีตอนล่างมีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี และมีลำน้ำสาขาอยู่ในเขตจังหวัดยโสธรหลายสาย คือ ลำน้ำกว้าง ห้วยพระบาง ห้วยสันโดด ห้วยพันทม ห้วยกุดกง

- ลำเซบาย มีต้นกำเนิดจากที่ราบสูงพื้นที่อำเภอเลิงนกทา ไหลผ่านอำเภอไทยเจริญ อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี ก่อนไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่บ้านทุ่งขุนน้อย ตำบลหนองซอน อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ลำเซบายมีลำน้ำสาขาอยู่หลายสาย คือ ลำน้ำโพง ห้วยลิงโจน ห้วยสะแบก ห้วยส้มผ่อ

- ลำน้ำโพง มีต้นกำเนิดจากภูเก้าภูงัว ในเขตอำเภอเลิงนกทา ไหลผ่านอำเภอไทยเจริญ อำเภอกุดชุม อำเภอเมืองยโสธร อำเภอป่าดัว ก่อนไหลลงสู่ลำเซบายที่บ้านกุดเป่ง ตำบลเหล่าไฮ อำเภอคำเขื่อนแก้ว ลำน้ำโพงมีน้ำไหลเกือบตลอดปี

- ลำน้ำยัง มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาภูพาน ในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไหลผ่านพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด และไหลลงสู่ลำน้ำชีตอนล่างที่บ้านค้ำน้ำสร้าง ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร ลำน้ำยังมีน้ำไหลเกือบตลอดปี

นอกจากลำน้ำสำคัญดังกล่าวแล้วยังมีหนองน้ำ บึง อยู่บริเวณที่ลุ่มต่ำริมแม่น้ำสายสำคัญ ๆ ได้แก่ หนองอิ่ง บึงโดน กุดแหลม กุดมน กุดกะเหลิบ บึงหนาด หนองบอน บึงผือฮี เป็นต้น

2) ปริมาณน้ำท่า

ปริมาณน้ำท่าเป็นปริมาณน้ำที่ไหลในลำน้ำ หรือลำธารตามธรรมชาติ จากการรวบรวมปริมาณน้ำท่ารายเดือนจังหวัดยโสธร พบว่า มีสถานีตรวจวัดปริมาณน้ำท่า จำนวน 2 สถานี รายละเอียดดังตารางที่ 2-4 (ศูนย์อุทกวิทยาชลประทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, 2567)

- สถานีที่ 1 M.32 ลำเซบาย บ้านเชียงเพ็ง ตำบลเชียงเพ็ง อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561-2566 พบว่า มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 228.02 ล้านลูกบาศก์เมตร เฉลี่ยสูงสุดอยู่ในเดือนกันยายน มีค่า 409.60 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่ำสุดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน มีค่า 0.00 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือไม่มีปริมาณน้ำท่าไหลผ่าน

- สถานีที่ 2 M.157 ห้วยโพง บ้านนิคม ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2566 พบว่า มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 67.67 ล้านลูกบาศก์เมตร เฉลี่ยสูงสุดอยู่ในเดือนกันยายน มีค่า 126.54 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่ำสุดในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม มีค่า 0.00 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือไม่มีปริมาณน้ำท่าไหลผ่าน

ตารางที่ 2-4 ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายเดือน จังหวัดยโสธร

หน่วย: ล้านลูกบาศก์เมตร

เดือน	สถานี M.32	สถานี M.157
เมษายน	0.00	0.00
พฤษภาคม	0.68	0.00
มิถุนายน	15.25	2.97
กรกฎาคม	65.29	7.97
สิงหาคม	168.13	40.84
กันยายน	409.60	126.54
ตุลาคม	104.14	58.12
พฤศจิกายน	26.29	14.95
ธันวาคม	8.49	4.38
มกราคม	0.19	1.25
กุมภาพันธ์	0.00	0.13
มีนาคม	0.00	0.00
ปริมาณน้ำท่ารายปี	228.02	67.67
ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย (ลบ.ม./วินาที)	3.79	2.14

ที่มา: ศูนย์อุทกวิทยาชลประทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (2567)

3) การพัฒนาแหล่งน้ำผิวดิน

โครงการชลประทานมีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งด้านขนาด การใช้ประโยชน์ และหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการสร้างและบำรุงรักษา โดยแบ่งตามขนาด คือ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ โครงการชลประทานขนาดกลาง และโครงการชลประทานขนาดเล็ก ซึ่งพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาแล้วในจังหวัดยโสธรมีทั้งหมด 346 แห่ง ปริมาณน้ำเก็บกัก 99.59 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นพื้นที่ชลประทาน 374,689 ไร่ รายละเอียดดังตารางที่ 2-5 สามารถสรุปตามประเภทได้ดังนี้ (สำนักงานชลประทานที่ 7, 2567)

- อ่างเก็บน้ำ ได้แก่ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ เขื่อนยโสธร โครงการชลประทานขนาดกลาง จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยสะแบก อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน และ อ่างเก็บน้ำห้วยโพง (ตอนบน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการชลประทานขนาดเล็ก จำนวน 112 แห่ง

- แก้มลิง จำนวน 33 แห่ง
- ฝาย จำนวน 88 แห่ง
- สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จำนวน 99 แห่ง
- โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 10 แห่ง

ตารางที่ 2-5 แหล่งน้ำชลประทาน จังหวัดยโสธร

ประเภท	ขนาดใหญ่	ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก	รวม
1. อ่างเก็บน้ำ				
- จำนวน (แห่ง)	1	3	112	116
- ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	22.40	51.20	15.52	89.12
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	84,400	33,354	-	117,754
2. แก้มลิง				
- จำนวน (แห่ง)	-	-	33	33
- ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	-	-	10.47	10.47
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	-	-	-
3. ฝาย				
- จำนวน (แห่ง)	-	-	88	88
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	-	43,670	43,670
4. สถานีสูบน้ำ				
- จำนวน (แห่ง)	-	-	99	99
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	-	200,910	200,910
5. โครงการพระราชดำริ				
- จำนวน (แห่ง)	-	-	10	10
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	-	12,355	12,355
รวมทุกประเภท				
- จำนวน (แห่ง)	1	3	342	346
- ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	22.40	51.20	25.99	99.59
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	84,400	33,354	256,935	374,689

ที่มา: สำนักงานชลประทานที่ 7 (2567)

4) คุณภาพน้ำผิวดิน

การประเมินคุณภาพแหล่งน้ำผิวดิน

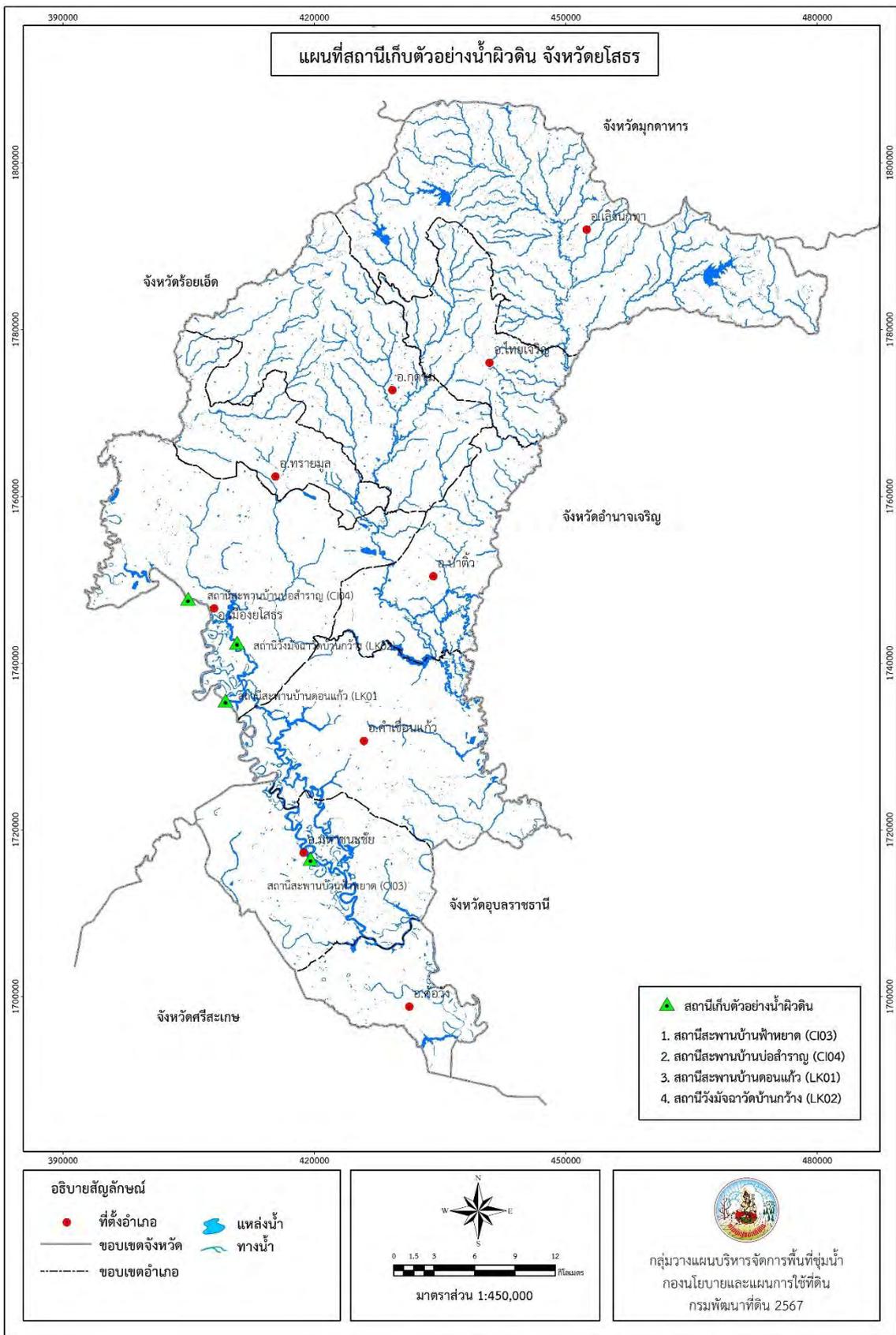
(1) ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (Water Quality Index: WQI)

ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (WQI) เป็นดัชนีที่บ่งบอกถึงสถานการณ์คุณภาพน้ำในภาพรวม โดยพิจารณาจากพารามิเตอร์ชี้วัดคุณภาพน้ำ 5 พารามิเตอร์ ได้แก่ ค่าออกซิเจนละลาย (DO) ค่าความสกปรกในรูปของสารอินทรีย์ (BOD) ค่าการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด (TCB) ค่าการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม (FCB) และค่าแอมโมเนีย ($\text{NH}_3\text{-N}$) จากข้อมูลดัชนีคุณภาพน้ำผิวดินของกรมควบคุมมลพิษ (2567) ที่ได้จากการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง 4 ครั้งต่อปี ณ สถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำในพื้นที่จังหวัดยโสธร จำนวน 4 สถานี (รูปที่ 2-6) เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำผิวดินแต่ละประเภทตามประกาศกรมควบคุมมลพิษ สามารถสรุปคุณภาพของแหล่งน้ำผิวดินได้ดังนี้ (ตารางที่ 2-6)

แหล่งน้ำผิวดินที่กำหนดให้เป็นแหล่งน้ำผิวดินประเภทที่ 3 มีสถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำจำนวนทั้งหมด 4 สถานี พบว่า คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 3 สถานี ได้แก่ บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำชี บ้านบ่อสำราญ ตำบลสำราญ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร มีค่า WQI เท่ากับ 73 บริเวณบ้านดอนแก้ว ตำบลเชียงคำ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร มีค่า WQI เท่ากับ 78 และบริเวณวังมัจฉาวัดบ้านกว้าง ตำบลเชียงคำ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร มีค่า WQI เท่ากับ 75 และคุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน 1 สถานี ได้แก่ บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำชี บ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร มีค่า WQI เท่ากับ 70 เมื่อพิจารณาคุณภาพน้ำรายพารามิเตอร์ของทั้ง 4 สถานี เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานแหล่งน้ำผิวดินประเภทที่ 3 พบว่า ค่า BOD มีค่าเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนด แสดงถึงแหล่งน้ำที่มีความสกปรกในรูปสารอินทรีย์สูง ซึ่งอาจเป็นน้ำเสียจากชุมชนที่เกิดจากกิจกรรมมนุษย์ เช่น น้ำอาบ น้ำซักล้าง หรือน้ำจากการประกอบอาหาร เป็นต้น

(2) ปริมาณโลหะหนักในแหล่งน้ำผิวดิน

โลหะหนักในแหล่งน้ำผิวดินที่มีการตรวจวัด เพื่อประเมินคุณภาพของแหล่งน้ำผิวดินมีทั้งหมด 9 ชนิด ได้แก่ แคดเมียม (Cd) โครเมียม (Cr) แมงกานีส (Mn) นิกเกิล (Ni) ตะกั่ว (Pd) สังกะสี (Zn) ทองแดง (Cu) ปรอท (Hg) และสารหนู (As) จากข้อมูลการตรวจวัดปริมาณโลหะหนักในแหล่งน้ำผิวดินของกรมควบคุมมลพิษ (2567) ที่ได้จากการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง 4 ครั้งต่อปี ณ สถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำ จำนวน 4 สถานี พบว่า ปริมาณโลหะหนักในแหล่งน้ำมีค่าไม่เกินกว่ามาตรฐานที่กำหนด รายละเอียดดังตารางที่ 2-7

รูปที่ 2-6 ที่ตั้งสถานีเก็บตัวอย่างน้ำผิวดิน จังหวัดยโสธร

ตารางที่ 2-6 คุณภาพน้ำผิวดิน จังหวัดยโสธร

ช่วงเวลาตรวจสอบ	คุณภาพน้ำที่สำคัญ						คุณภาพน้ำโดยรวม
	DO (มก./ล.)	BOD (มก./ล.)	TCB (MPN/100มล.)	FCB (MPN/100มล.)	NH ₃ (มก./ล.)	WQI (เกณฑ์คุณภาพน้ำ)	
บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำชี บ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร (รหัสสถานี CI03)							70 (พอใช้)
ครั้งที่ 1 (ก.ค. 66)	6.5	2.6	4,900	700	0.30	60 (พอใช้)	
ครั้งที่ 2 (พ.ย. 66)	5.1	0.7	3,300	230	0.16	81 (ดี)	
ครั้งที่ 3 (ก.พ. 67)	6.5	0.9	4,900	220	0.50	68 (พอใช้)	
ครั้งที่ 4 (พ.ค. 67)	5.8	0.7	3,300	170	0.28	70 (พอใช้)	
บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำชี บ้านบ่อสำราญ ตำบลสำราญ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร (รหัสสถานี CI04)							73 (ดี)
ครั้งที่ 1 (ก.ค. 66)	6.1	3.0	7,000	790	0.28	57 (เสื่อมโทรม)	
ครั้งที่ 2 (พ.ย. 66)	5.5	1.5	3,300	170	0.05	82 (ดี)	
ครั้งที่ 3 (ก.พ. 67)	6.4	0.1	3,300	130	0.33	74 (ดี)	
ครั้งที่ 4 (พ.ค. 67)	5.7	1.3	3,300	220	0.22	78 (ดี)	
บริเวณบ้านดอนแก้ว ตำบลเชียงคำ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร (รหัสสถานี LK01)							78 (ดี)
ครั้งที่ 1 (ก.ค. 66)	6.0	1.2	3,300	330	0.22	78 (ดี)	
บริเวณวังมัจฉาวัดบ้านกว้าง ตำบลเชียงคำ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร (รหัสสถานี LK02)							75 (ดี)
ครั้งที่ 1 (ส.ค. 66)	8.0	1.2	2,400	93	0.28	75 (ดี)	
มาตรฐานแหล่งน้ำ ประเภทที่ 3							
	≥4.0	≤2.0	≤20,000	≤4,000	≤0.5		

หมายเหตุ: DO คือ ค่าออกซิเจนละลาย BOD คือ ค่าความสกปรกในรูปของสารอินทรีย์
 TCB คือ ค่าการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด FCB คือ ค่าการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม
 NH₃ คือ ค่าแอมโมเนีย WQI คือ ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ (2567)

ตารางที่ 2-7 ผลตรวจวัดโลหะหนักในแหล่งน้ำผิวดิน จังหวัดยโสธร

หน่วย: มิลลิกรัม/ลิตร

ช่วงเวลา ตรวจสอบ	สถานี *	โลหะหนัก								
		แคดเมียม Cd	โครเมียม Cr	แมงกานีส Mn	นิกเกิล Ni	ตะกั่ว Pb	สังกะสี Zn	ทองแดง Cu	ปรอท Hg	สารหนู As
ครั้งที่ 1 (ก.ค. 66)	CI03	0.01	10	0.13	0.01	0.01	0.02	10.00	-	-
	CI04	0.01	10	0.13	0.01	0.01	0.02	10.00	0.7	-
	LK01	0.01	-	0.30	0.01	0.01	0.03	10.00	-	-
	LK02	0.01	-	0.18	0.01	0.01	0.02	10.00	-	-
ครั้งที่ 2 (พ.ย. 66)	CI03	0.01	0.01	0.11	0.01	0.01	0.10	0.01	-	-
	CI04	0.01	0.01	0.15	0.01	0.01	0.10	0.01	0.01	-
ครั้งที่ 3 (ก.พ. 67)	CI03	0.01	0.01	0.12	0.01	0.01	0.10	0.01	-	-
	CI04	0.01	0.01	0.10	0.01	0.01	0.10	0.01	0.01	-
ครั้งที่ 4 (พ.ค. 67)	CI03	0.01	0.01	0.13	0.01	0.01	0.10	0.01	-	-
	CI04	0.01	0.01	0.10	0.01	0.01	0.10	0.01	0.01	-
มาตรฐานปริมาณโลหะหนักแหล่งน้ำผิวดิน										
น้ำผิวดิน		≤0.05	≤0.05	≤1.00	≤0.10	≤0.05	≤1.00	≤0.10	≤0.002	≤0.01

หมายเหตุ: * สถานี CI03 บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำชี บ้านฟ้าหายาด ตำบลฟ้าหายาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร
 สถานี CI04 บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำชี บ้านบ่อสำราญ ตำบลสำราญ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
 สถานี LK01 บริเวณบ้านดอนแก้ว ตำบลเชียงคำ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
 สถานี LK02 บริเวณวังมัจฉาวัดบ้านกว้าง ตำบลเชียงคำ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ (2567)

2.6.2 น้ำใต้ดิน

1) จำนวนบ่อน้ำบาดาล

จังหวัดยโสธรมีบ่อน้ำบาดาลทั้งหมด 1,555 บ่อ แบ่งเป็นบ่อน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรจำนวน 398 บ่อ และบ่อน้ำบาดาลเพื่ออุปโภค-บริโภค จำนวน 1,157 บ่อ รายละเอียดดังตารางที่ 2-8 และรูปที่ 2-7 (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล, 2567)

ตารางที่ 2-8 จำนวนบ่อน้ำบาดาล จังหวัดยโสธร

หน่วย: บ่อ

อำเภอ	ประเภทบ่อ		ผลรวมทั้งหมด
	การเกษตร	อุปโภค-บริโภค	
กุดชุม	39	181	220
ค้อวัง	130	45	175
คำเขื่อนแก้ว	28	142	170
ทรายมูล	13	84	97
ไทยเจริญ	8	79	87
ป่าดัว	37	77	114
มหาชัยชนะ	14	104	118
เมืองยโสธร	102	276	378
เลิงนกทา	27	169	196
รวม	398	1,157	1,555

หมายเหตุ: แสดงเฉพาะบ่อน้ำบาดาลที่มีข้อมูลสมบูรณ์

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2567)

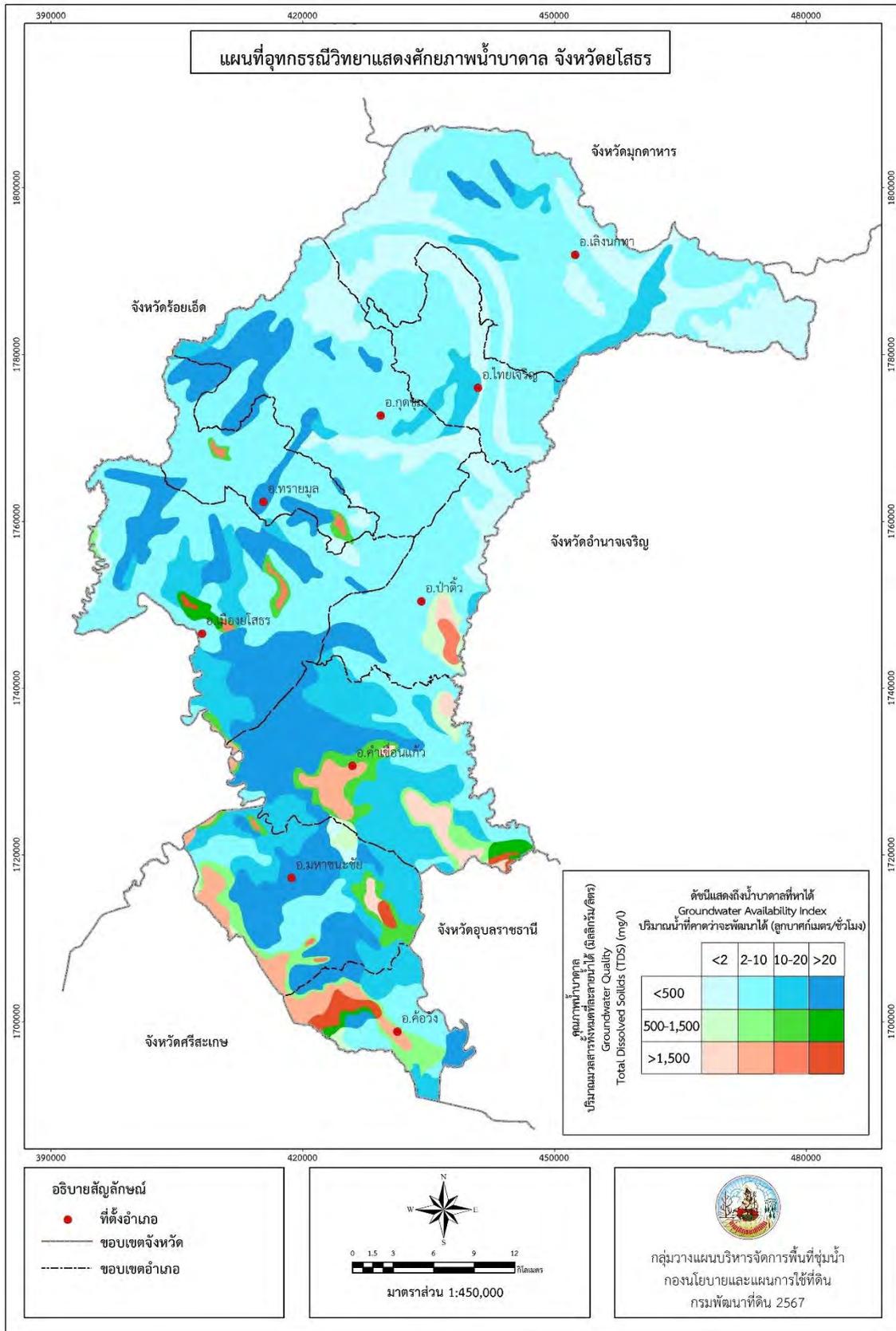
2) คุณภาพน้ำใต้ดินและศักยภาพในการพัฒนาน้ำใต้ดิน

ในการศึกษาคุณภาพน้ำใต้ดินของจังหวัดยโสธร พิจารณาจากอัตราการให้น้ำและปริมาณมวลสารทั้งหมดที่ละลายได้ (Total Dissolved Solids: TDS) เพื่อหาเนื้อที่ที่ควรส่งเสริมให้มีการจัดการน้ำและการพัฒนาน้ำใต้ดินให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรและการอุปโภคบริโภค พบว่า มีพื้นที่ที่มีอัตราการให้น้ำเป็นจำนวนมากอยู่ในช่วง 2 - 10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง มีเนื้อที่ 1,352,172 ไร่ หรือร้อยละ 51.99 ของเนื้อที่จังหวัด เมื่อพิจารณาร่วมกับปริมาณ TDS จะพบว่า ปริมาณ TDS น้อยกว่า 500 มิลลิกรัมต่อลิตร มีเนื้อที่มากที่สุด โดยมีเนื้อที่ 1,250,192 ไร่ หรือร้อยละ 48.06 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการจัดการน้ำและการพัฒนาน้ำใต้ดิน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางการเกษตรต่อไป รายละเอียดดังตารางที่ 2-9 และรูปที่ 2-8 (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล, 2558)

ตารางที่ 2-9 อัตราการให้น้ำและปริมาณมวลสารทั้งหมดที่ละลายได้ จังหวัดยโสธร

อัตราการให้น้ำ (ลบ.ม./ชม.)	ปริมาณมวลสารทั้งหมดที่ละลายได้ (มก./ล.)	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
<2	<500	347,892	13.38
	500 - 1,500	24,979	0.96
	>1,500	27,182	1.05
2 - 10	<500	1,250,192	48.06
	500 - 1,500	46,433	1.79
	>1,500	55,547	2.14
10 - 20	<500	344,922	13.26
	500 - 1,500	46,044	1.77
	>1,500	12,735	0.48
>20	<500	414,228	15.93
	500 - 1,500	14,744	0.56
	>1,500	16,142	0.62
รวม		2,601,040	100.00

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2558)

รูปที่ 2-8 อุทกธรณีวิทยาแสดงศักยภาพน้ำบาดาล จังหวัดยโสธร

จังหวัดโยธะธรมีน้ำผิวดินที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นหลายแห่ง ซึ่งแหล่งน้ำธรรมชาตินั้นมีน้ำไหลเกือบตลอดทั้งปี จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำผิวดินอยู่ในเกณฑ์ดี น้ำต้นทุนในฤดูฝนของจังหวัดโยธะธร มีปริมาณเพียงพอแต่ไม่สามารถเก็บกักไว้ในฤดูแล้ง หรือในช่วงที่ฝนเว้นช่วงได้ในปริมาณที่เพียงพอ ประกอบกับพื้นที่การเกษตรนอกเขตชลประทานมีเพิ่มขึ้น ทำให้แนวโน้มและความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น แต่ในพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการขุดสระน้ำขึ้นเอง หรือขุดสระน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร โดยกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อไว้ใช้สำหรับเก็บกักน้ำ และพักน้ำที่สูบมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ บ่อน้ำใต้ดิน ก่อนนำไปใช้สำหรับทำการเกษตร โดยเกษตรกรมีการปลูกพืชโดยใช้ใช้น้ำน้อย หรือปลูกพืชบนพื้นที่ไม่มากเพื่อให้อาจบริหารจัดการน้ำได้

2.7 ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดโยธะธรมีพื้นที่ป่าไม้ ปี 2566 จำนวน 211,641.42 ไร่ โดยในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมาพื้นที่ป่าไม้ลดลง 3,610.52 ไร่ จากพื้นที่ป่าไม้ ปี 2565 จำนวน 215,251.94 ไร่ โดยป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ ซึ่งพบพื้นที่ป่าในทุกอำเภอของจังหวัด อำเภอที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุด คือ อำเภอเลิงนกทา รองลงมา ได้แก่ อำเภอเมืองโยธะธร อำเภอกุดชุม และอำเภอคำเขื่อนแก้ว ตามลำดับ จากสถานการณ์ด้านป่าไม้ที่มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ อาจเกิดจากปัจจัยในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้ประโยชน์ทางการเกษตร การเกิดไฟป่า เป็นต้น ซึ่งผลจากการสูญเสียพื้นที่ป่าส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม เช่น เกิดภัยแล้งในฤดูแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ส่งผลกระทบต่อในด้านอื่น ๆ ตามมา และจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าในแต่ละปี พบว่า ยังไม่สามารถชดเชยกับจำนวนพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลง (สำนักจัดการที่ดินป่าไม้, 2566)

2.8 คุณภาพอากาศ

การผลิตพืชตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีข้อกำหนดวิธีการผลิตที่เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตาม และหน่วยงานรับรองจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจประเมินการผลิต เพื่อตัดสินใจให้การรับรองฟาร์มที่ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อกำหนดของมาตรฐานนั้น ๆ โดยข้อกำหนดวิธีการผลิตพืชตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของแต่ละมาตรฐานจะมีความแตกต่างกันไป แต่ข้อกำหนดดังกล่าวของแต่ละมาตรฐานจะครอบคลุมทั้งในด้านการผลิต การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อกำหนด หรือแนวทางปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนการผลิตเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญลำดับแรก ๆ และมีผลต่อการผ่าน หรือไม่ผ่านการรับรอง ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าว การป้องกันการปนเปื้อนที่อาจมาจากทางดิน น้ำ อากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันการปนเปื้อนจากทางอากาศ ซึ่งหมายถึง การป้องกันการปนเปื้อนจากการใช้สารเคมีของแปลงข้างเคียง รวมถึงการป้องกัน หรือหลีกเลี่ยงจากแหล่งที่ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศ ทำให้ไม่เอื้อต่อการเป็นพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์ เช่น ถนนสายหลักที่มีการจราจรหนาแน่น โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งชุมชน เนื่องจากมีความเสี่ยงที่จะมีก๊าซ หรือฝุ่นที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศได้ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO₂) ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ซึ่งก๊าซดังกล่าวนี้ หากขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศในปริมาณมากจะส่งผลกระทบต่อ

ต่อพืชทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO₂) และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ก๊าซทั้ง 2 ชนิดนี้เป็นสาเหตุทำให้เกิดฝนกรด ทำให้ธาตุโลหะหนักในดิน เช่น พรอท ละลายออกมาได้มาก แล้วไหลลงสู่แหล่งน้ำก่อให้เกิดอันตรายต่อสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังเป็นอันตรายต่อพืช คือ ใบพืชจะได้รับความเสียหาย ทำให้ความสามารถในการสังเคราะห์แสงลดลงและโรคพืชสามารถเข้าทำลายได้ง่าย

จากการพิจารณาข้อมูลปริมาณก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO₂) และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) เพื่อวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงของพื้นที่จังหวัดยโสธรต่อการเป็นพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์ พบว่า ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) ค่าเฉลี่ยรายปีเท่ากับ 1.21 ppm (part per million) ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO₂) ค่าเฉลี่ยรายปีเท่ากับ 5 ppb (part per billion) และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ค่าเฉลี่ยรายปีเท่ากับ 1 ppb ซึ่งค่าความเข้มข้นของสารมลพิษทางอากาศทั้ง 3 ชนิดนี้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานทั้งหมด รายละเอียดดังตารางที่ 2-10 (กรมควบคุมมลพิษ, 2567)

ตารางที่ 2-10 คุณภาพอากาศ จังหวัดยโสธร ปี 2566

ความเข้มข้นของสารมลพิษทางอากาศ *			ค่าดัชนีคุณภาพอากาศ (AQI)	เกณฑ์คุณภาพอากาศ
CO (ppm)	NO ₂ (ppb)	SO ₂ (ppb)		
0.29	5	1	33	ดี

หมายเหตุ: * ค่าเฉลี่ยรายปี

ค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศของประเทศไทย

- ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) ค่าเฉลี่ย 1 ชั่วโมง ไม่เกิน 30 ppm / ค่าเฉลี่ย 8 ชั่วโมง ไม่เกิน 9 ppm

- ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO₂) ค่าเฉลี่ย 1 ชั่วโมง ไม่เกิน 170 ppb / ค่าเฉลี่ยรายปี ไม่เกิน 30 ppb

- ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ค่าเฉลี่ย 1 ชั่วโมง ไม่เกิน 300 ppb / ค่าเฉลี่ยรายปี ไม่เกิน 40 ppb

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ (2567)

2.9 สภาพการใช้ที่ดิน

จากข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดยโสธร โดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน (2566) พบว่า มีการใช้ที่ดิน 5 ประเภท ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่เบ็ดเตล็ด และพื้นที่น้ำ โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 2-11 และรูปที่ 2-9 ซึ่งสรุปได้ดังนี้

2.9.1 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 2,049,063 ไร่ หรือร้อยละ 78.78 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ เกษตรผสมผสาน/ไร่นาผสมผสาน พื้นที่นา พืชไร่ ไม้ยืนต้น ไม้ผล พืชสวน พืชไร่ เลี้ยงสัตว์และโรงเรือน เลี้ยงสัตว์ พืชไร่ และสถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนาข้าวมากที่สุด รองลงมา เป็นมันสำปะหลัง และยางพารา ตามลำดับ

2.9.2 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 176,941 ไร่ หรือร้อยละ 6.81 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าผลัดใบสมบูรณ์ รองลงมาเป็นป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู และป่าไม่ผลัดสมบูรณ์ ตามลำดับ

2.9.3 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 153,221 ไร่ หรือร้อยละ 5.89 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้าน

2.9.4 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 127,251 ไร่ หรือร้อยละ 4.89 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่มหรือไม้ละเมาะ

2.9.5 พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 94,564 ไร่ หรือร้อยละ 3.63 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง

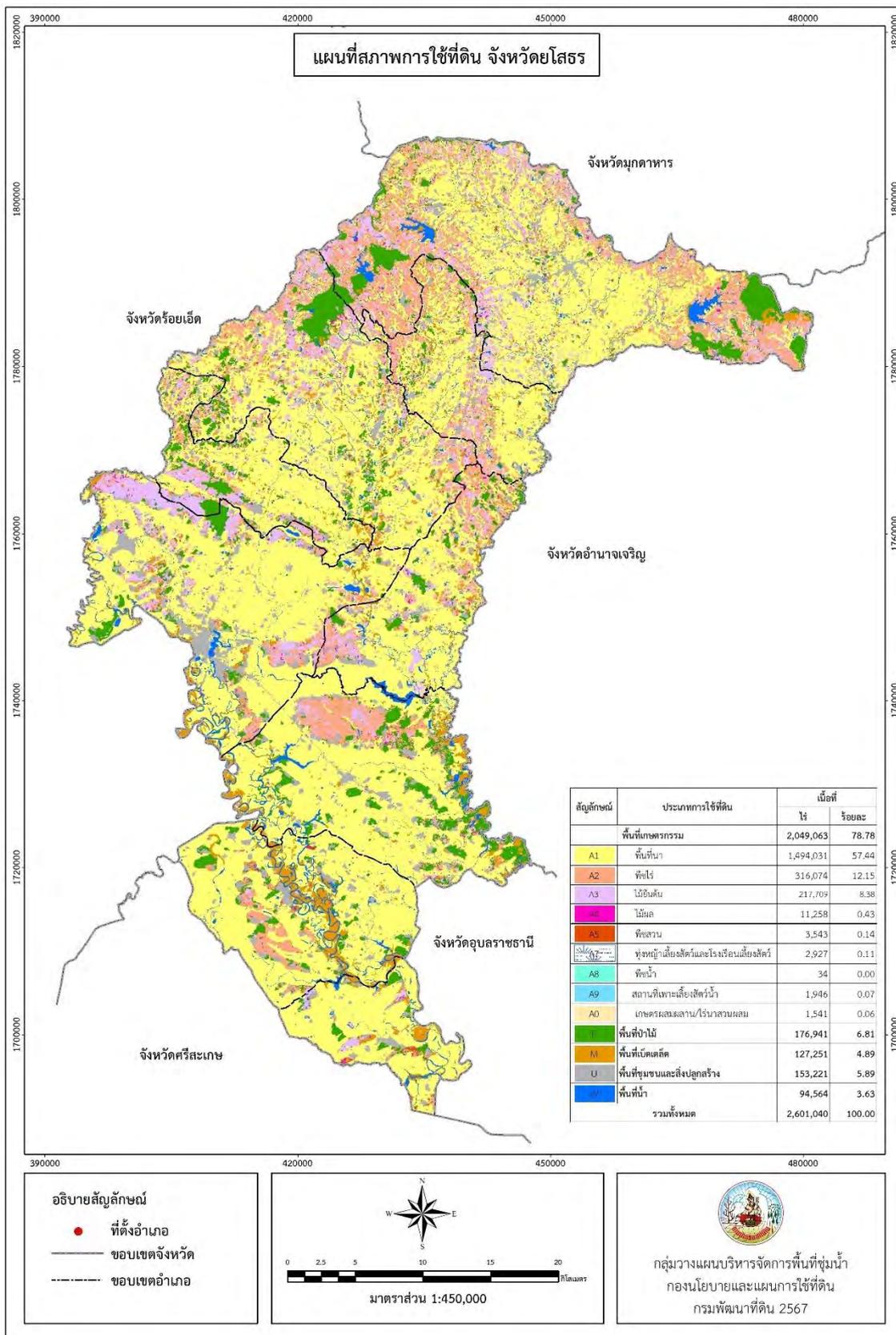
สภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดยโสธรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีทั้งระบบการผลิตพืชแบบใช้สารเคมี และการผลิตพืชแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการผลิตพืชแบบเกษตรอินทรีย์ต้องเป็นการจัดการ การผลิต การเก็บรักษา การแปรรูป การบรรจุ และการขนส่งที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดการผลิตพืชแบบอินทรีย์ ทั้งกระบวนการตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยพืชที่เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ข้าว กข6 แตงโม พืชผัก (ผักกาด แตงกวา กุยช่าย ถั่วฝักยาว ต้นหอม) และพืชสมุนไพร (ขมิ้นชัน ไพล ฟ้าทะลายโจร)

ตารางที่ 2-11 สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดยโสธร ปี 2566

หน่วยแผนที่	สภาพการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A	พื้นที่เกษตรกรรม	2,049,063	78.78
A0	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	1,541	0.06
A1	พื้นที่นา	1,494,031	57.44
A2	พืชไร่	316,074	12.15
A3	ไม้ยืนต้น	217,709	8.38
A4	ไม้ผล	11,258	0.43
A5	พืชสวน	3,543	0.14
A7	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	2,927	0.11
A8	พืชน้ำ	34	-
A9	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	1,946	0.07
F	พื้นที่ป่าไม้	176,941	6.81
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	153,221	5.89
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	127,251	4.89
W	พื้นที่น้ำ	94,564	3.63
	รวม	2,601,040	100.00

หมายเหตุ : 1. การใช้ที่ดินเป็นการใช้ที่ดินทั้งในและนอกพื้นที่เขตป่าตามกฎหมาย
 2. เนื้อที่ได้จากการคำนวณโดยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) และทำการถ่วงน้ำหนักกับเนื้อที่จากกรมการปกครองและกรมแผนที่ทหาร 4,161.664 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,601,040 ไร่

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน (2566)

รูปที่ 2-9 สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดยโสธร

2.10 ภาวะเศรษฐกิจและสังคม

2.10.1 ด้านสังคม

1) ประชากรและโครงสร้างประชากร

จังหวัดยโสธร มีประชากรจากทะเบียนราษฎร (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2566) จำนวน 528,878 คน มีครัวเรือน 186,684 ครัวเรือน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองยโสธร 126,285 คน คิดเป็นร้อยละ 23.88 ของประชากรทั้งจังหวัด และอำเภอค้อวัง มีประชากรน้อยที่สุด 25,008 คน คิดเป็นร้อยละ 4.73 ของประชากรทั้งจังหวัด ในส่วนของครัวเรือน อำเภอเมืองยโสธร มีครัวเรือนมากที่สุด 49,670 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.61 ของครัวเรือนทั้งจังหวัด และอำเภอค้อวัง มีครัวเรือนน้อยที่สุด 7,368 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.95 ของครัวเรือนทั้งจังหวัด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประชากร ความหนาแน่น และค่าเฉลี่ยต่อที่ดินของจังหวัดยโสธร ระหว่างปี 2556-2565 พบว่า จำนวนประชากรจังหวัดยโสธร มีแนวโน้มลดลง คิดเป็นร้อยละ 0.18 ค่าเฉลี่ยที่ดินทั้งจังหวัดและค่าเฉลี่ยที่ดินเฉพาะเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 0.19 และ 0.76 โดยปี 2565 ค่าเฉลี่ยที่ดินทั้งจังหวัด เท่ากับ 4.89 ไร่ต่อคน เพิ่มขึ้นจากปี 2556 คิดเป็นร้อยละ 1.66 และค่าเฉลี่ยที่ดินเฉพาะเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เท่ากับ 3.43 ไร่ต่อคน เพิ่มขึ้นจากปี 2556 คิดเป็นร้อยละ 7.86 (ตารางที่ 2-12)

ตารางที่ 2-12 ประชากร ความหนาแน่น และค่าเฉลี่ยต่อที่ดิน จังหวัดยโสธร ปี 2556-2565

ปี	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	เฉลี่ยที่ดินทั้งจังหวัด (ไร่/คน)	เฉลี่ยเฉพาะเนื้อที่ใช้ประโยชน์ ทางการเกษตร (ไร่/คน)
2556	540,383	129.85	4.81	3.18
2557	540,211	129.81	4.81	3.18
2558	540,182	129.80	4.82	3.18
2559	539,815	129.71	4.82	3.18
2560	539,542	129.65	4.82	3.18
2561	538,729	129.45	4.83	3.19
2562	537,299	129.11	4.84	3.20
2563	534,500	128.43	4.87	3.20
2564	533,394	128.17	4.88	3.42
2565	531,599	127.74	4.89	3.43
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	-0.18	-0.18	0.19	0.76

ที่มา: กรมการปกครอง (2565)

2) แรงงาน

(1) แรงงานในประเทศ

ประชากรแรงงาน จำแนกตามสถานภาพแรงงาน พบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวน 365,084 คน อยู่ในกำลังแรงงานจำนวน 272,867 คน และผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 92,217 คน คิดเป็นร้อยละ 51.59 และ 17.44 ของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปทั้งหมด (ตารางที่ 2-13)

ตารางที่ 2-13 สถานภาพแรงงาน จังหวัดยโสธร ปี 2566

สถานภาพแรงงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประชากรรวม	528,878	100.00
ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	365,084	69.03
1. กำลังแรงงานรวม	272,867	51.59
1.1 กำลังแรงงานปัจจุบัน	271,006	51.24
1.1.1 ผู้มีงานทำ	269,242	50.91
1.1.2 ผู้ว่างงาน	1,764	0.33
1.2 กำลังแรงงานที่รอฤดูกาล	1,861	0.35
2. ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	92,217	17.44
ผู้ที่อายุต่ำกว่า 15 ปี	163,794	30.97

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566)

(2) แรงงานต่างด้าว

สถานการณ์แรงงานต่างด้าวในจังหวัดยโสธร ระหว่างปี 2561-2565 มีแนวโน้มแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานเพิ่มมากขึ้น ยกเว้นปี 2563 ที่ประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 รัฐบาลจึงมีมาตรการชะลอการเคลื่อนย้ายแรงงานรวมถึงชะลอการอนุญาตนำแรงงานต่างด้าวรายใหม่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ทำให้ปี 2563 มีจำนวนแรงงาน 410 คน แต่ในปี 2564 และ 2565 จังหวัดยโสธรอนุญาตทำงานเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีจำนวนแรงงาน 504 และ 580 คน โดยในปี 2565 จำแนกเป็นแรงงานต่างด้าวทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับอนุญาตทำงานในตำแหน่งครูผู้สอน จำนวน 56 คน แรงงานต่างด้าวที่เป็นชนกลุ่มน้อยและหรือพื้นที่สูง จำนวน 5 คน และแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ ได้แก่ กัมพูชา ลาว และเมียนมา จำนวน 519 คน (ตารางที่ 2-14)

ตารางที่ 2-14 จำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน จังหวัดยโสธร ปี 2561-2565

ปี	ประเภทของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน (คน)			รวม
	ทั่วไป ตามมาตรา 59	ชนกลุ่มน้อย/พื้นที่สูง ตามมาตรา 63/1 (4)	3 สัญชาติ (กัมพูชา ลาว และเมียนมา)	
2561	54	3	435	492
2562	51	4	457	512
2563	50	5	355	410
2564	57	5	442	504
2565	56	5	519	580

ที่มา: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยโสธร (2565)

3) ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาชาวบ้าน

(1) ศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก มีวัดและหรือสำนักสงฆ์ 716 แห่ง ที่พักสงฆ์ 253 แห่ง พระสงฆ์ 3,028 รูป นอกจากนี้ยังมีการนับถือศาสนาคริสต์ และอิสลาม โดยศาสนาคริสต์ มีโบสถ์คริสต์ 7 แห่ง แบ่งเป็นนิกายโรมันคาทอลิก 5 แห่ง ตั้งอยู่ที่อำเภอไทยเจริญ 2 แห่ง อำเภอป่าดัว 2 แห่ง และอำเภอเมืองยโสธร 1 แห่ง นิกายโปรเตสแตนต์ 2 แห่ง ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองยโสธร และศาสนาอิสลาม มีมัสยิด 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองยโสธร

(2) วัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ เช่น งานประเพณีบุญบั้งไฟ จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 2 ของเดือนพฤษภาคมของทุกปี ณ สวนสาธารณะพญาแถน วัดภูประสงค์เพื่อมุ่งแสดงออกถึงความสามัคคีของหมู่คณะ และมีความเชื่อว่าการจัดงานนี้แล้ว เทพยดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะดลบันดาลให้มีฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล งานประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก เป็นงานประเพณีที่จัดขึ้นช่วงก่อนวันมาฆบูชาและก่อนวันงานบุญพระเวด (เทศน์มหาชาติ) เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในวันมาฆบูชาเป็นประจำทุกปี งานประเพณีจุดตุงกาออกพรรษายโสธร ในช่วงวันออกพรรษาหรือในเดือนตุลาคมของทุกปี และงานประเพณีที่สำคัญของชุมชนชาวคริสต์อำเภอไทยเจริญ งานประเพณีแห่ดาว ช่วงเดือนธันวาคม วันคริสต์มาส เพื่อเป็นการร่วมเฉลิมฉลองในวันคล้ายวันประสูติของพระเยซูและเพื่อแสดงความรักต่อองค์ศาสนา

(3) ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ความรู้ของชาวบ้านซึ่งได้มาจากประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดรวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับ ประยุกต์ และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดยโสธร เช่น การแกะลายบั้งไฟ และหรือทำบั้งไฟโบราณ การทำมาลัยข้าวตอก การทำหมอนขวานผ้าขิด ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (CPOT) การทำกระเป่าพื้นเมืองแฮนด์เมด การทอผ้าพื้นเมือง การทำเครื่องทองเหลือง การสานกะคู้ การจักสาน การทำเทียนสลักลาย และช่างแทงหยวก เป็นต้น

2.8.2 ด้านเศรษฐกิจ

1) เศรษฐกิจภาพรวม

จากรายงานผลิตภัณฑ์จังหวัดของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี 2565 จังหวัดยโสธร มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี 32,468 ล้านบาท (ตารางที่ 2-15) แบ่งเป็นภาคเกษตร 8,218 ล้านบาท และนอกภาคเกษตร 24,250 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 25.31 และ 74.69 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดทั้งหมด มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว 72,523 บาท และเมื่อพิจารณาจากโครงสร้างการผลิต 3 ลำดับแรก พบว่า อันดับแรกเป็นสาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง มีมูลค่า 8,218 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 25.31 รองลงมา สาขาการศึกษา มีมูลค่า 4,654 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 14.33 และสาขาการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ มีมูลค่า 3,588 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 11.05 ตามลำดับ (ตารางที่ 2-15)

2) เกษตรอินทรีย์

(1) พื้นที่เกษตรอินทรีย์ และจตุรรวบรวมและกระจายสินค้า

จังหวัดยโสธร มีพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์มาเป็นเวลานานมากกว่า 20 ปี และได้กำหนดวิสัยทัศน์จังหวัดเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์และเมืองแห่งวิถีอีสาน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางการเกษตรและวัฒนธรรม และเกษตรกรมีความสนใจในระบบการผลิตที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ซึ่งเกษตรอินทรีย์ไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค แต่ยังช่วยในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย จากข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า พื้นที่เข้าร่วมการผลิตเกษตรอินทรีย์ ระหว่างปี 2559-2566 จำแนกตามมาตรฐาน Yaso Basic Organic Standard (Yaso BOS) มีเกษตรกร 588 ราย พื้นที่ 6,193.29 ไร่ จำแนกตามมาตรฐาน Participatory Guarantee Systems for Organic Agriculture (PGS) มีเกษตรกร 25,927 ราย พื้นที่ 173,768.20 ไร่ จำแนกตามมาตรฐาน Organic Thailand (มกช 9000) มีเกษตรกร 35,223 ราย พื้นที่ 248,016.40 ไร่ และจำแนกตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล มีเกษตรกร 7,960 ราย พื้นที่ 133,773.25 ไร่ เมื่อจำแนกตามชนิดสินค้า ปี 2566 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นหลัก มีเกษตรกร 7,340 ราย พื้นที่ 69,602 ไร่ รองลงมา มันสำปะหลัง มีเกษตรกร 217 ราย พื้นที่ 1,129.74 ไร่ เกษตรผสมผสาน มีเกษตรกร 3 ราย พื้นที่ 50.25 ไร่ และหญ้าอาหารสัตว์ มีเกษตรกร 1 ราย พื้นที่ 320 ไร่ ตามลำดับ โดยมีจตุรรวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองยโสธร อำเภอมหาชนะชัย อำเภอกุดชุม และอำเภอคำเขื่อนแก้ว (ตารางที่ 2-16 ถึง ตารางที่ 2-18)

ตารางที่ 2-15 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี จังหวัดยโสธร ปี 2561-2565

หน่วย: ล้านบาท

รายการ	2561	2562	2563	2564	2565
ภาคเกษตร	7,688	6,778	7,993	7,834	8,218
เกษตรกรรม	7,688	6,778	7,993	7,834	8,218
เกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง	7,688	6,778	7,993	7,834	8,218
ภาคนอกเกษตร	20,407	21,605	22,390	23,921	24,250
อุตสาหกรรม	2,977	3,116	3,619	4,325	4,381
การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	145	161	157	192	231
การผลิตอุตสาหกรรม	2,407	2,495	2,924	3,530	3,567
ไฟฟ้า ก๊าซ และระบบปรับอากาศ	331	366	401	441	411
การประปาและการจัดการของเสีย	94	94	137	162	172
บริการ	17,431	18,489	18,771	19,597	19,869
การก่อสร้าง	859	1,477	1,449	1,598	1,515
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมยานยนต์ และจักรยานยนต์	3,548	3,616	3,866	3,677	3,588
การขนส่งและสถานที่เก็บสินค้า	693	788	695	801	881
ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร	109	120	74	67	70
ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร	310	387	384	409	386
การเงินและการประกันภัย	2,724	2,733	2,742	2,877	2,795
กิจกรรมเกี่ยวกับสงฆ์	1,256	1,333	1,348	1,571	1,822
กิจกรรมวิชาชีพ วิทยาศาสตร์ และกิจกรรมทางวิชาการ	2	2	4	5	5
กิจกรรมการบริหารและบริการสนับสนุนอื่น ๆ	25	27	23	23	23
การบริหารราชการ การป้องกันประเทศฯ	1,472	1,524	1,560	1,617	1,558
การศึกษา	4,427	4,355	4,430	4,532	4,654
กิจกรรมด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	1,510	1,606	1,687	1,897	2,023
ศิลปะ ความบันเทิง และนันทนาการ	81	96	98	121	138
กิจกรรมการบริการด้านอื่น ๆ	416	425	412	403	411
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	28,095	28,383	30,383	31,755	32,468
ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (บาท)	60,708	61,830	66,735	70,333	72,523
ประชากร (1,000 คน)	463	459	455	451	448

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565)

ตารางที่ 2-16 พื้นที่เข้าร่วมการผลิตเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร จำแนกตามมาตรฐานของการเข้าร่วมการตรวจรับรอง ปี 2566

ปี	Yaso Basic Organic Standard (Yaso BOS)		Participatory Guarantee Systems for Organic Agriculture (PGS)		มาตรฐาน Organic Thailand (มกษ 9000)		มาตรฐาน เกษตรอินทรีย์สากล		รวม	
	ราย	ไร่	ราย	ไร่	ราย	ไร่	ราย	ไร่	ราย	ไร่
ปีที่ 1 (2566)	-	-	2,768	19,726.50	3,585	26,368.24	1,208	25,007.25	7,561	71,101.99
ปีที่ 2 (2565)	-	-	2,441	17,153.20	2,770	17,092.24	1,260	25,708.75	6,471	59,954.19
ปีที่ 3 (2564)	286	3,020.06	4,390	27,161.00	10,144	58,551.34	225	3,445.75	15,045	92,178.15
ปีที่ 4 (2563)	192	2,019.43	3,259	26,609.25	87	793.45	495	7,934.25	4,033	37,356.38
ปีที่ 5 (2562)	106	1,118.80	4,721	32,038.25	9,723	57,407.13	450	7,304.75	15,000	97,868.93
ปีที่ 6 (2561)	4	35.00	2,851	24,616.00	3,876	40,661.75	450	7,615.50	7,181	72,928.25
ปีที่ 7 (2560)	-	-	5,095	23,626.00	4,319	39,775.50	575	10,316.25	9,989	73,717.75
ปีที่ 8 (2559)	-	-	402	2,838.00	719	7,366.75	3,297	46,440.75	4,418	56,645.50
รวม	588	6,193.29	25,927	173,768.20	35,223	248,016.40	7,960	133,773.25	69,698	561,751.14

ที่มา: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยโสธร (2566)

ตารางที่ 2-17 เกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร จำแนกตามชนิดสินค้า ปี 2566

ชนิดสินค้า	Participatory Guarantee Systems for Organic Agriculture (PGS)		มาตรฐาน Organic Thailand (มกษ 9000)		มาตรฐาน เกษตรอินทรีย์สากล		รวม ทุกมาตรฐาน	
	เกษตรกร	พื้นที่	เกษตรกร	พื้นที่	เกษตรกร	พื้นที่	เกษตรกร	พื้นที่
	(ราย)	(ไร่)	(ราย)	(ไร่)	(ราย)	(ไร่)	(ราย)	(ไร่)
ข้าว	2,768	19,726.50	3,364	24,868.25	1,208	25,007.25	7,340	69,602.00
มันสำปะหลัง	-	-	217	1,129.74	-	-	217	1,129.74
เกษตรผสมผสาน	-	-	3	50.25	-	-	3	50.25
หญ้าอาหารสัตว์	-	-	1	320.00	-	-	1	320.00
รวม	2,768	19,726.50	3,585	26,368.24	1,208	25,007.25	7,561	71,101.99

ที่มา: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยโสธร (2566)

ตารางที่ 2-18 จุฬารวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2567

ชื่อจุฬารวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์	สถานที่ตั้ง	วัน/เวลา ดำเนินการ
บริษัท ยโสธร ออร์แกนิก จำกัด	528 ถ.เลียงเมือง ต.ในเมือง อ.เมืองยโสธร จ.ยโสธร	ทุกวันแต่เกษตรกรต้องแจ้งล่วงหน้า 08.00-17.00 น.
สุุดคุ่มออแกร์นิก	หน้า Big Cat วิหะธำรงค์ ต.ในเมือง อ.เมืองยโสธร จ.ยโสธร	ทุกวัน 09.00-19.00 น.
ตลาดขาวนาอัจฉริยะ	NC ปีโตรเลียม ถ.เลียงเมือง ต.ในเมือง อ.เมืองยโสธร จ.ยโสธร	วันอาทิตย์ 09.00-13.00 น.
ร้านอินด้อแกร์นิก	NC ปีโตรเลียม ถ.เลียงเมือง ต.ในเมือง อ.เมืองยโสธร จ.ยโสธร	ทุกวัน 09.00-18.00 น.
ตลาดเกษตรกร	ศูนย์ OTOP องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร หน้าศาลากลางจังหวัดยโสธร ถ.แจ้งสนิท ต.ในเมือง อ.เมืองยโสธร จ.ยโสธร	ทุกวันอังคารและวันศุกร์ 10.00-14.00 น.
ตลาดนัดสีเขียวหอนาฬิกา	หอนาฬิกา (บขส.เก่า) ต.ในเมือง อ.เมืองยโสธร จ. ยโสธร	วันเสาร์ 05.00-09.00 น.
ตลาดนัดสีเขียวโรงพยาบาลยโสธร	อาคารที่พักรักษาผู้ป่วย โรงพยาบาลยโสธร ต.ในเมือง อ.เมืองยโสธร จ.ยโสธร	วันพฤหัสบดี 10.00-14.00 น.
ตลาดนัดสีเขียว มหาชนะชัย	หน้าที่ว่าการสำนักงานสาธารณสุข อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร	วันศุกร์ 14.00-18.00 น.
ตลาดนัดสีเขียว คำเขื่อนแก้ว	หน้าที่ว่าการอำเภอคำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร	วันพุธ 14.00-18.00 น.
ตลาดนัดสีเขียว กุดชุม	หน้าอาคารแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลกุดชุม จ.ยโสธร	ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี 08.00-13.00 น.

ที่มา: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยโสธร (2567)

(2) ประชาชนด้านอินทรีย์ที่สำคัญของจังหวัดยโสธร

จังหวัดยโสธรได้รับการยอมรับในฐานะพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวมิได้เกิดจากนโยบายภาครัฐหรือองค์กรภายนอกเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยองค์ความรู้ การตระหนักรู้ และความมุ่งมั่นของประชาชนชาวบ้านผู้เป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Change Agent) ในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ทั้งระดับชุมชนและประเทศ ประชาชนเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในการผลิต แต่ยังเป็นผู้ริเริ่ม ถ่ายทอดความรู้ และสร้างเครือข่ายที่ส่งเสริมความยั่งยืนให้กับชุมชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ การหมุนเวียนพืชผล และการจัดการศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี ซึ่งแนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดต้นทุนการผลิต แต่ยังรักษาสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีผู้นำทางความคิดในชุมชน โดยเฉพาะในยุคที่การพัฒนาที่ยั่งยืนกลายเป็นเป้าหมายหลักของสังคมโลก

ทั้งนี้ ประชาชนด้านเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรไม่เพียงแต่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน แต่ยังเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืนในประเทศไทย อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันชุมชนให้มุ่งสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การสนับสนุนและส่งเสริมบทบาทของประชาชนเหล่านี้จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับเกษตรอินทรีย์ให้กลายเป็นมาตรฐานที่ยั่งยืนสำหรับอนาคตของประเทศไทย

สำหรับประชาชนด้านเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของจังหวัดยโสธร ที่ประสบผลสำเร็จในการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่

- นายมัน สามี บ้านโสกชุมพูน หมู่ที่ 2 ตำบลนาโส อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เป็นประธานกลุ่มเกษตรกรทำนาโนส เป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร เป็นปราชญ์บุคคลที่มีผลงานโดดเด่น เป็นบุคคลต้นแบบและคิดริเริ่มทำนาเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง นำพาตัวเอง ครอบครัว และพี่น้องทำเกษตรอินทรีย์กลุ่มแรกในจังหวัดยโสธร มาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ ปี 2532 รวมถึงเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ และการทำเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนเป็นต้นแบบให้ครอบครัว และคนรุ่นหลังหันกลับมาทำเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน และเกิดมีกลุ่มเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นในจังหวัดยโสธร ส่งผลให้จังหวัดยโสธรเล็งเห็นถึงศักยภาพการทำเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดยโสธร จนได้กำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดยโสธรว่า “ยโสธรเมืองเกษตรอินทรีย์ เมืองแห่งวิถีอีสาน”

- นายบุญส่ง มาตขาว หมู่ที่ 17 ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อสังคมบ้านโนนยาง เป็นประธานเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกยโสธร เป็นประธานกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนภาคอีสาน เป็นบุคคลกลุ่มแรก ๆ ที่ร่วมขับเคลื่อนการทำเกษตรอินทรีย์มาจนถึงปัจจุบัน เป็นปราชญ์เกษตรอินทรีย์ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ที่ประสบผลสำเร็จ ได้เริ่มก่อตั้งเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ตั้งแต่ ปี 2522 โดยการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำเกษตรรูปแบบต่าง ๆ แต่ยังไม่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จนกระทั่งปี 2544 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการทำโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย เกิดการรวมกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายชาวบ้าน อีกทั้ง

ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดการยอมรับแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน ปัจจุบันมีการเปิดหลักสูตรการอบรมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การทำเกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย วิถีชีวิตชาวนา วิถีชีวิตสู่การเกษตรพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือน การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรผสมผสาน การประกอบอาชีพโดยการพึ่งพาตนเอง การบริหารจัดการที่ดินเพื่อให้เกิดความพอเพียง การวางแผนการผลิตการทำเกษตรอินทรีย์ การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด (1 ไร่ 1 แสน)

- นายสุวิช ธนาคุณ หมู่ที่ 4 ตำบลกำเม็ด อำเภอกุดชุม จังหัดยโสธร เป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมธรรมชาติหนองยอ เป็นผู้คิดริเริ่มในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม และทำเกษตรอินทรีย์มาอย่างยาวนาน รวมถึงเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเกษตรกร เพื่อการวางแผนประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ลดต้นทุน และเพิ่มมูลค่าสินค้า พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ให้ความรู้และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนมุ่งเน้นให้เรียนรู้การทำบัญชีต้นทุนอาชีพ และนำข้อมูลทางบัญชีไปใช้ในการบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ทุกขั้นตอน ซึ่งช่วยสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่เกษตรกรและเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

(3) ผลผลิตเกษตรอินทรีย์

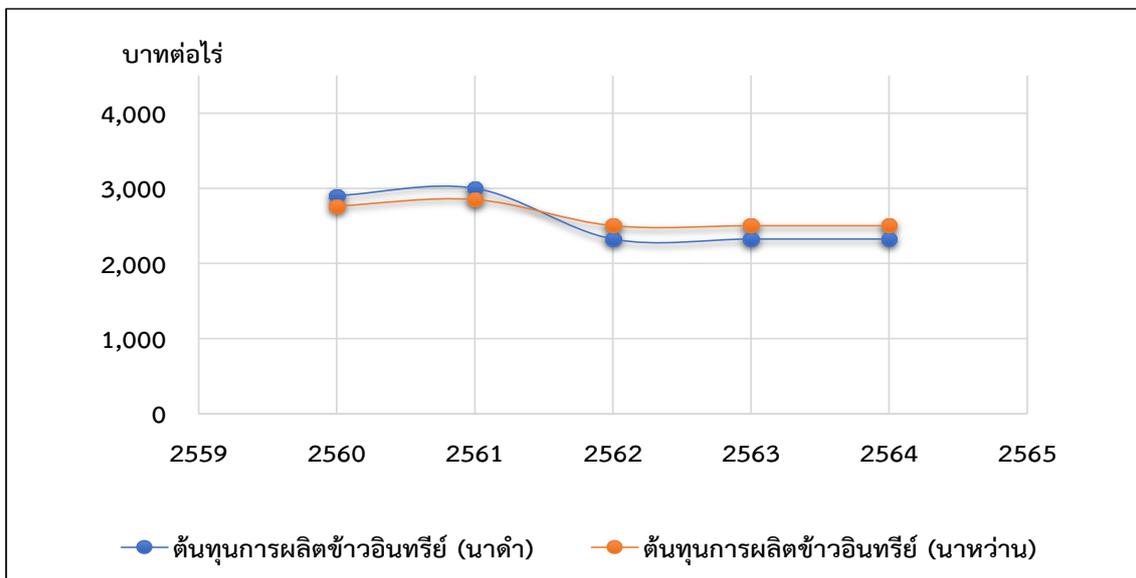
ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระบบนาดำของจังหวัดยโสธร มีแนวโน้มลดลงระหว่างปี 2560-2564 โดยต้นทุนลดลงจาก 2,902 บาทต่อไร่ ในปี 2560 ลดลงเหลือ 2,325 บาทต่อไร่ ในปี 2564 หรือคิดเป็นการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 6.74 ต่อปี (ตารางที่ 2-19 และรูปที่ 2-10) สะท้อนถึงประสิทธิภาพในการจัดการและการใช้ทรัพยากรที่ดีขึ้น ในขณะเดียวกัน ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระบบนาหว่านก็มีการลดลงเช่นกัน ลดลงจาก 2,765 บาทต่อไร่ ในปี 2560 ลดลงเหลือ 2,504 บาทต่อไร่ ในปี 2564 หรือคิดเป็นการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.22 ต่อปี การลดต้นทุนการผลิตทั้งสองระบบ แสดงถึงแนวโน้มที่ดีในกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดยโสธร ขณะที่ราคารับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์เพิ่มขึ้นจาก 15 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 17 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2564 หรือคิดเป็นการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.75 ต่อปี (ตารางที่ 2-20 และรูปที่ 2-11) แสดงถึงการเติบโตของตลาดข้าวอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร

ตารางที่ 2-19 ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

หน่วย: บาทต่อไร่

ปี	ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์	
	นาดำ	นาหว่าน
2560	2,902	2,765
2561	3,000	2,850
2562	2,325	2,504
2563	2,325	2,504
2564	2,325	2,504
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	-6.74	-3.22

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

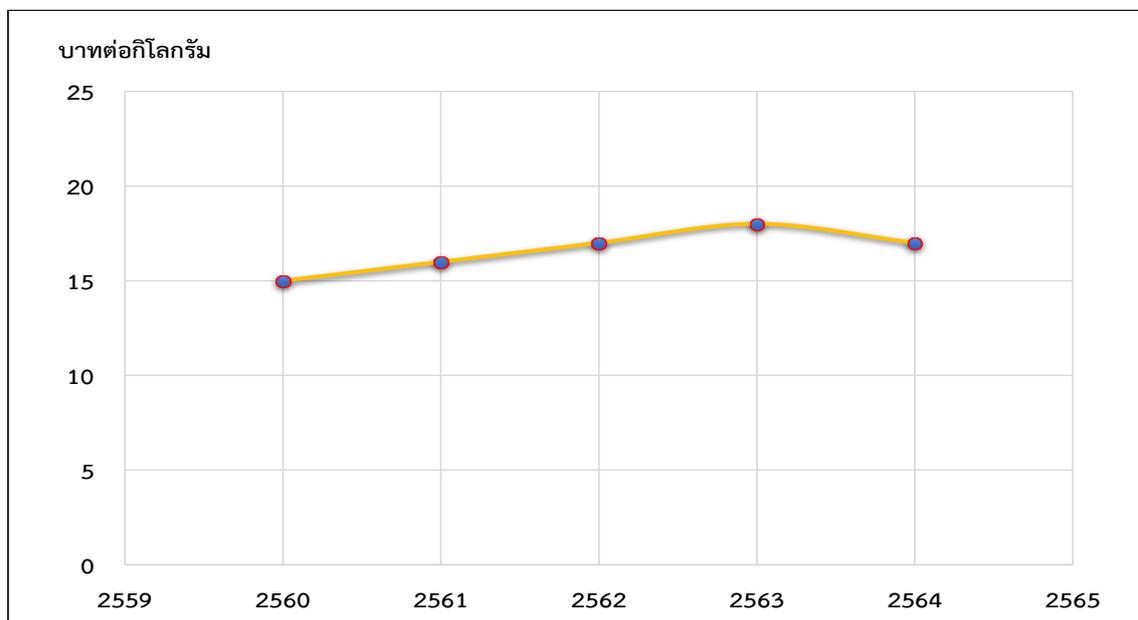
รูปที่ 2-10 ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

ตารางที่ 2-20 ราคารับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

หน่วย: บาทต่อกิโลกรัม

ปี	ราคารับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์
2560	15
2561	16
2562	17
2563	18
2564	17
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	3.75

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

รูปที่ 2-11 ราคารับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

(4) การตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์

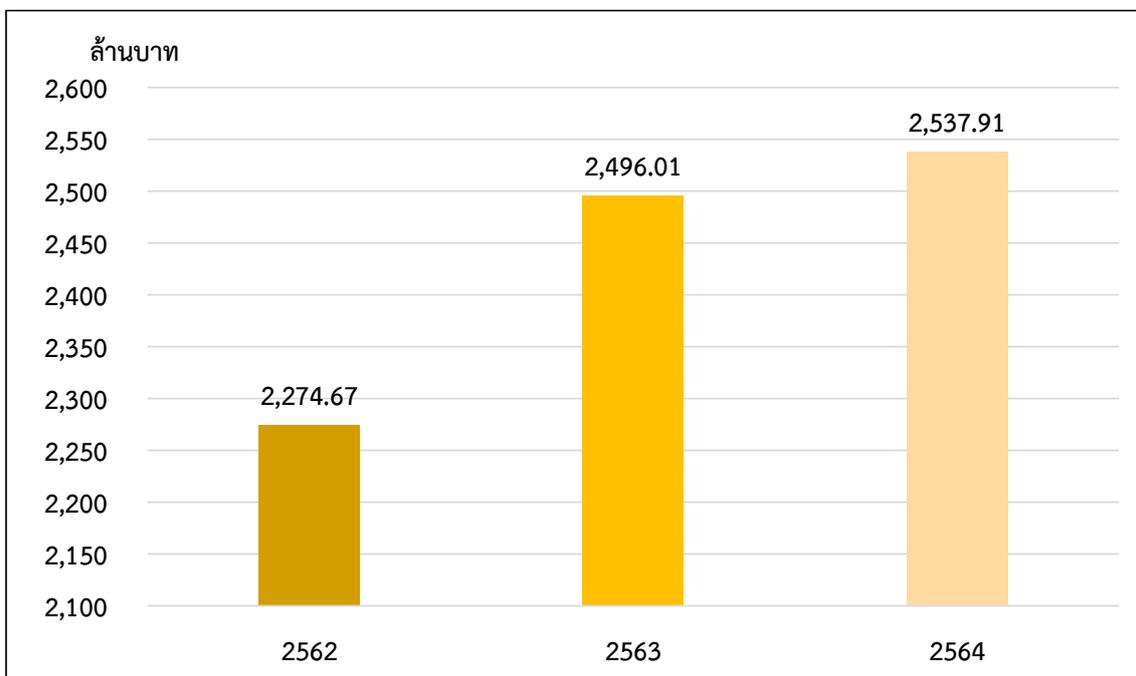
มูลค่าและปริมาณการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ระหว่างปี 2562-2564 โดยมูลค่าการจำหน่ายข้าวเปลือกอินทรีย์ภายในประเทศ เพิ่มขึ้นจาก 2,274.67 ล้านบาท ในปี 2562 เพิ่มขึ้นเป็น 2,537.91 ล้านบาท ในปี 2564 หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 5.63 ต่อปี (ตารางที่ 2-21 และรูปที่ 2-12) ส่วนปริมาณการจำหน่ายในประเทศก็มีการขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญ โดยเพิ่มขึ้นจาก 119.72 ล้านกิโลกรัม ในปี 2562 เพิ่มขึ้นเป็น 158.62 ล้านกิโลกรัม ในปี 2564 คิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.11 ต่อปี ขณะที่ปริมาณข้าวอินทรีย์ที่ส่งออกผ่าน Trader มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย โดยลดลงจาก 4.82 ล้านกิโลกรัม ในปี 2562 ลดลงเหลือ 4.44 ล้านกิโลกรัม ในปี 2564 หรือลดลงคิดเป็นร้อยละ 4.03 ต่อปี (ตารางที่ 2-22) อย่างไรก็ตาม มูลค่าข้าวอินทรีย์ที่จำหน่ายในประเทศยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องคิดเป็นร้อยละ 5.63 ต่อปี (ตารางที่ 2-23) สะท้อนถึงความต้องการข้าวอินทรีย์ภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น

ตารางที่ 2-21 มูลค่าการจำหน่ายข้าวเปลือกอินทรีย์โดยเฉลี่ยภายในประเทศ จังหวัดยโสธร
ปี 2562-2564

หน่วย: ล้านบาท

ปี	มูลค่าการจำหน่ายข้าวเปลือกอินทรีย์ โดยเฉลี่ยภายในประเทศ
2562	2,274.67
2563	2,496.01
2564	2,537.91
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	5.63

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

รูปที่ 2-12 มูลค่าการจำหน่ายข้าวเปลือกอินทรีย์โดยเฉลี่ยภายในประเทศ จังหวัดยโสธร ปี 2562-2564

ตารางที่ 2-22 ปริมาณการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2562-2564

หน่วย: กิโลกรัม

ปี	ปริมาณข้าวอินทรีย์ ที่ส่งออกผ่าน Trader	ปริมาณข้าวอินทรีย์ ที่จำหน่ายในประเทศ
2562	4,818,900	119,719,633
2563	3,620,160	139,441,965
2564	4,438,520	158,619,207
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	-4.03	15.11

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

ตารางที่ 2-23 มูลค่าการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2562-2564

หน่วย: บาท

ปี	มูลค่าข้าวอินทรีย์ ที่ส่งออกผ่าน Trader	มูลค่าข้าวอินทรีย์ ที่จำหน่ายในประเทศ
2562	26,503,950	2,274,673,027
2563	19,910,880	2,496,011,174
2564	24,411,860	2,537,907,313
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	-4.03	5.63

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

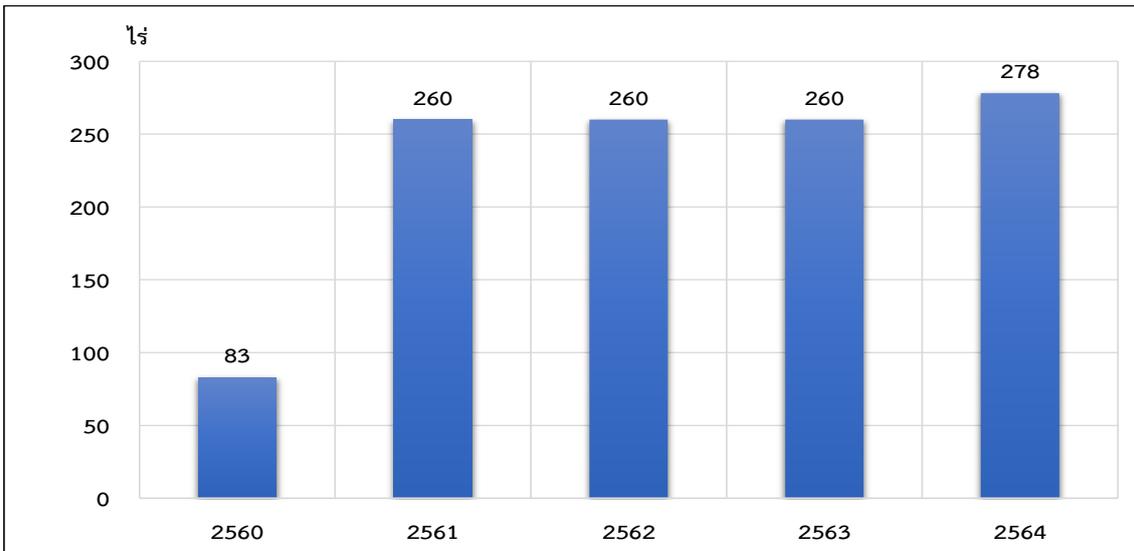
(5) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร มีการเติบโตอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ ซึ่งพื้นที่การเลี้ยงขยายตัวเพิ่มขึ้นจาก 83 ไร่ ในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 278 ไร่ ในปี 2564 คิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 27.35 ต่อปี (ตารางที่ 2-24 และรูปที่ 2-13) สอดคล้องกับจำนวนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงที่เพิ่มขึ้นจาก 50 ราย ในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 321 ราย ในปี 2564 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 45.05 ต่อปี (ตารางที่ 2-25 และรูปที่ 2-14) การขยายตัวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการตอบรับและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของเกษตรกรในด้านการเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐและความต้องการในตลาดอินทรีย์ที่เพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 2-24 เนื้อที่เลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

ปี	เนื้อที่ (ไร่)
2560	83
2561	260
2562	260
2563	260
2564	278
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	27.35

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

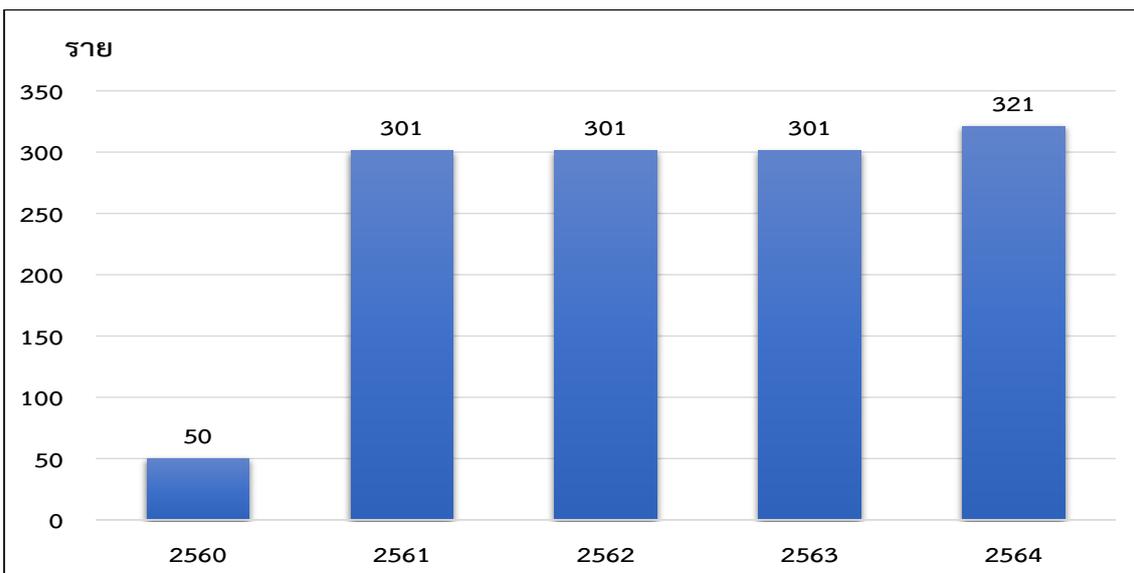

รูปที่ 2-13 เนื้อที่เลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

ตารางที่ 2-25 จำนวนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

ปี	จำนวนเกษตรกร (ราย)
2560	50
2561	301
2562	301
2563	301
2564	321
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	45.05

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

รูปที่ 2-14 จำนวนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาตะเพียนอินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

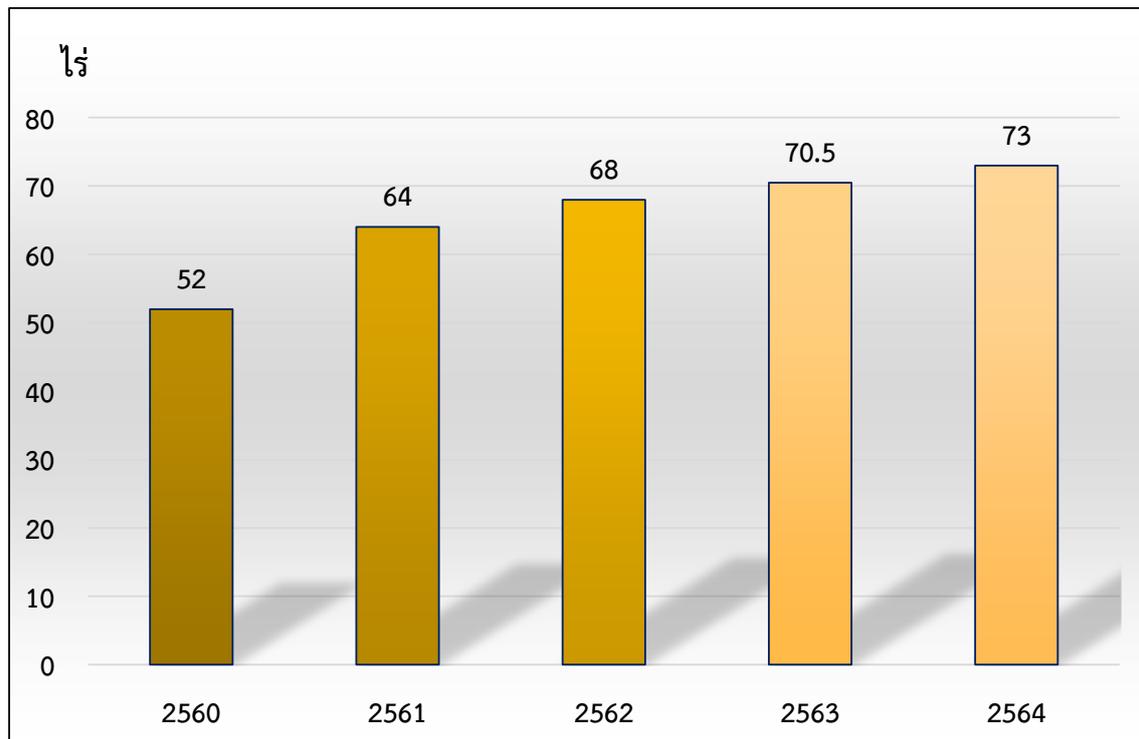
(6) การเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์

ในส่วนของ การเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ เนื่องที่การเลี้ยงก็มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยพื้นที่เลี้ยงเพิ่มขึ้นจาก 52 ไร่ ในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 73 ไร่ ในปี 2564 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.06 ต่อปี (ตารางที่ 2-26 และรูปที่ 2-15) ขณะเดียวกัน จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ เพิ่มขึ้นจาก 104 รายในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 167 ราย ในปี 2564 คิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.78 ต่อปี (ตารางที่ 2-27 และรูปที่ 2-16) การเติบโตนี้สะท้อนถึงความสนใจของเกษตรกรต่อการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีในการเพิ่มปริมาณผลผลิตไก่ไข่อินทรีย์ในตลาด

ตารางที่ 2-26 เนื้อที่เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

ปี	เนื้อที่ (ไร่)
2560	52
2561	64
2562	68
2563	70.5
2564	73
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	8.06

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

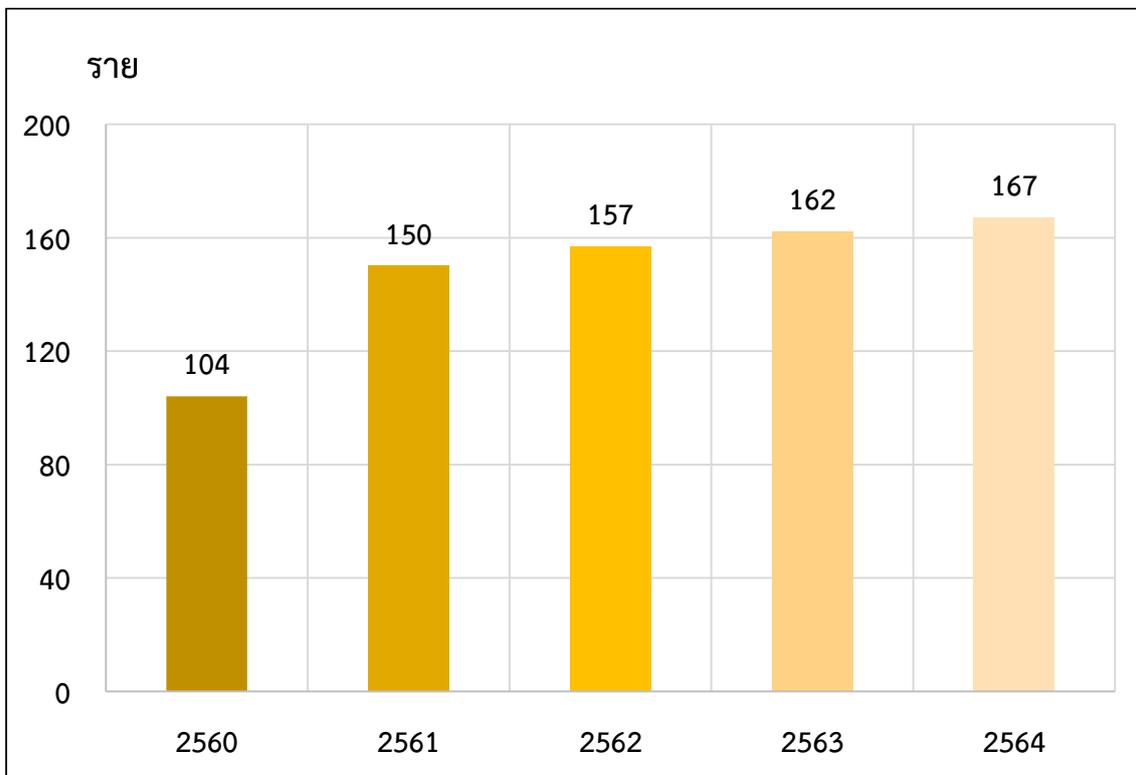

รูปที่ 2-15 เนื้อที่เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

ตารางที่ 2-27 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

ปี	จำนวนเกษตรกร (ราย)
2560	104
2561	150
2562	157
2563	162
2564	167
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	10.78

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

รูปที่ 2-16 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

3) ปศุสัตว์

จังหวัดยโสธร มีการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญหลายชนิด พบว่า เลี้ยงไก่มากที่สุด จำนวน 1,968,171 ตัว อำเภอที่มีการเลี้ยงไก่มากที่สุด คือ อำเภอกุดชุม จำนวน 541,596 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอเลิงนกทา จำนวน 460,739 ตัว และอำเภอมหาชนะชัย จำนวน 239,330 ตัว การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ รองลงมา คือ เป็ด จำนวน 183,482 ตัว อำเภอที่มีการเลี้ยงเป็ดมากที่สุด คือ อำเภอกุดชุม จำนวน 49,728 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอเมืองยโสธร จำนวน 31,562 ตัว และอำเภอเลิงนกทา จำนวน 25,430 ตัว และโค จำนวน 149,834 ตัว อำเภอที่มีการเลี้ยงโคมากที่สุด คือ อำเภอกุดชุม จำนวน 39,319 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอมหาชนะชัย จำนวน 20,193 ตัว และอำเภอเมืองยโสธร จำนวน 18,696 ตัว นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ประเภทอื่น ๆ เช่น สุกร จำนวน 71,253 ตัว กระบือ จำนวน 30,241 ตัว นกกระทา จำนวน 3,603 ตัว แพะ จำนวน 1,212 ตัว และแกะ จำนวน 96 ตัว ตามลำดับ (ตารางที่ 2-28)

4) ประมง

จังหวัดยโสธร มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำชีไหลผ่านพื้นที่ตอนใต้ของจังหวัด บริเวณอำเภอเมืองยโสธร อำเภอดำเนินแก้ว อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอดอวัง (ระยะทาง 110 กิโลเมตร) ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีลำห้วยสำคัญ ๆ ไหลผ่านพื้นที่ตอนเหนือและตอนกลางของจังหวัด เช่น ห้วยสะแบก ห้วยลิงโจน ลำห้วยโพธิ์ ลำเซบาย ลำน้ำยัง ลำน้ำทวน และแหล่งน้ำอื่น ๆ เช่น หนอง บึง มีอยู่ทั่วไป ซึ่งมีความสำคัญต่อการประมงน้ำจืด เป็นแหล่งน้ำที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ทางการประมง จำนวนฟาร์มที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ปี 2564 มีจำนวน 4,950 ฟาร์ม รวมเนื้อที่ 4,745.63 ไร่ โดยอำเภอที่มีฟาร์มที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมากที่สุด คือ อำเภอเลิงนกทา 1,234 ฟาร์ม รองลงมา ได้แก่ อำเภอป่าดิว และอำเภอเมืองยโสธร มีฟาร์มที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 638 และ 608 ฟาร์ม ตามลำดับ (ตารางที่ 2-29) ขณะที่เมื่อพิจารณากำลังการผลิต การเลี้ยงสัตว์น้ำจืด พบว่า อำเภอเมืองยโสธร มีการผลิตมากที่สุด จำนวน 1,462,883.60 กิโลกรัม รองลงมา ได้แก่ อำเภอเลิงนกทา จำนวน 111,855.48 กิโลกรัม และอำเภอไทยเจริญ จำนวน 105,126.00 กิโลกรัม ผลผลิตเกือบทั้งหมดใช้บริโภคในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคสด หรือแปรรูปเก็บไว้สำหรับบริโภค ชนิดสัตว์น้ำจืดที่จับได้ส่วนใหญ่ ได้แก่ ปลาช่อน ปลาดุก ปลาเทโพ ปลาไน และปลาหมอ เป็นต้น (ตารางที่ 2-30)

ตารางที่ 2-28 จำนวนสัตว์ที่เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ จังหวัดยโสธร แยกรายอำเภอ ปี 2564

หน่วย: ตัว

อำเภอ	โค	กระบือ	สุกร	ไก่	เป็ด	แพะ	นกกระทา	แกะ	อื่นๆ	รวม
เมืองยโสธร	18,696	4,371	13,839	191,005	31,562	126	-	89	355	260,043
ทรายมูล	11,399	4,727	10,014	61,807	12,197	107	-	-	4	100,255
กุดชุม	39,319	9,349	23,701	541,596	49,728	98	30	7	263	664,091
คำเขื่อนแก้ว	14,223	1,763	4,066	151,151	19,656	248	-	-	605	191,712
ป่าติ้ว	12,685	1,735	1,551	178,926	19,671	75	3,506	-	2,820	220,969
มหาชนะชัย	20,193	2,942	2,451	239,330	16,158	26	13	-	293	281,406
ค้อวัง	4,820	638	936	39,026	4,599	-	-	-	37	50,056
เลิงนกทา	17,239	3,567	10,110	460,739	25,430	458	4	-	352	517,899
ไทยเจริญ	11,260	1,149	4,585	104,591	4,481	74	50	-	318	126,508
รวม	149,834	30,241	71,253	1,968,171	183,482	1,212	3,603	96	5,047	2,412,939

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร (2564)

ตารางที่ 2-29 ฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จังหวัดยโสธร จำแนกตามประเภทและผลผลิต
การเลี้ยงสัตว์น้ำจืด แยกรายอำเภอ ปี 2564

อำเภอ	ฟาร์ม	ประเภทการเลี้ยงสัตว์น้ำจืด (ไร่)			ผลผลิต การเลี้ยงสัตว์น้ำจืด (กก.)
		บ่อ	กระชัง	รวม	
เมืองยโสธร	608	534.64	11.26	545.90	1,462,883.60
ทรายมูล	365	261.65	-	261.65	31,397.40
กุดชุม	364	245.38	-	245.38	24,537.50
คำเขื่อนแก้ว	507	458.70	-	458.70	45,869.90
ป่าดิว	638	607.52	-	607.52	57,714.50
มหาชนะชัย	400	343.21	-	343.21	32,604.95
ค้อวัง	238	215.14	-	215.14	20,438.59
เลิงนกทา	1,234	1,016.87	-	1,016.87	111,855.48
ไทยเจริญ	596	1,051.26	-	1,051.26	105,126.00
รวม	4,950	4,734.37	11.26	4,745.63	1,892,427.92

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร (2564)

ตารางที่ 2-30 สัตว์น้ำจืดที่จับได้ จังหวัดยโสธร ปี 2564

อำเภอ	ปลาช่อน	ปลาดุก	ปลาหมอ	ปลาตะเพียน	ปลานิล	ปลาไน	อื่น ๆ	หน่วย: ตัน	
								รวม	
เมืองยโสธร	50.40	30.46	13.04	49.51	33.68	16.45	143.27	336.81	
ทรายมูล	13.49	8.15	3.49	13.25	9.01	4.40	38.33	90.12	
กุดชุม	46.84	28.30	12.12	46.01	31.30	15.28	133.13	312.98	
คำเขื่อนแก้ว	39.04	23.59	10.10	38.35	26.09	12.74	110.97	260.88	
ป่าดิว	27.79	16.79	7.19	27.30	18.57	9.07	78.99	185.70	
มหาชนะชัย	49.42	29.86	12.79	48.54	33.02	16.13	140.47	330.23	
ค้อวัง	41.54	25.10	10.75	40.80	27.75	13.55	118.06	277.55	
เลิงนกทา	90.05	54.43	23.33	88.47	60.18	29.38	255.98	601.82	
ไทยเจริญ	66.00	39.89	17.08	64.84	44.10	21.54	187.63	441.08	
รวม	424.57	256.57	109.89	417.07	283.70	138.54	1,206.83	2,837.17	

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร (2564)

5) อุตสาหกรรม

จากข้อมูลกรมโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดยโสธร (ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2567) พบว่า มีสถานประกอบอุตสาหกรรม 187 แห่ง จำนวนเงินทุน 4,382.10 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 3,656 คน โดยอำเภอที่มีสถานประกอบการอุตสาหกรรมมากที่สุด คือ อำเภอเมืองยโสธร มีสถานประกอบการอุตสาหกรรม 78 แห่ง จำนวนเงินทุน 2,296.81 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 2,435 คน รองลงมา ได้แก่ อำเภอเลิงนกทา มีสถานประกอบการอุตสาหกรรม 26 แห่ง จำนวนเงินทุน 521.21 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 259 คน และอำเภอมหาชนะชัย มีสถานประกอบการอุตสาหกรรม 25 แห่ง จำนวนเงินทุน 179.50 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 134 คน ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามสาขาอุตสาหกรรมที่มีสถานประกอบการอุตสาหกรรมมากที่สุด อันดับแรก คือ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ ประกอบกิจการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับซีเมนต์ เช่น ผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ หล่อผลิตภัณฑ์คอนกรีตสำเร็จรูป ทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต เช่น แผ่นพื้นคอนกรีต คอนกรีตบล็อก และท่อคอนกรีต เป็นต้น มีสถานประกอบการอุตสาหกรรม 38 แห่ง จำนวนเงินทุน 451.50 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 295 คน รองลงมา ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากพืช ประกอบกิจการเกี่ยวกับโรงสีข้าว เก็บรักษาข้าวเปลือกในไซโล และโกดัง และอบเมล็ดพืช มีสถานประกอบการอุตสาหกรรม 34 แห่ง จำนวนเงินทุน 797.02 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 406 คน และอุตสาหกรรมอาหาร ประกอบกิจการเกี่ยวกับทำอาหารผสม หรืออาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงสัตว์ ทำน้ำดื่มและทำน้ำแข็ง มีสถานประกอบการอุตสาหกรรม 24 แห่ง จำนวนเงินทุน 962.91 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 522 คน ตามลำดับ (ตารางที่ 2-31 ถึง ตารางที่ 2-32)

ตารางที่ 2-31 สถานประกอบการอุตสาหกรรม จำนวนเงินทุน และจำนวนคนงาน จังหวัดยโสธร
แยกรายอำเภอ ปี 2567

อำเภอ	สถานประกอบการ อุตสาหกรรม (แห่ง)	เงินทุน (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)	กำลังเครื่องจักร (แรงม้า)
เมืองยโสธร	78	2,296.81	2,435	43,555
ทรายมูล	6	595.01	251	6,828
กุดชุม	13	127.61	138	4,349
คำเขื่อนแก้ว	22	515.20	289	13,714
ป่าติ้ว	10	115.86	108	2,975
มหาชนะชัย	25	179.50	134	9,136
ค้อวัง	4	10.90	22	674
เลิงนกทา	26	521.21	259	9,345
ไทยเจริญ	3	20.00	20	1,114
รวม	187	4,382.10	3,656	91,690

หมายเหตุ: ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2567

ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม (2567)

ตารางที่ 2-32 สถานประกอบการอุตสาหกรรม จังหวัดยโสธร จำแนกตามสาขาอุตสาหกรรม ปี 2567

สาขาอุตสาหกรรม	สถานประกอบการ อุตสาหกรรม (แห่ง)	เงินทุน (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)	กำลังเครื่องจักร (แรงม้า)
ผลิตภัณฑ์จากพืช	34	797.02	406	28,491
อุตสาหกรรมอาหาร	24	962.91	522	20,155
อุตสาหกรรมเครื่องดัด	1	6.00	15	94
สิ่งทอ	1	25.00	30	330
อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกายยกเว้นรองเท้า	1	335.00	1,405	554
แปรรูปไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	14	222.00	135	5,332
เครื่องเรือนหรือเครื่องตกแต่งในอาคาร จากไม้ แก้ว ยาง หรือโลหะอื่น	4	35.50	70	1,364
ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม	13	191.80	108	6,061
ยางและผลิตภัณฑ์ยาง	4	673.40	215	5,584
ผลิตภัณฑ์พลาสติก	4	60.98	83	760
ผลิตภัณฑ์โลหะ	38	451.50	295	7,911
ผลิตโลหะขั้นมูลฐาน	1	1.27	10	539
ผลิตภัณฑ์โลหะ	8	70.90	87	1,241
ผลิตเครื่องจักรและเครื่องกล	1	6.50	6	66
ยานพาหนะและอุปกรณ์ รวมทั้งการซ่อมยานพาหนะและอุปกรณ์	9	400.82	148	1,066
การผลิตอื่น ๆ	30	141.50	121	12,142
รวม	187	4,382.10	3,656	91,690

หมายเหตุ: ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2567

ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม (2567)

6) ท่องเที่ยว

จังหวัดยโสธร นอกจากจะมุ่งเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์แล้ว ยังมุ่งเป็นเมืองท่องเที่ยว และเมืองประเพณีวัฒนธรรมวิถีอีสาน โดยจังหวัดยโสธรได้ให้ความสำคัญในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนสำคัญทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดขยายตัวขึ้น แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของจังหวัดยโสธร สามารถแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท

- (1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น หาดทรายแม่น้ำชี ภูทางเกวียน และภูเก้าพระ
- (2) แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและประวัติศาสตร์ เช่น พระธาตุก่องข้าวน้อย วัดมหาธาตุ พระธาตุกู่จาน แหล่งโบราณสถานดอนพระธาตุ และโบราณสถานดงเมืองเตย
- (3) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน เช่น หอไตรวัดสระไตรนุรักษ์ พระพุทธรูปหายโสธร โบสถ์ไม้วัดอัครเทวดามีคาแอล และบ้านซ่งแย้
- (4) แหล่งท่องเที่ยวสวนสาธารณะและอุทยาน เช่น สวนสาธารณะพญาแถน และวิมานพญาแถน

(5) แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น บ้านทุ่งนางโอก (เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการจักรสานไม้ไผ่) บ้านนาสะไมย์ (เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการแกะสลักและเครื่องทองเหลือง) และบ้านศรีฐาน (เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการทำหมอนขิด)

จากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวจังหวดยโสธร ระหว่างปี 2560-2564 พบว่า มีจำนวนจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 26.29 ต่อปี โดยปี 2560 มีจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน 607,821 คน ในปี 2564 ลดลงเหลือ 188,096 คน โดยมีค่าใช้จ่ายบุคคลเฉลี่ยรายวันลดลงในทิศทางเดียวกัน เฉลี่ยร้อยละ 4.99 ต่อปี โดยปี 2560 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 832.74 บาทต่อคน ในปี 2564 ลดลงเหลือ 706.70 บาทต่อคน ส่งผลให้รายได้การท่องเที่ยวลดลง เฉลี่ยร้อยละ 31.56 ต่อปี โดยปี 2560 มีรายได้การท่องเที่ยว 776.33 ล้านบาท ในปี 2564 ลดลงเหลือ 186.71 ล้านบาท (ตารางที่ 2-33)

ตารางที่ 2-33 สถิติการท่องเที่ยว จังหวัดยโสธร ปี 2560-2564

รายการ	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน (คน)						
ชาวไทย	592,398	612,731	606,171	307,554	187,770	-25.82
ชาวต่างประเทศ	15,423	15,773	15,706	3,091	326	-60.71
รวม	607,821	628,504	621,877	310,645	188,096	-26.29
จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)						
ชาวไทย	282,302	289,387	287,089	141,436	85,418	-26.70
ชาวต่างประเทศ	11,949	12,199	12,095	2,418	105	-67.00
รวม	294,251	301,586	299,184	143,854	85,523	-27.47
จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)						
ชาวไทย	310,096	323,344	319,082	166,118	102,352	-25.05
ชาวต่างประเทศ	3,474	3,574	3,611	673	221	-51.22
รวม	313,570	326,918	322,693	166,791	102,573	-25.23
ระยะเวลาพำนักโดยเฉลี่ย (วัน)						
ชาวไทย	2.09	2.11	2.08	1.99	1.89	-2.56
ชาวต่างประเทศ	2.40	2.40	2.35	1.85	1.78	-8.22
รวม	2.10	2.12	2.09	1.99	1.89	-2.70
ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)						
ผู้เยี่ยมชมเยือน						
ชาวไทย	819.97	849.09	864.55	711.52	706.54	-4.63
ชาวต่างประเทศ	1,190.60	1,238.89	1,259.29	1,251.45	808.83	-7.35
รวม	832.74	862.35	877.87	717.66	706.70	-4.99

ตารางที่ 2-32 (ต่อ)

รายการ	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
นักท่องเที่ยว						
ชาวไทย	1,022.88	1,061.90	1,083.72	888.98	896.43	-4.32
ชาวต่างประเทศ	1,271.02	1,323.18	1,347.85	1,339.15	1,229.96	-0.54
รวม	1,034.39	1,073.85	1,095.71	896.02	896.82	-4.56
นักท่องเที่ยว						
ชาวไทย	433.86	447.23	454.37	410.86	407.03	-2.10
ชาวต่างประเทศ	526.77	548.41	562.17	668.66	469.64	-0.31
รวม	434.90	448.33	455.57	411.90	407.17	-2.14
รายได้การท่องเที่ยว (ล้านบาท)						
ผู้เยี่ยมเยือน						
ชาวไทย	738.05	793.01	792.12	318.46	186.38	-30.68
ชาวต่างประเทศ	38.28	40.70	40.34	6.44	0.33	-67.86
รวม	776.33	833.71	832.46	324.9	186.71	-31.56
สถานประกอบการที่พักแรม						
จำนวนห้อง	754	754	754	754	754	0.00
อัตราการเข้าพัก	55.55	56.89	55.03	26.05	14.63	-29.17
จำนวนผู้ที่มาเข้าพัก (คน)						
ชาวไทย	180,008	183,337	178,860	92,775	54,643	-26.40
ชาวต่างประเทศ	10,225	10,358	10,220	1,471	15	-77.69
รวม	190,233	193,695	189,080	94,246	54,658	-27.49

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564)

บทที่ 3

การวิเคราะห์จัดทำเขตเกษตรอินทรีย์

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ

3.1.1 การประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดิน (Qualitative Land Evaluations) เป็นการพิจารณาค่าคุณภาพของหน่วยทรัพยากรที่ดินต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในระดับการจัดการที่แตกต่างกัน วิธีการประเมินคุณภาพที่ดินมีหลายวิธี กลุ่มวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำได้เลือกใช้วิธีการประเมินคุณภาพที่ดินในหลักการของ FAO Framework (1983) สามารถทำได้ 2 รูปแบบ

รูปแบบแรก การประเมินทางด้านคุณภาพ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการประเมินเชิงกายภาพว่า ที่ดินนั้น ๆ เหมาะสมสูง หรือน้อยเพียงใดต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ

รูปแบบที่สอง การประเมินทางด้านปริมาณหรือด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะให้คำตอบแทนในรูปผลผลิตที่ได้รับ จำนวนเงินในการลงทุน และจำนวนเงินจากผลตอบแทนที่ได้รับ

ในการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ ได้ศึกษาการประเมินคุณภาพดิน ร่วมกับประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ได้กำหนดเป็นตัวแทนการเกษตรกรรมหลัก การวิเคราะห์ได้คำนึงถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืชในแต่ละด้านของดินที่แตกต่างกัน โดยอาศัยคุณลักษณะดินแตกต่างกันไปตามวัตุดัชนก้าเนตของดิน ซึ่งคุณลักษณะที่ดินที่ใช้ในการแสดงค่าเพื่อวัดระดับการเจริญเติบโตแตกต่างกัน

การเลือกใช้คุณลักษณะที่ดินเพื่อใช้เป็นตัวแทนคุณภาพที่ดินในการประเมินความเหมาะสมที่ดินตามระบบ FAO กำหนดในระบบไว้ 25 ชนิด สำหรับประเทศไทยนำมาประเมิน 13 ชนิด โดยจัดลำดับความสำคัญคุณภาพที่ดินก่อนที่จะนำมาประเมิน ตามเงื่อนไขการคัดเลือกคุณภาพที่ดินซึ่งตัวแทนคุณภาพที่ดินแต่ละตัวมีข้อจำกัดในการเลือกใช้ที่มีผลต่อพืช หรือประเภทการใช้ที่ดิน และค่าวิกฤตในพื้นที่ปลูก รวมถึงการรวบรวมข้อมูลต้องสามารถปฏิบัติได้จริง

เมื่อทำการจัดลำดับความสำคัญแล้ว พบว่าเงื่อนไขหลักขึ้นอยู่กับารรวบรวมข้อมูลคุณลักษณะที่ดิน ดังนั้นเมื่อนำมาใช้ในการประเมินความเหมาะสมทางกายภาพของพืชต่าง ๆ จึงมีปัจจัยหลัก 6 ปัจจัย ที่นำมาวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อดิน (m)
- 2) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)
- 3) ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s)
- 4) การดูดซับธาตุอาหาร (n)
- 5) สภาวะการหยั่งลึกของราก (r)
- 6) ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)

สามารถจัดชั้นความเหมาะสมของที่ดิน ได้ 4 ชั้น คือ

- S1 : ชั้นที่มีความเหมาะสมสูง
- S2 : ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง
- S3 : ชั้นที่มีความเหมาะสมเล็กน้อย
- N : ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม

จากการสำรวจภาคสนามในเขตพื้นที่เกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร โดยดำเนินการประเมินความเหมาะสมของที่ดินตามพืชที่เกษตรกรปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย ข้าวนาปี แดงโม พืชผัก และมันสำปะหลัง มีความเหมาะสมของที่ดินตามคุณลักษณะของที่ดินสรุปได้ดังนี้ (รูปที่ 3-1 ถึงรูปที่ 3-4 และตารางผนวกที่ 1)

ข้าวนาปี เกษตรกรปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 กข6 นิยมปลูกแบบหว่านแห้ง การเตรียมดินก่อนปลูกเกษตรกรจะนำปุ๋ยหมัก น้ำหมักที่ทำไว้มาใส่ในแปลงนาก่อนทำการไถ โดยแปลงที่เกษตรกรปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน หรือเก็บไว้ทำเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรจะถอนกล้าแล้วนำมาดำในแปลงนา เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ซึ่งจากการประเมินคุณภาพที่ดิน พบว่า

ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ดินลึกมาก การระบายน้ำเลวถึงดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินขำนิ (Cni) ชุดดินกันทรวิชัย (Ka) ชุดดินเขมราฐ (Kmr) ชุดดินมหาสารคาม (Msk) ชุดดินนาคุณ (Nad) ชุดดินธวัชบุรี (Th)

ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ดินตื้นถึงลึกมาก การระบายน้ำเลวถึงดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินชุมพลบุรี (Chp) ชุดดินขำนิ (Cni) ชุดดินห้วยแกลง (Ht) ชุดดินคำบง (Kg) ชุดดินเขมราฐ (Kmr) ชุดดินคง (Kng) ชุดดินละหานทราย (Lah) ชุดดินมหาสารคาม (Msk) ชุดดินนาคุณ (Nad) ชุดดินหนองบัวแดง (Nbd) ชุดดินหนองบุญมาก (Nbn) ชุดดินโนนแดง (Ndg) ชุดดินน้ำพอง (Ng) ชุดดินนาคู (Nu) ชุดดินพล (Pho) ชุดดินปักธงชัย (Ptc) ชุดดินพระทองคำ (Ptk) ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินร้อยเอ็ด (Re) ชุดดินศรีนครินทร์ (Sik) ชุดดินยโสธร (Yt) โดยมีข้อจำกัด คือ การระบายน้ำของดิน (o) ปริมาณธาตุอาหาร (s) ความอึดตัวของดิน (n) ความลึกของดิน (r) และความลาดชัน (e)

ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด ดินลึกปานกลางถึงลึกมาก การระบายน้ำดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ได้แก่ ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk) โดยมีข้อจำกัด คือ ความลาดชัน (e)

แดงโม เกษตรกรปลูกพันธุ์กินรี และพันธุ์เตอร์ปีโต ซึ่งทนต่อโรค ปลูกได้ผลดี เปลือกบาง เนื้อหอม ทนชื้น และเก็บรักษาได้นาน ใช้เมล็ดที่ผลิตและเก็บไว้แบบอินทรีย์ในการปลูก โดยเกษตรกรจะปลูกหลังฤดูทำนา อาศัยน้ำค้าง และความชื้นจากดิน ซึ่งจากการประเมินคุณภาพที่ดิน พบว่า

ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ดินลึกมาก การระบายน้ำเลวถึงดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินชุมพลบุรี (Chp) ชุดดินกันทรวิชัย (Ka) ชุดดินคำบง (Kg) ชุดดินเขมราฐ (Kmr) ชุดดินคง (Kng) ชุดดินมหาสารคาม (Msk) ชุดดินน้ำพอง (Ng) ชุดดินนาคู (Nu) ชุดดินพล (Pho) ชุดดินธวัชบุรี (Th)

ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนชัน ดินลึกปานกลางถึงลึกมาก การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ได้แก่ ชุดดินชุมพลบุรี (Chp) ชุดดินขำนิ (Cni) ชุดดินห้วยแกลง (Ht) ชุดดินคำบง (Kg) ชุดดินเขมรราชู (Kmr) ชุดดินคง (Kng) ชุดดินละหานทราย (Lah) ชุดดินมหาสารคาม (Msk) ชุดดินนาดูน (Nad) ชุดดินหนอง-บุญมาก (Nbn) ชุดดินโนนแดง (Ndg) ชุดดินน้ำพอง (Ng) ชุดดินนาคู (Nu) ชุดดินพล (Pho) ชุดดินปักธงชัย (Ptc) ชุดดินพระทองคำ (Ptk) ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินร้อยเอ็ด (Re) ชุดดินศรีขรภูมิ (Sik) ชุดดินยางตลาด (Yl) ชุดดินยโสธร (Yt) โดยมีข้อจำกัด คือ ปริมาณธาตุอาหาร (s) ความอึดตัวด้วยต่าง (n) ความลึกของดิน (r) และความลาดชัน (e)

ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนชัน ดินตื้นถึงลึกมาก การระบายน้ำเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินหนองบัวแดง (Nbd) ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk) โดยมีข้อจำกัด คือ ความลึกของดิน (r) และความลาดชัน (e)

พืชผัก เกษตรกรปลูกผักหลายชนิด ได้แก่ ผักกาด กุ่ยช่าย แตงกวา ถั่วฝักยาว พริก กะเพรา ตะไคร้ มะนาว โดยเกษตรกรจะใช้พื้นที่ในการปลูกไม่มากนัก สามารถบริหารจัดการได้ง่าย แต่ปลูกหลากหลายชนิด ซึ่งจากการประเมินคุณภาพที่ดิน พบว่า

ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ดินลึกมาก การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินชุมพลบุรี (Chp) ชุดดินขำนิ (Cni) ชุดดินกันทรวิชัย (Ka) ชุดดินคำบง (Kg) ชุดดินเขมรราชู (Kmr) ชุดดินมหาสารคาม (Msk) ชุดดินนาดูน (Nad) ชุดดินน้ำพอง (Ng) ชุดดินนาคู (Nu) ชุดดินธวัชบุรี (Th)

ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด ดินลึกปานกลางถึงลึกมาก การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ได้แก่ ชุดดินชุมพลบุรี (Chp) ชุดดินห้วยแกลง (Ht) ชุดดินคง (Kng) ชุดดินละหานทราย (Lah) ชุดดินนาดูน (Nad) ชุดดินหนองบุญมาก (Nbn) ชุดดินโนนแดง (Ndg) ชุดดินพล (Pho) ชุดดินปักธงชัย (Ptc) ชุดดินพระทองคำ (Ptk) ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินร้อยเอ็ด (Re) ชุดดินศรีขรภูมิ (Sik) ชุดดินสีทน (St) ชุดดินยางตลาด (Yl) ชุดดินยโสธร (Yt) โดยมีข้อจำกัด คือ ปริมาณธาตุอาหาร (s) ความอึดตัวด้วยต่าง (n) ความลึกของดิน (r) และความลาดชัน (e)

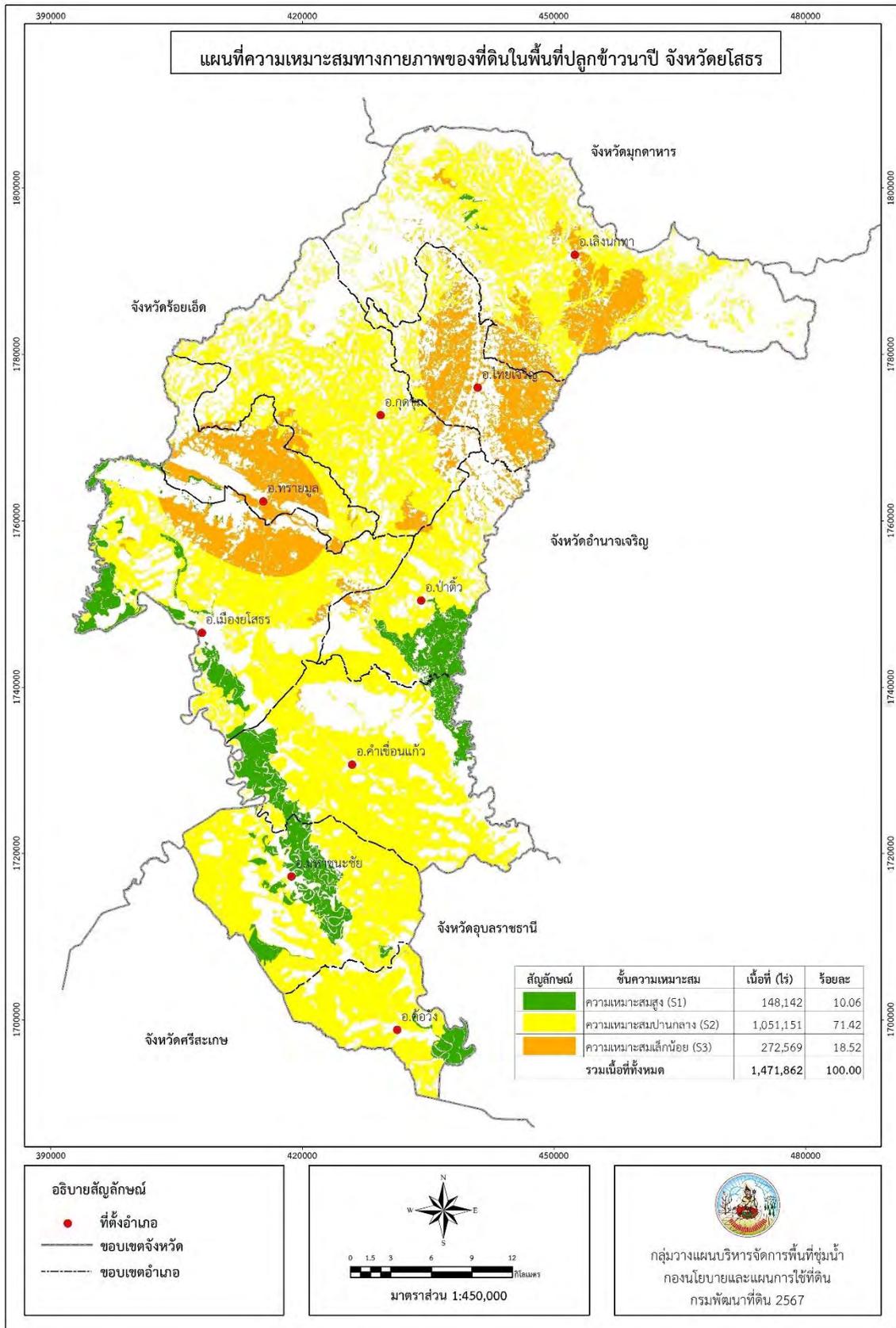
ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนชัน ดินตื้นถึงลึกมาก การระบายน้ำเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินหนอง-บัวแดง (Nbd) ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk) โดยมีข้อจำกัด คือ ความลึกของดิน (r) และความลาดชัน (e)

ขมิ้นชัน เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรหลายชนิด ได้แก่ ขมิ้นชัน ไพล ฟ้าทะลายโจร เพื่อส่งผลผลิตให้กับโรงพยาบาลกุดชุมที่อยู่อ่ภายในพื้นที่เพื่อนำไปผลิตเป็นยาและผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ โดยแปลงสมุนไพรจะมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ปลูกเพื่อเป็นพืชเสริมจากการปลูกข้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น ซึ่งจากการประเมินคุณภาพที่ดิน พบว่า

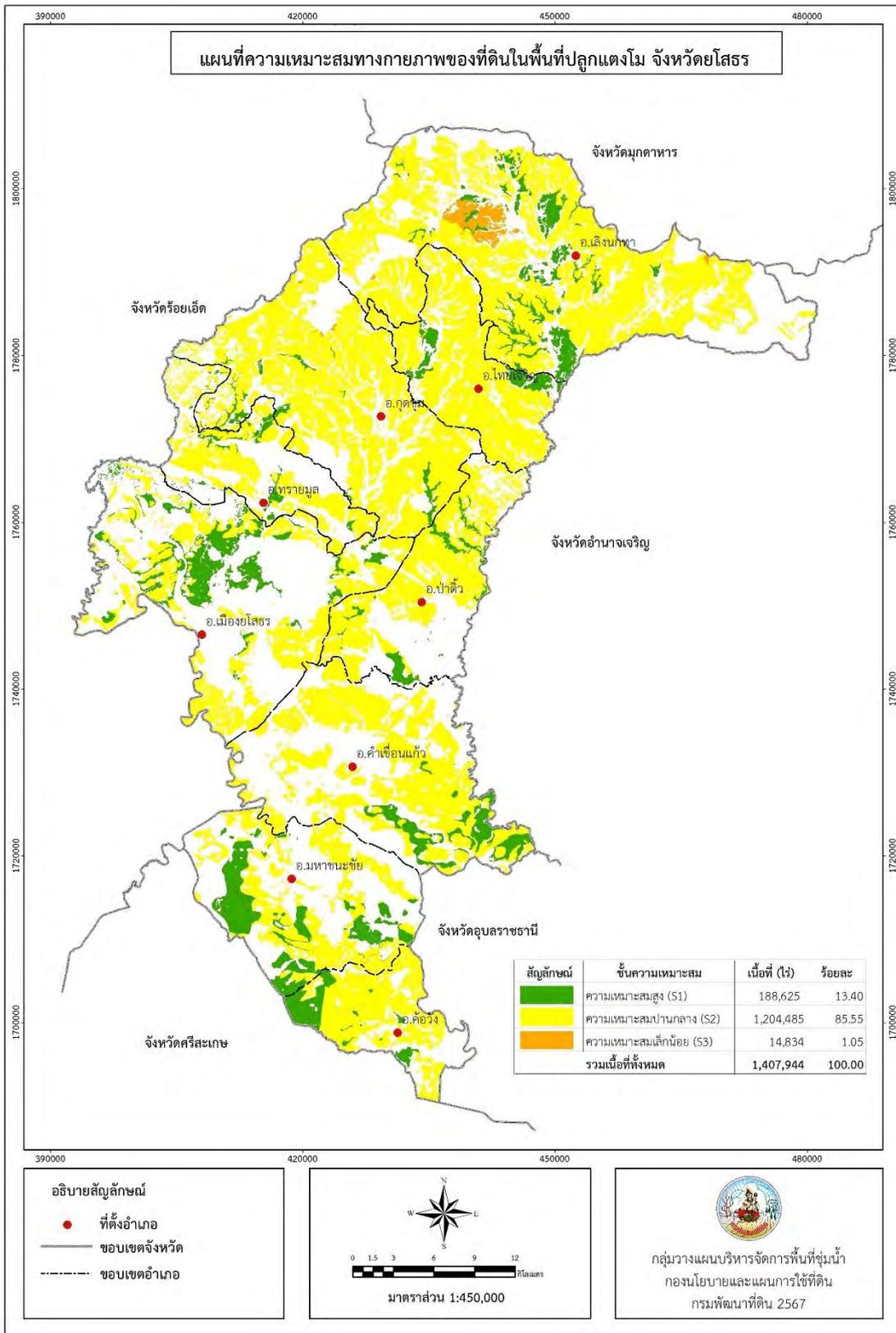
ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ดินลึกมาก การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินกันทรวิชัย (Ka) ชุดดินคำบง (Kg) ชุดดินเขมรราชู (Kmr) ชุดดินมหาสารคาม (Msk) ชุดดินน้ำพอง (Ng) ชุดดินนาคู (Nu) ชุดดินธวัชบุรี (Th)

ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ดินลึกปานกลางถึงลึกมาก การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินชุมพลบุรี (Chp) ชุดดินขำนิ (Cni) ชุดดินห้วยแถมลง (Ht) ชุดดินคำบง (Kg) ชุดดินเขมรราชู (Kmr) ชุดดินคง (Kng) ชุดดินละหานทราย (Lah) ชุดดินมหาสารคาม (Msk) ชุดดินนาคู (Nu) ชุดดินหนองบุญมาก (Nbn) ชุดดินโนนแดง (Ndg) ชุดดินน้ำพอง (Ng) ชุดดินนาคู (Nu) ชุดดินพล (Pho) ชุดดินปักธงชัย (Ptc) ชุดดินพระทองคำ (Ptk) ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินร้อยเอ็ด (Re) ชุดดินศรีขรภูมิ (Sik) ชุดดินสีทน (St) ดินยางตลาด (Yl) ชุดดินยโสธร (Yt) โดยมีข้อจำกัด คือ ปริมาณธาตุอาหาร (s) ความอึดตัวด้วยต่าง (n) และความลาดชัน (e)

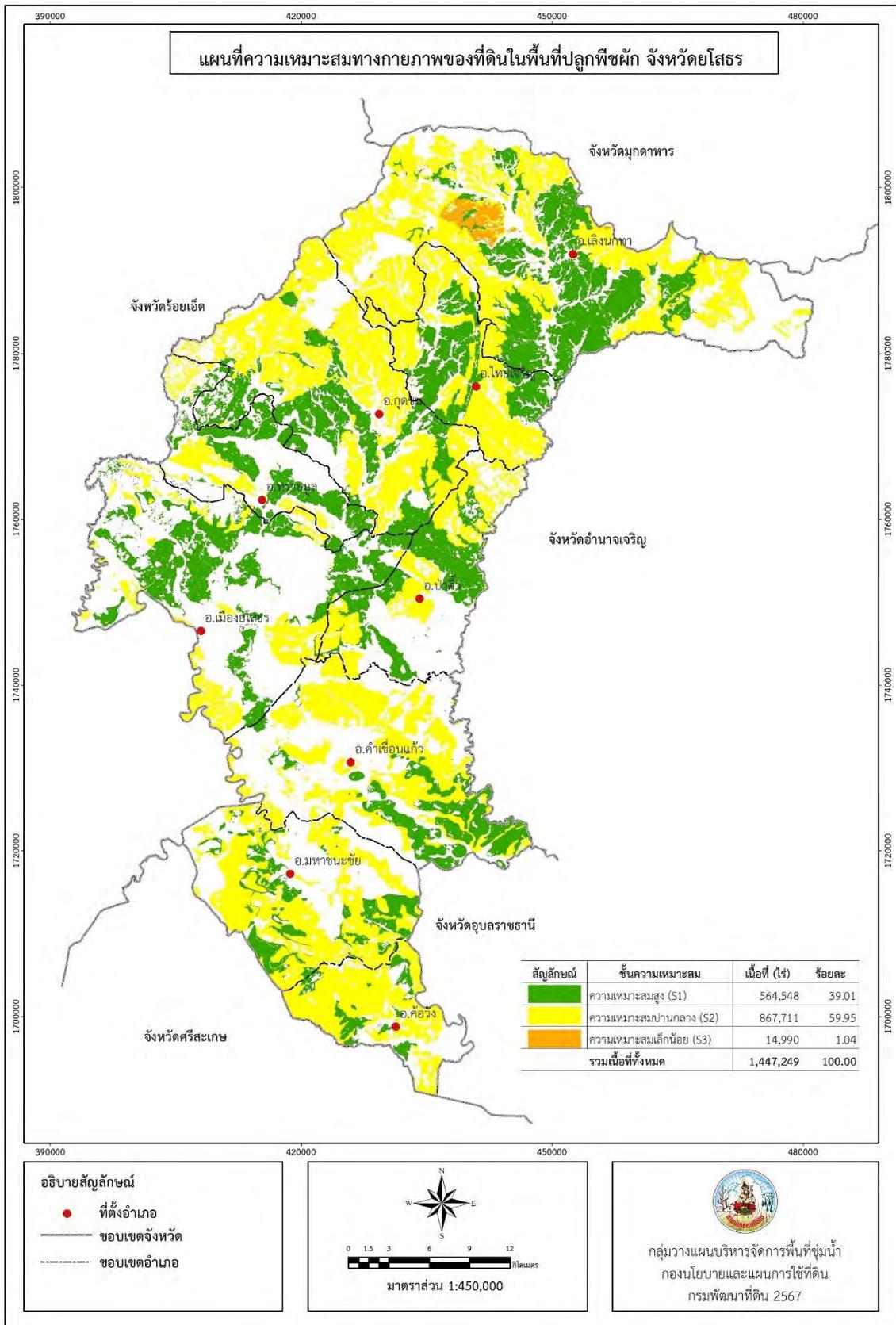
ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด ดินตื้นถึงลึกมาก การระบายน้ำเร็วถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ได้แก่ ชุดดินหนองบัวแดง (Nbd) ชุดดินภูพาน (Pu) ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk) โดยมีข้อจำกัด คือ ความลึกของดิน (r) และความลาดชัน (e)

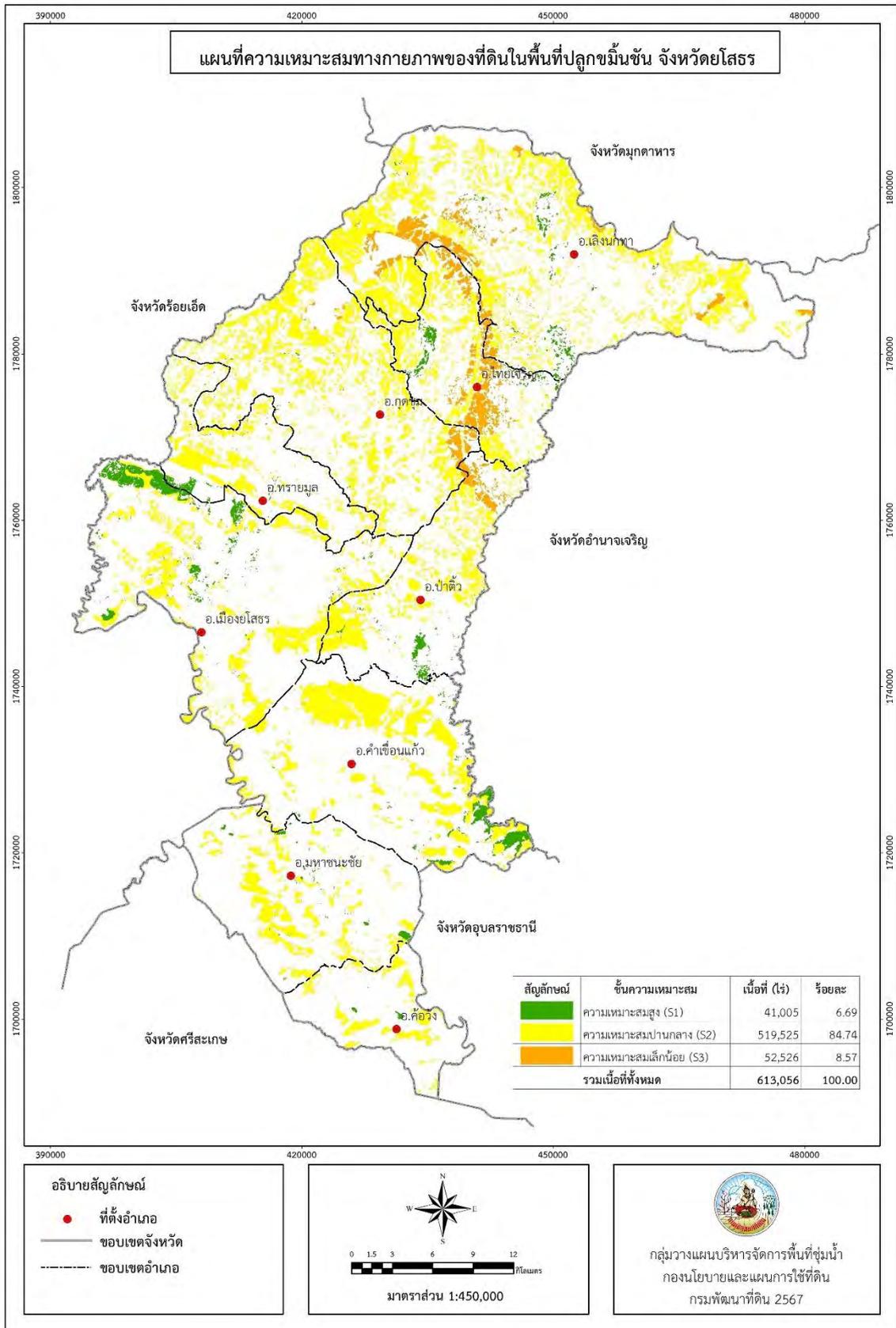
รูปที่ 3-1 ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกข้าวนาปี จังหวัดยโสธร

รูปที่ 3-2 ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกแตงโม จังหวัดยโสธร

รูปที่ 3-3 ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกพืชผัก จังหวัดยโสธร

รูปที่ 3-4 ความเหมาะสมทางกายภาพของที่ดินสำหรับการปลูกขมิ้นชัน จังหวัดยโสธร

3.1.2 ปริมาณโลหะหนัก

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ทรัพยากรดินของจังหวัดยโสธร ได้ดำเนินการตรวจสอบพื้นที่เพื่อเก็บตัวอย่างดินและนำมาวิเคราะห์การปนเปื้อนธาตุโลหะหนัก ณ สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน โดยการคัดเลือกหน่วยแผนที่ดินที่มีเนื้อที่มากที่สุดถึงเนื้อที่น้อยที่สุดและมีพื้นที่มากกว่า 500 ไร่ขึ้นไป พบว่า มีทั้งหมด 47 หน่วยแผนที่ หลังจากนั้นได้ดำเนินการเก็บตัวอย่างดิน 2 ตัวอย่างต่อหน่วยแผนที่ ระดับความลึก 0-25 เซนติเมตร และ 25-50 เซนติเมตร รวมทั้งหมด 94 ตัวอย่าง ชนิดของโลหะหนักในดินที่ทำการวิเคราะห์ ประกอบด้วย อาร์ซีนิก (As) แคดเมียม (Cd) ทองแดง (Cu)ปรอท (Hg) ตะกั่ว (Pb) สังกะสี (Zn) และโครเมียม (Cr)

ผลการวิเคราะห์การปนเปื้อนโลหะหนักในดิน จากดินตัวแทน 94 ตัวอย่าง พบว่า ทุกตัวอย่าง ไม่มีค่าเกินมาตรฐานคุณภาพดินที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรม

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

จังหวัดยโสธรได้สร้างชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในฐานะ “เมืองเกษตรอินทรีย์ต้นแบบของประเทศไทย” การทำเกษตรอินทรีย์ในยโสธรไม่ได้เป็นเพียงแค่การผลิตอาหารปลอดภัย แต่ยังเป็นการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมี “กรมพัฒนาที่ดิน” เป็นหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนและขับเคลื่อนการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและฟื้นฟูดินให้มีคุณภาพสูงขึ้นเพื่อสนับสนุนการเกษตรที่ยั่งยืน กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และการปรับปรุงดิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ กรมพัฒนาที่ดินยังมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการดิน การใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบคุณภาพดิน และการใช้วิธีการเกษตรที่เหมาะสม ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์เชิงลึกด้านเศรษฐกิจและสังคมของการทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาภาคการเกษตรและชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ในยุคที่ความท้าทายด้านความมั่นคงทางอาหาร การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความต้องการอาหารปลอดภัยกำลังเพิ่มสูงขึ้น การทำความเข้าใจผลกระทบของเกษตรอินทรีย์ต่อเศรษฐกิจและสังคมจึงเป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์นี้จะช่วยให้เราเห็นภาพรวมของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร ซึ่งเป็นต้นแบบสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยจะครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ทั้งในแง่ของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนความท้าทายที่เกษตรกรและชุมชนต้องเผชิญ

ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในประเด็นเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้กำหนดนโยบายเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ในการร่วมกันพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของการทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรจึงไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต และเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรและชุมชนได้อย่างแท้จริง

3.2.1 การวิเคราะห์เชิงลึกด้านเศรษฐกิจของการทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร

การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การวิเคราะห์เชิงลึกด้านเศรษฐกิจจะช่วยให้เข้าใจถึงผลกระทบความท้าทาย และโอกาสที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่

1) มูลค่าทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้

จังหวัดยโสธรมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมากกว่า 50,000 ไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยเฉพาะในส่วนของข้าวหอมมะลิ ซึ่งเป็นสินค้าหลักที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกร ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มีมูลค่าต่อหน่วยสูงกว่าเกษตรแบบเคมี เนื่องจากมีความต้องการในตลาดผู้บริโภคที่ใส่ใจต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรอินทรีย์เพิ่มขึ้นในระดับที่สูงกว่าเกษตรกรทั่วไป ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญในการขยายตลาดและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดยโสธรในอนาคต

2) การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตระหว่างเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี

การทำเกษตรกรรมในจังหวัดยโสธรและพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยทั่วไปเกษตรกรส่วนใหญ่จะเผชิญกับความท้าทายในการเลือกวิธีการทำเกษตรที่เหมาะสม ซึ่งมีให้เลือกหลัก ๆ คือ เกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี แต่ละวิธีมีทั้งข้อดีข้อเสียและต้นทุนที่แตกต่างกัน ดังนี้ (ตารางที่ 3-1)

(1) ต้นทุนที่ต้องพิจารณา

ต้นทุนปัจจัยการผลิต

- เกษตรอินทรีย์: ต้นทุนปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และวัสดุอินทรีย์อื่น ๆ จะสูงกว่าปุ๋ยเคมี แต่ในระยะยาวดินจะอุดมสมบูรณ์ขึ้น ทำให้ลดต้นทุนการปรับปรุงดินได้

- เกษตรเคมี: ต้นทุนปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงสูง ผลผลิตอาจได้มากขึ้นในระยะสั้น

ต้นทุนแรงงาน

- เกษตรอินทรีย์: ต้องใช้แรงงานมากกว่าในการผลิตปุ๋ยหมักและดูแลแปลงปลูก เนื่องจากต้องหมุนเวียนพืชและจัดการศัตรูพืชแบบธรรมชาติ

- เกษตรเคมี: อาจใช้แรงงานน้อยลง แต่ต้องมีความรู้ในการใช้สารเคมี

ต้นทุนโอกาส

- เกษตรอินทรีย์: ผลผลิตอาจได้น้อยกว่าในช่วงแรก แต่ราคาขายสูงกว่า และได้รับการรับรองมาตรฐาน ทำให้มีตลาดรองรับ

- เกษตรเคมี: ผลผลิตอาจได้มากขึ้นในระยะสั้น แต่มีความเสี่ยงต่อปัญหาดินเสื่อมโทรมและการตกค้างของสารเคมี

(2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุน

- ประเภทพืชผล: พืชบางชนิดเหมาะกับการทำเกษตรอินทรีย์มากกว่า เช่น ข้าว ข้าวโพด ผักสวนครัว

- ขนาดพื้นที่: เกษตรกรรายย่อยอาจเหมาะกับการทำเกษตรอินทรีย์มากกว่า เนื่องจากสามารถดูแลแปลงปลูกได้อย่างใกล้ชิด

- ตลาด: ตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มขยายตัว และมีราคาสูงกว่า ทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนที่ดีขึ้น

- นโยบายภาครัฐ: รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งอาจมีมาตรการสนับสนุนด้านเงินทุนและเทคโนโลยี

จากตารางที่ 3-1 พบว่า การเลือกทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรเคมีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง โดยเฉพาะเป้าหมายของเกษตรกรเอง หากต้องการผลิตอาหารปลอดภัยและรักษาสิ่งแวดล้อม เกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือกที่ดี แต่ต้องใช้เวลาและความอดทนในการปรับตัว ในขณะที่เกษตรเคมีอาจให้ผลผลิตสูงขึ้นในระยะสั้น แต่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง การเลือกทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรเคมีไม่ใช่เพียงเรื่องของผลผลิตเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของการรักษาสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน และความปลอดภัยของสุขภาพ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงสู่เกษตรอินทรีย์ต้องใช้เวลาและการปรับตัวที่ดี

3) การกระจายรายได้และการลดความเหลื่อมล้ำ

การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด นอกจากนี้ ยังพบว่าการรวมกลุ่มของเกษตรกรอินทรีย์ช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด ทำให้สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมมากขึ้นในชุมชน

4) การสร้างมูลค่าเพิ่มและการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ไม่เพียงแต่สร้างรายได้จากการขายผลผลิตเท่านั้น แต่ยังสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผ่านการแปรรูปเป็นข้าวกล้อง ข้าวคั่ว หรือผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สิ่งนี้ช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มรายได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น

5) ผลกระทบต่อการจ้างงานและแรงงานภาคเกษตร

การทำเกษตรอินทรีย์มีความต้องการแรงงานที่มีทักษะเฉพาะทางมากขึ้น เช่น การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน ส่งผลให้เกิดการจ้างงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นในภาคเกษตรของจังหวัด อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะในฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตและประสิทธิภาพการทำงาน

6) การลงทุนและการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

การวิเคราะห์การลงทุนในภาคเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร พบว่า เกษตรกรยังประสบปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการปรับเปลี่ยนไปสู่เกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะในช่วง 2-3 ปีแรกที่ผลผลิตยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน การพัฒนาระบบสินเชื่อเฉพาะสำหรับเกษตรอินทรีย์และการสนับสนุนจากภาครัฐ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ของจังหวัด

7) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์

การขยายตัวของเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร ส่งผลให้เกิดความต้องการในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสม เช่น โรงสีข้าวอินทรีย์ ห้องเย็นสำหรับจัดเก็บผลผลิต และระบบขนส่งที่แยกผลผลิตอินทรีย์ออกจากผลผลิตทั่วไป การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการตลาด ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัด

โดยสรุป การวิเคราะห์เชิงลึกด้านเศรษฐกิจของการทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในด้านการลงทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการแรงงาน การกำหนดนโยบายและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นกุญแจสำคัญในการผลักดันให้เกษตรอินทรีย์เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดยโสธรในอนาคต

ตารางที่ 3-1 เปรียบเทียบต้นทุนระหว่างการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี พร้อมปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุน จังหวัดยโสธร

รายการต้นทุน	เกษตรอินทรีย์	เกษตรเคมี	ปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุน
ปัจจัยการผลิต			
ปุ๋ย	ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก วัสดุอินทรีย์อื่น ๆ (ต้นทุนสูง ในระยะสั้น แต่ลดลง ในระยะยาว)	ปุ๋ยเคมี (ต้นทุนสูง)	ราคาปุ๋ย ปริมาณที่ใช้ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
ยาป้องกันกำจัด ศัตรูพืช	สารสกัดจากธรรมชาติ จุลินทรีย์ (ต้นทุนต่ำกว่า แต่ ต้องใช้ความรู้และเทคนิค)	ยาฆ่าแมลง วัชพืช (ต้นทุนสูง และอาจ มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม)	ราคาสารเคมี ความรุนแรง ของศัตรูพืช ความถี่ในการใช้
เมล็ดพันธุ์	พันธุ์พื้นเมือง พันธุ์ที่ได้รับ การรับรอง (อาจมีราคา สูงกว่า)	พันธุ์ปรับปรุง (ราคาสูงกว่า)	ราคาเมล็ดพันธุ์ คุณภาพ ของเมล็ดพันธุ์ ความหลากหลายของพันธุ์
แรงงาน			
ค่าแรง	สูง (เนื่องจากต้องใช้แรงงาน ในการผลิตปุ๋ยหมัก ดูแลแปลงปลูก)	ต่ำ (เนื่องจาก ใช้เครื่องจักรและ สารเคมี)	ค่าแรงขั้นต่ำ จำนวน แรงงานที่ต้องการ ประสิทธิภาพการทำงาน
อื่น ๆ			
ค่าเครื่องมือ	เครื่องมือทั่วไป (ไม่ซับซ้อน)	เครื่องมือเฉพาะทาง (เช่น เครื่องพ่นยา)	ราคาเครื่องมือ อายุการใช้งาน ความซับซ้อนของเครื่องมือ
ค่าเช่าที่ดิน	เท่ากัน	เท่ากัน	ราคาที่ดิน ขนาดพื้นที่ ทำเลที่ตั้ง
ค่าดำเนินการ รับรอง (ถ้ามี)	มี (เพิ่มต้นทุน)	ไม่มี	ค่าธรรมเนียมการรับรอง ระบบการรับรอง

ที่มา: จากการสำรวจ

3.2.2 การวิเคราะห์เชิงลึกด้านสังคมของการทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร

การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญ การวิเคราะห์เชิงลึกด้านสังคมจะช่วยให้เข้าใจถึงผลกระทบ การเปลี่ยนแปลง และความท้าทายทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่นี้

1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและวิถีชีวิต

การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน จากการศึกษา พบว่า คราวเรือนที่ทำเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มที่จะมีความมั่นคงทางอาชีพมากขึ้น ลดการอพยพแรงงานไปสู่เมืองใหญ่ และมีการกลับคืนถิ่นของคนรุ่นใหม่ที่เห็นโอกาสในการทำเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้โครงสร้างประชากรในชุมชนมีความสมดุลมากขึ้น และช่วยรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้

2) การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการรวมกลุ่ม

การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร นำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากการศึกษา พบว่า กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในยโสธรมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีอำนาจต่อรองทางสังคมและการเมืองสูงขึ้น ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น

3) การศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญา

การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ในชุมชน และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น เยาวชนในพื้นที่ที่มีความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และมีการบูรณาการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์เข้าสู่หลักสูตรการศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับอาชีพเกษตรกรรมในระยะยาว

4) ความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งทางสังคม

แม้ว่าการทำเกษตรอินทรีย์จะส่งผลดีในหลายด้าน แต่ก็พบว่า อาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และความขัดแย้งทางสังคมในบางกรณี เช่น ความแตกต่างทางรายได้ระหว่างเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรทั่วไป หรือความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำและที่ดิน การจัดการความขัดแย้งและการสร้างความเข้าใจในชุมชนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องให้ความสนใจ

โดยสรุป การวิเคราะห์เชิงลึกด้านสังคมของการทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในหลายมิติ ทั้งในด้านโครงสร้างทางสังคม วิถีชีวิต สุขภาวะ การศึกษา และค่านิยม แม้จะมีความท้าทายในบางประเด็น แต่โดยรวมแล้วการทำเกษตรอินทรีย์ได้ส่งผลในเชิงบวกต่อการพัฒนาสังคมของจังหวัดยโสธร การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของการทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร (ตารางที่ 3-2) สะท้อนให้เห็นว่า การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

ตารางที่ 3-2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของการทำเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร

ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
ด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้: ผลผลิตกัญชกเกษตรอินทรีย์มีราคาสูงกว่า ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น เพิ่มมูลค่า: ผลผลิตกัญชกเกษตรอินทรีย์ได้รับการรับรองมาตรฐาน ทำให้มีมูลค่าเพิ่มและสามารถแข่งขันในตลาดได้ สร้างงาน: กระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ต้องใช้แรงงานมากกว่า ทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชน	ต้นทุนการผลิตสูง: ต้องลงทุนในปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยหมัก พันธุ์พืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นในช่วงแรก ตลาดจำกัด: ตลาดสำหรับผลผลิตกัญชกเกษตรอินทรีย์ยังมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับตลาดผลผลิตทั่วไป ความเสี่ยง: ผลผลิตอาจได้รับผลกระทบจากสภาพอากาศและโรคแมลง ทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงในการลงทุน
ด้านสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม: ลดการใช้สารเคมี ทำให้ดิน น้ำ และอากาศสะอาดขึ้น ส่งเสริมสุขภาพ: ผลผลิตกัญชกเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยต่อผู้บริโภค พัฒนาชุมชน: สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	การปรับตัวของเกษตรกร: เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและการจัดการฟาร์ม ความรู้และทักษะ: เกษตรกรต้องมีความรู้และทักษะในการทำเกษตรอินทรีย์ การรวมกลุ่ม: การรวมกลุ่มของเกษตรกรอาจมีความท้าทาย
ที่มา: จากการสำรวจ	

3.3 การวิเคราะห์ทัศนคติและความพร้อมของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์

จังหวัดยโสธร ในฐานะที่เป็นหนึ่งในจังหวัดนำร่องด้านการเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย การส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์จึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ กรมพัฒนาที่ดิน ในฐานะหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ดูแลด้านการพัฒนาและจัดการดินให้มีความเหมาะสมต่อการผลิต จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์

การวิเคราะห์เจาะลึกถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่าข้อจำกัดและอุปสรรคที่แท้จริงในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์คืออะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปรับปรุงคุณภาพดินให้เหมาะสมกับการปลูกพืชอินทรีย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์

การวิเคราะห์ทัศนคติและความพร้อมของเกษตรกรจังหวัดยโสธรในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ได้จากการสำรวจเก็บข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่โดยตรง ผ่านแบบสอบถามที่ออกแบบมาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการเปลี่ยนแปลงมาทำเกษตรอินทรีย์ อาทิ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ อุปสรรคที่พบเจอ และความคาดหวังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามจะช่วยให้เข้าใจถึงภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบันและนำไปสู่การวางแผนพัฒนากลยุทธ์ในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ผลจากการวิเคราะห์จะนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินและดำเนินโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ที่ตรงจุด มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น โดยกรมพัฒนาที่ดินสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปปรับปรุงและพัฒนากระบวนการส่งเสริมให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดฝึกอบรมด้านการปรับปรุงดิน การผลิตปุ๋ยหมัก และการจัดการศัตรูพืชแบบธรรมชาติ

จากข้อมูลในตารางที่ 3-3 เมื่อนำมาวิเคราะห์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย อย่างไรก็ตาม สถานการณ์นี้กำลังเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในภาคเกษตรกรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในฐานะเจ้าของกิจการเกษตรกรรม ผู้จัดการฟาร์ม หรือผู้ปฏิบัติงานในภาคเกษตรกรรม โดยกลุ่มอายุหลักอยู่ที่ 51-60 ปี กลุ่มอายุนี้อายุมากที่สุด ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดอาชีพการเกษตรภายในครอบครัวและการขาดแรงงานรุ่นใหม่เข้ามาทดแทน ในส่วนของเกษตรกรรุ่นใหม่ กลุ่มอายุ 31-40 ปี แม้ว่าสัดส่วนจะน้อยแต่อาจเป็นสัญญาณบวกในการพัฒนาภาคเกษตรให้มีความทันสมัยมากขึ้นได้ในอนาคต

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา ซึ่งอาจส่งผลต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม ยังมีเกษตรกรจบปริญญาตรีบ้าง แม้จะมีสัดส่วนน้อยแต่ก็เป็นสัญญาณที่ดี ที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาของเกษตรกรและอาจนำมาซึ่งการพัฒนาภาคเกษตรในมิติใหม่ ๆ

ตารางที่ 3-3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จังหวัดยโสธร

รายการ	ร้อยละ
เพศ	
ชาย	55.93
หญิง	44.07
อายุ	
31-40 ปี	2.59
41-50 ปี	15.52
51-60 ปี	43.10
61 ปีขึ้นไป	38.79
ระดับการศึกษา	
อ่านออกเขียนได้	11.21
ประถมศึกษา	51.72
มัธยมศึกษา	31.03
ปวช./ปวส.	3.45
ปริญญาตรี	2.59

ที่มา: จากการสำรวจ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่การเกษตรขนาดเล็ก โดยเกษตรกรที่มีที่ดินน้อยกว่า 20 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 64.17 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (ตารางที่ 3-4) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาคการเกษตรส่วนใหญ่ประกอบด้วย เกษตรกรรายย่อยที่มีที่ดินขนาดเล็ก ส่งผลให้เกษตรกรมักจะเผชิญกับข้อจำกัดในการผลิต เช่น ผลิตผลไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนและการจำหน่าย ทำให้รายได้ไม่แน่นอน ตลอดจนเกษตรกรรายย่อยมักจะขาดอำนาจในการต่อรองราคาในตลาด ทำให้ได้รับผลกำไรน้อยกว่าเกษตรกรรายใหญ่

ตารางที่ 3-4 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร จังหวัดยโสธร

รายการ	ร้อยละ
จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร	
น้อยกว่า 5 ไร่	6.67
5-10 ไร่	27.50
11-20 ไร่	30.00
มากกว่า 20 ไร่	35.83

ที่มา: จากการสำรวจ

จากผลการสำรวจสะท้อนให้เห็นภาพรวมที่น่าสนใจของแนวโน้มการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ดังนี้ (ตารางที่ 3-5)

ภาพรวมทั่วไป

- การมีส่วนร่วม: เกษตรกรส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์กับการทำเกษตรอินทรีย์ และปัจจุบันยังคงมีจำนวนไม่น้อยที่ยังคงปฏิบัติอยู่

- แรงจูงใจหลัก: เหตุผลหลักที่เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์ คือ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ รองลงมาเพื่อสุขภาพของตนเองและครอบครัว และเพื่อต้องการรักษาสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

- อุปสรรค: ปัญหาหลักที่ทำให้เกษตรกรบางส่วนไม่สามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้อย่างต่อเนื่อง คือ ปัญหาเรื่องตลาดรองรับที่ยังมีน้อยและขาดความรู้และทักษะในการทำเกษตรอินทรีย์

- ทิศนคติในอนาคต: เกษตรกรส่วนใหญ่มีความตั้งใจที่จะเพิ่มพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ในอนาคต

- การเข้าถึงข้อมูลและการฝึกอบรมด้านเกษตรอินทรีย์: พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดี แต่ยังมีเกษตรกรอีกจำนวนหนึ่งที่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและการฝึกอบรม เพื่อให้เกษตรกรทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงความรู้และทักษะด้านเกษตรอินทรีย์ได้อย่างเท่าเทียมกัน จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ครอบคลุมมากขึ้น เช่น การจัดอบรมที่หลากหลายรูปแบบ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเกษตรกร

เมื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ พบว่า เกษตรกรมีความสนใจและต้องการที่จะหันมาทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตอาหารปลอดภัยและการรักษาสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การขาดตลาดรองรับที่เพียงพอและความรู้ที่จำกัดยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการขยายตัวของภาคเกษตรอินทรีย์ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งตลาดเกษตรอินทรีย์ การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร และการส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการทำเกษตรอินทรีย์ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตได้อีกด้วย

กิจกรรมการทำเกษตรอินทรีย์ (สำหรับเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์)

จากการสำรวจเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 เป็นพันธุ์หลักที่ได้รับความนิยมในการปลูกมากที่สุด รองลงมา คือ ข้าวพันธุ์ กข6 และข้าวพันธุ์ กข15 อย่างไรก็ตาม เกษตรกรไม่ได้จำกัดการปลูกพืชเพียงข้าวเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่พืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตลาด เช่น แตงโม ผักสวนครัว หลากหลายชนิด อาทิ ผักกาด ผักบุ้ง กวางตุ้ง คะน้า ถั่ว หอมแดง กระเจียว และไม้ผล ประเภท มะม่วง มะพร้าว กล้วย ชมพู อินทผลัม เป็นต้น นอกจากนี้ เกษตรกรยังนำหลักการเกษตรผสมผสานมาประยุกต์ใช้ โดยปลูกพืชหลายชนิดในแปลงเดียวกัน เช่น มะม่วง มะพร้าว กล้วย หรือปลูกพืชสมุนไพรควบคู่ไปด้วย เพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพืชชนิดเดียวและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่า

ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของพืชที่เกษตรกรปลูก ซึ่งไม่เพียงแต่ข้าวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพืชเศรษฐกิจและพืชสวนครัวชนิดอื่น ๆ ด้วย การเลือกปลูกพืชที่หลากหลายชนิดและการนำหลักการเกษตรผสมผสานมาใช้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความสามารถในการปรับตัวของ

เกษตรกรในการดำเนินชีวิตและการผลิต เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและตอบสนองความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของเกษตรอินทรีย์ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนและการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

ในส่วนของแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพาแหล่งน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผันแปรตามสภาพภูมิอากาศโดยตรง ส่งผลให้เกษตรกรมีความเสี่ยงสูงที่จะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้ ยังมีการใช้บ่อบาดาล บ่อขุดเอง และสระน้ำ เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองในช่วงที่น้ำฝนไม่เพียงพอ โดยบ่อบาดาลบางแห่งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และใช้พลังงานจากโซลาร์เซลล์ในการสูบน้ำ ซึ่งถือเป็นการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาแหล่งน้ำใต้ดินมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำบาดาลในระยะยาว ขณะที่การขุดบ่อหรือสระน้ำเองก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ขนาดของบ่อ ความลึกของบ่อ และคุณภาพของดิน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำที่เก็บกักได้ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการน้ำในการเกษตรมีความยั่งยืน จำเป็นต้องมีการวางแผนและพัฒนาระบบการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร โดยอาจพิจารณาถึงการขุดลอกแหล่งน้ำเดิม การสร้างฝายชะลอน้ำ การนำเทคโนโลยีการประหยัดน้ำมาใช้ และการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพืชพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว

จากข้อมูลการสำรวจเกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์ พบแนวโน้มที่น่าสนใจในการจัดการศัตรูพืชในระบบเกษตรอินทรีย์และการบำรุงดินรักษาดินในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของเกษตรกรสู่วิถีเกษตรที่ยั่งยืน ดังนี้

การจัดการศัตรูพืช เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีควบคุมโดยธรรมชาติเป็นหลัก และยังมีการใช้สารชีวภาพ เช่น สารเร่ง พด.7 ของกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งเป็นสารป้องกันแมลงศัตรูพืชที่ผลิตจากสารเร่ง พด.7 เป็นปุ๋ยอินทรีย์น้ำที่ได้จากการย่อยสลายพืชสมุนไพร โดยกิจกรรมจุลินทรีย์ในสภาพที่ไม่มีออกซิเจน ได้ของเหลวสีน้ำตาลใส ซึ่งประกอบด้วย กรดอินทรีย์หลายชนิดในปริมาณสูง รวมทั้งสารออกฤทธิ์ประเภทต่าง ๆ และสารไล่แมลงที่สกัดได้จากพืชสมุนไพรชนิดนั้น ๆ ใช้ในการป้องกันแมลงศัตรูพืช แสดงถึงความเข้าใจในระบบนิเวศและการลดการพึ่งพาสารเคมี นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีอื่น ๆ เช่น การควบคุมทางกายภาพ การตัดหญ้า สะท้อนถึงความหลากหลายในการแก้ปัญหา

การบำรุงดิน พบว่า ปุ๋ยอินทรีย์เป็นหัวใจสำคัญ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยชีวภาพ และปุ๋ยคอก เป็นต้น ซึ่งการใช้ปุ๋ยอินทรีย์หลากหลายชนิดช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคโนโลยีจากกรมพัฒนาที่ดิน เช่น สารเร่ง พด. ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

ข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรในระบบเกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญกับการจัดการศัตรูพืชและการบำรุงรักษาดินอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและลดการใช้สารเคมี ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของเกษตรอินทรีย์ที่มุ่งเน้นการผลิตอย่างเป็นมิตรต่อธรรมชาติและสุขภาพของผู้บริโภค

ตารางที่ 3-5 แนวโน้มการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร จังหวัดยโสธร

รายการ	ร้อยละ
คุณเคยทำเกษตรอินทรีย์มาก่อนหรือไม่	
เคย	61.67
ปัจจุบันคุณทำเกษตรอินทรีย์หรือไม่	
ทำอยู่	77.03
ไม่ทำ	22.97
ไม่เคย	38.33
หาก你做เกษตรอินทรีย์ อะไรคือเหตุผลหลักที่ทำให้คุณเลือกทำ	
ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	33.33
เพื่อสุขภาพของตนเองและครอบครัว	32.43
เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม	13.51
มีตลาดรองรับ	12.61
อื่น ๆ	8.12
หาก你不ทำเกษตรอินทรีย์ อะไรคือเหตุผลหลักที่ทำให้你不ทำ	
ตลาดรองรับน้อย	24.69
ขาดความรู้และทักษะ	16.05
สภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม	13.58
ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	12.96
เกษตรกรสูงอายุ ไม่มีคนสืบทอด	8.64
ต้นทุนการผลิตสูง	7.41
ผลผลิตลดลง	5.56
อื่น ๆ	11.11
คุณมีความตั้งใจที่จะเพิ่มพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ในอนาคตหรือไม่	
มี	55.96
ไม่มี	26.61
ไม่แน่ใจ	17.43
คุณเคยได้รับการฝึกอบรมหรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์หรือไม่	
เคย	69.17
ไม่เคย	30.83
ที่มา: จากการสำรวจ	

จากข้อมูลใน ตารางที่ 3-6 พบว่า หน่วยงานรัฐที่ให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตมากที่สุด คือ กรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งบ่งชี้ว่า กรมพัฒนาที่ดิน มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่ รองลงมา คือ กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วม เช่น กรมการข้าว สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุนภาคการเกษตร ซึ่งเป็นการทำงานแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จากการวิเคราะห์เบื้องต้น สามารถสรุปได้ดังนี้

- ความเข้มแข็งของกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านที่ดินและปัจจัยการผลิต
- ความร่วมมือหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน
- การส่งเสริมการเกษตรหลากหลายรูปแบบ มีการสนับสนุนทั้งในด้านการผลิตข้าว การส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ และการพัฒนาชุมชน

ดังนั้น ควรสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการสนับสนุนปัจจัยการผลิต และควรมีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรดินและการเกษตรอย่างเป็นระบบ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่อย่างตรงจุด

ตารางที่ 3-6 การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานรัฐ จังหวัดยโสธร

รายการ	ร้อยละ
กรมพัฒนาที่ดิน	47.25
กรมส่งเสริมการเกษตร	34.07
กรมการข้าว	8.79
อื่น ๆ	9.89

ที่มา: จากการสำรวจ

การทำเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันถือเป็นทางเลือกที่ได้รับความนิยมสูงอย่างมาก เนื่องจากมีโอกาสในการสร้างรายได้ที่น่าสนใจ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 3-7 พบว่า ร้อยละ 53.33 ของเกษตรกรเชื่อว่า การทำเกษตรอินทรีย์มีโอกาสในการสร้างรายได้มากขึ้นในอนาคต ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่นของเกษตรกรต่อการเติบโตของตลาดเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตาม มีเกษตรกร ร้อยละ 21.67 ที่ไม่แน่ใจเกี่ยวกับทิศทางของรายได้ในอนาคต ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการให้ข้อมูลเพิ่มเติม หรือการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ในด้านของการเติบโตของตลาดสำหรับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรจำนวน ร้อยละ 66.67 เชื่อว่าตลาดมีการเติบโต โดยร้อยละ 35.00 มองเห็นการเติบโตอย่างมาก นี่เป็นสัญญาณที่ดี ที่ชี้ให้เห็นว่าตลาดสำหรับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ยังมีศักยภาพในการขยายตัว อย่างไรก็ตาม ยังมีเกษตรกรจำนวน ร้อยละ 23.33 ที่ไม่แน่ใจ ซึ่งอาจเป็นผลจากความไม่แน่นอนของตลาด หรือขาดข้อมูลที่เพียงพอ

ความต้องการของผู้บริโภคต่อผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ยังคงเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ทำให้เห็นถึงอนาคตที่สดใสของอุตสาหกรรมนี้ โดยร้อยละ 64.17 ของเกษตรกร เชื่อว่า ความต้องการจะเพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันการขยายตัวของตลาดเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตาม การที่ยังมีเกษตรกร ร้อยละ 21.67 ที่ไม่แน่ใจเกี่ยวกับความต้องการในอนาคต อาจสะท้อนถึงความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมผู้บริโภค

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยเสี่ยงในการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า ความกังวลหลักมาจากตลาดรองรับที่น้อย คิดเป็นร้อยละ 20.61 และผลผลิตที่ลดลง คิดเป็นร้อยละ 19.30 ซึ่งสะท้อนถึงความไม่แน่นอนในด้านความสามารถในการแข่งขันและการจัดจำหน่ายสินค้า นอกจากนี้ การจัดการศัตรูพืชและโรคพืช และการแข่งขันกับสินค้าเกษตรทั่วไป ยังเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เกษตรกรต้องพิจารณาในการวางแผนการผลิต

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การทำเกษตรอินทรีย์ยังคงมีศักยภาพและโอกาสในการเติบโต แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงที่หลากหลาย การให้ข้อมูลที่ชัดเจน การสนับสนุนจากภาครัฐ และการพัฒนาความรู้ทางการตลาดและการผลิต เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้จากการทำเกษตรอินทรีย์ในอนาคต

ตารางที่ 3-7 โอกาสและปัจจัยเสี่ยงในการทำเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร

รายการ	ร้อยละ
การทำเกษตรอินทรีย์มีโอกาสในการสร้างรายได้มากขึ้นหรือน้อยลงในอนาคต	
มากขึ้น	53.33
คงเดิม	22.50
น้อยลง	2.50
ไม่แน่ใจ	21.67
ตลาดสำหรับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ของคุณมีการเติบโตหรือไม่	
มีการเติบโตอย่างมาก	35.00
มีการเติบโตบ้าง	31.67
ไม่เติบโต	10.00
ไม่แน่ใจ	23.33
ความต้องการของผู้บริโภคต่อผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในอนาคตจะเป็นอย่างไร	
เพิ่มขึ้น	64.17
คงเดิม	13.33
ลดลง	0.83
ไม่แน่ใจ	21.67
อะไรคือปัจจัยที่คุณคิดว่าเป็นความเสี่ยงหลักในการทำเกษตรอินทรีย์	
ตลาดรองรับน้อย	20.61
ผลผลิตลดลง	19.30
การจัดการศัตรูพืชและโรคพืช	15.79
การแข่งขันกับสินค้าเกษตรทั่วไป	12.72
ต้นทุนการผลิตสูง	7.89
เกษตรกรอายุมาก ไม่มีทายาทสืบต่อ	7.02
การเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ	5.70
อื่น ๆ	10.97

ที่มา: จากการสำรวจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินในการทำเกษตรอินทรีย์ (ตารางที่ 3-8) ซึ่งมีการสำรวจเกี่ยวกับความรู้และการมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อพิจารณาถึงผลกระทบและความเพียงพอของการสนับสนุน รวมถึงความต้องการเพิ่มเติมที่เกษตรกรเห็นว่าจำเป็นต่อการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในอนาคต ดังนี้

จากข้อมูล พบว่า ร้อยละ 58.33 ของเกษตรกร ทราบถึงนโยบายหรือโครงการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์จากกรมพัฒนาที่ดิน แต่ในทางตรงกันข้าม มีเพียงร้อยละ 41.67 ที่เคยเข้าร่วมโครงการ หรือได้รับการสนับสนุน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโครงการ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การที่กลุ่มเกษตรกรจำนวนมากยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนนี้ อาจสะท้อนถึงปัญหาการสื่อสาร หรือกระบวนการที่ไม่ครอบคลุมในระดับชุมชน

ในด้านผลกระทบของการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินต่อการทำเกษตรอินทรีย์ มีเพียงร้อยละ 40.00 ของเกษตรกร ที่ระบุว่า การสนับสนุนดังกล่าวมีผลในทางบวกต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ในขณะที่กลุ่มใหญ่ถึงร้อยละ 54.78 ไม่แน่ใจถึงผลกระทบที่ได้รับ ซึ่งอาจบ่งชี้ถึงความไม่ชัดเจนของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุน หรือการขาดการประเมินที่ชัดเจนของผลกระทบดังกล่าว

เมื่อพิจารณาถึงความเพียงพอและความเหมาะสมของการสนับสนุน พบว่า มีเพียงร้อยละ 27.73 ของเกษตรกรที่รู้สึกว่าการสนับสนุนเพียงพอและเหมาะสม ซึ่งนับว่าน้อยมาก ในขณะที่ ร้อยละ 59.66 ของเกษตรกรไม่แน่ใจ ซึ่งอาจสะท้อนถึงความไม่ชัดเจนในแนวทางการสนับสนุน หรือการขาดการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการในกลุ่มผู้ปฏิบัติ

จากข้อเสนอแนะโครงการ หรือการสนับสนุนใดที่ควรมีเพิ่มเติมจากกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.96 เห็นว่า การเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพสูงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการทำเกษตรอินทรีย์ ปัจจัยเหล่านี้รวมถึงปุ๋ยอินทรีย์ พีชคลุมดิน และเมล็ดพันธุ์ที่ผ่านการรับรอง ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตและคุณภาพของสินค้าเกษตรอินทรีย์ การสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงปัจจัยเหล่านี้ในราคาที่เหมาะสมและมีแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้ จึงเป็นสิ่งที่กรมพัฒนาที่ดินควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ปัจจัยการผลิตแล้ว การตลาดก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 22.28 เห็นว่า การสร้างช่องทางการตลาดที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม และเข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น การสนับสนุนด้านการตลาดอาจรวมถึงการจัดทำตลาดร่วม การสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรอินทรีย์ การส่งเสริมการขายผ่านช่องทางออนไลน์ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่ชัดเจนของเกษตรกร ที่ต้องได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านปัจจัยการผลิตและการตลาดเพิ่มเติมจากกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้การทำเกษตรอินทรีย์เป็นไปอย่างยั่งยืนและขยายผลได้มากขึ้น การดำเนินการตามข้อเสนอแนะของเกษตรกรจะไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างระบบอาหารที่ปลอดภัยและยั่งยืนให้กับประเทศอีกด้วย

ตารางที่ 3-8 การสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน จังหวัดยโสธร

รายการ	ร้อยละ
ทราบถึงนโยบายหรือโครงการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์จากกรมพัฒนาที่ดินหรือไม่	
ทราบ	58.33
ไม่ทราบ	41.67
เคยเข้าร่วมโครงการหรือได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินในการทำเกษตรอินทรีย์หรือไม่	
เคย	41.67
ไม่เคย	58.33
โครงการหรือการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินมีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของอย่างไร	
มีผลในทางบวก	40.00
ไม่มีผล	5.22
ไม่แน่ใจ	54.78
โครงการหรือการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินมีความเพียงพอและเหมาะสมหรือไม่	
เพียงพอและเหมาะสม	27.73
ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม	12.61
ไม่แน่ใจ	59.66
โครงการหรือการสนับสนุนใดที่ควรมีเพิ่มเติมจากกรมพัฒนาที่ดินเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์	
การเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ	36.96
การฝึกอบรมและข้อมูล	21.20
การสนับสนุนด้านการเงิน	9.78
การสนับสนุนด้านการตลาด	22.28
เร่งการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Certification Scheme for Organic Agriculture)	3.26
อื่น ๆ	6.52

ที่มา: จากการสำรวจ

3.4 หลักเกณฑ์และการกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์

3.4.1 หลักเกณฑ์การกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์

การกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์ต้องเป็นพื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมาย และป่าตามมติคณะรัฐมนตรี โดยมีปัจจัยหลักที่นำมาใช้ในการกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

- ความเหมาะสมของที่ดินสำหรับการปลูกพืช จากการประเมินความเหมาะสมของที่ดินตามพืชที่เกษตรกรปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย ข้าวนาปี แดงโม พืชผัก และขมิ้นชัน
- แหล่งน้ำในไร่นาของเกษตรกร จากข้อมูลพิกัดแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานของกรมพัฒนาที่ดิน และข้อมูลพื้นที่ชลประทานของกรมชลประทาน
- ลักษณะการใช้งานของพื้นที่ หรือพื้นที่ที่ไม่มีการใช้สารเคมี จากข้อมูลพิกัดแปลงเกษตรอินทรีย์ของกรมพัฒนาที่ดิน และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด รวมถึงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน
- ระยะห่างจากโรงงานอุตสาหกรรม จากข้อมูลพิกัดโรงงานของกรมโรงงานอุตสาหกรรม และข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน
- ระยะห่างจากถนนหลวงสายหลัก พื้นที่เสี่ยงที่จะปนเปื้อนสารเคมี อาทิ ที่ทิ้งขยะ สถานีบริการน้ำมัน โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน

3.4.2 การกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์

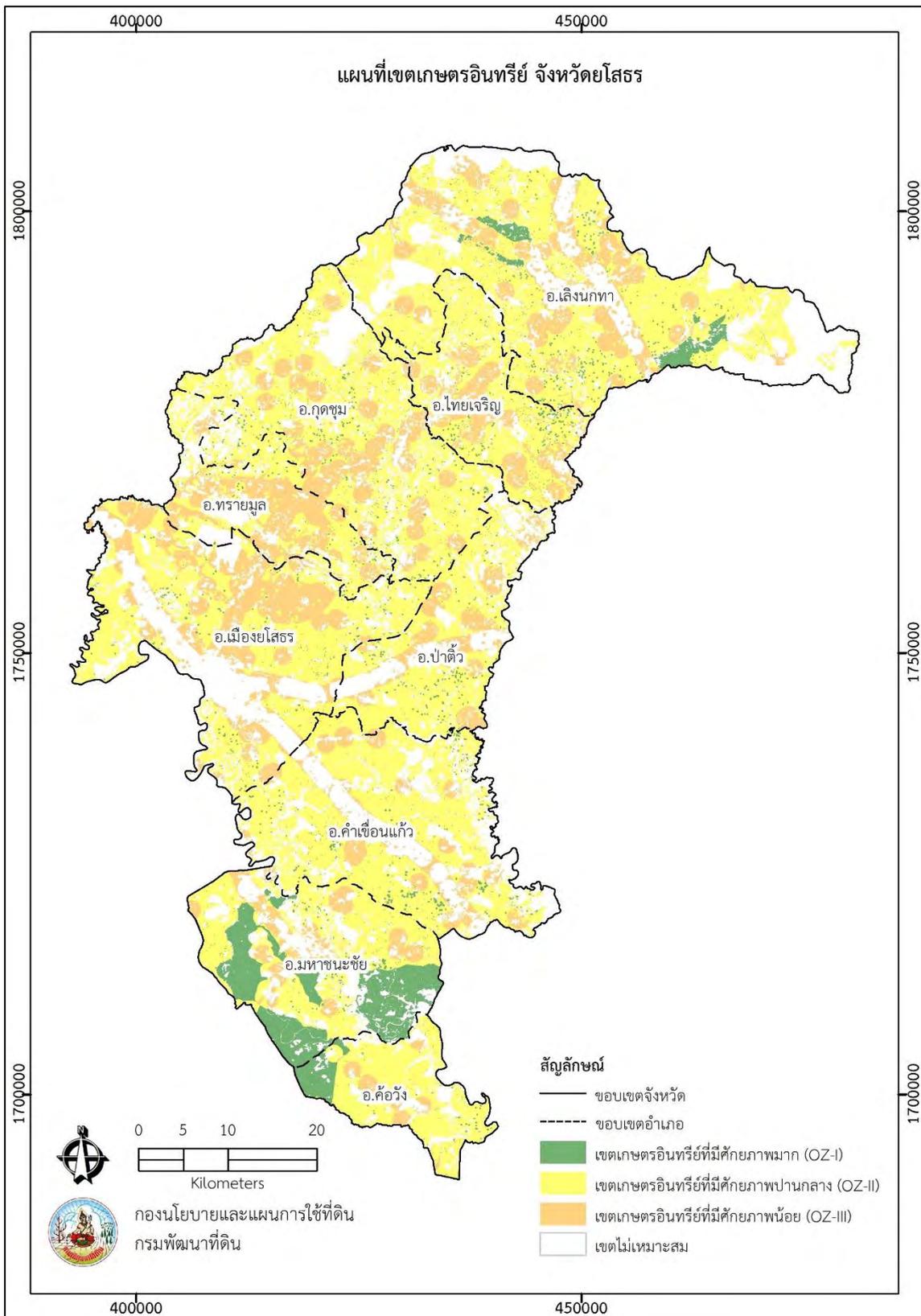
จากหลักเกณฑ์การกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์ข้างต้นได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้เขตเกษตรอินทรีย์ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 3-9 และรูปที่ 3-5)

- 1) เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพมาก (OZ-I) มีเนื้อที่ 131,665 ไร่ หรือร้อยละ 5.06 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอห้วยราชย์ เลิงนกทา ค้อวัง ตามลำดับ
- 2) เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพปานกลาง (OZ-II) มีเนื้อที่ 1,243,554 ไร่ หรือร้อยละ 47.81 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเลิงนกทา กุดชุม คำเขื่อนแก้ว ตามลำดับ
- 3) เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพน้อย (OZ-III) มีเนื้อที่ 428,788 ไร่ หรือร้อยละ 16.49 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองยโสธร เลิงนกทา กุดชุม ตามลำดับ
- 4) เขตไม่เหมาะสม มีเนื้อที่ 797,033 ไร่ หรือร้อยละ 30.64 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการทำระบบเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 3-9 เขตเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร

เขตเกษตรอินทรีย์	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพมาก (OZ-I)	131,665	5.06
เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพปานกลาง (OZ-II)	1,243,554	47.81
เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพน้อย (OZ-III)	428,788	16.49
เขตไม่เหมาะสม	797,033	30.64
รวม	2,601,040	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่ได้จากการคำนวณโดยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS)

รูปที่ 3-5 เขตเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร

3.5 สรุปและข้อเสนอแนะ

3.5.1 สรุป

จากการกำหนดเขตเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร แบ่งได้เป็น 3 เขต คือ เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพมาก (OZ-I) มีเนื้อที่ 131,665 ไร่ หรือร้อยละ 7.30 ของเนื้อที่จังหวัด เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพปานกลาง (OZ-II) มีเนื้อที่ 1,243,554 ไร่ หรือร้อยละ 68.93 ของเนื้อที่จังหวัด และเขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพน้อย (OZ-III) มีเนื้อที่ 428,788 ไร่ หรือร้อยละ 23.77 ของเนื้อที่จังหวัด โดยเขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพมาก (OZ-I) ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอมหาชนะชัย เลิงนกทา ค้อวัง ตามลำดับ เขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพปานกลาง (OZ-II) ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเลิงนกทา กุดชุม คำเขื่อนแก้ว ตามลำดับ และเขตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพน้อย (OZ-III) ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองยโสธร เลิงนกทา กุดชุม ตามลำดับ

การทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรมีศักยภาพสูง แต่ต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมทั้งด้านการฝึกอบรม การจัดหาปัจจัยการผลิต การสร้างตลาด และการสนับสนุนด้านการตลาดที่ครอบคลุมมากขึ้น ปัจจัยสำเร็จหลักของการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการให้ปัจจัยการผลิตที่จำเป็น โดยเฉพาะบทบาทของ “กรมพัฒนาที่ดิน” เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนเกษตรกร โดยเฉพาะด้านการปรับปรุงคุณภาพดินและการจัดหาปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มองว่า การสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินช่วยเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการจัดการศัตรูพืชแบบธรรมชาติเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มความยั่งยืนในการผลิต

3.5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกร พบว่า การทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ได้รับข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการและความท้าทายที่เกษตรกรเผชิญ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาสำหรับอนาคต ซึ่งสามารถสรุปและวิเคราะห์ได้ดังนี้

- การสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นหัวใจสำคัญที่ได้รับการเน้นย้ำจากเกษตรกร ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนเครื่องจักรสำหรับเกษตรอินทรีย์และการจัดหาเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ นอกจากนี้ ยังมีการเรียกร้องให้เร่งกระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตในราคาที่สูงขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์

- การสร้างแรงจูงใจและการอบรม ถือเป็นอีกหนึ่งข้อเสนอที่สำคัญ โดยเสนอให้มีการจัดการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการทำเกษตรอินทรีย์ การสร้างแรงจูงใจจากภาครัฐและการสร้างตลาดรับซื้อที่ชัดเจนก็เป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้เกษตรกรเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์

- การพัฒนาสภาพพื้นที่และแหล่งน้ำ ยังเป็นข้อเสนอที่ควรให้ความสำคัญ การตรวจสอบคุณภาพดินและการจัดหาแหล่งน้ำสำรองเพื่อการเพาะปลูกที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้การรักษาป่าเพื่อเป็นป่าต้นน้ำยังช่วยสนับสนุนความยั่งยืนของการเกษตร

- การจัดการตลาดและการขนส่ง เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การสร้างตลาดรับซื้อผลผลิตในพื้นที่จะช่วยลดความเสียหายจากการขนส่งและลดต้นทุนการขนส่ง ควรมีการสนับสนุนให้มีตลาดรับซื้อข้าวที่ใกล้พื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่ดี
- การสร้างแหล่งเรียนรู้และการขยายพื้นที่ โดยการจัดตั้งแปลงเรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์ในแต่ละตำบลจะช่วยขยายพื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ การสนับสนุนคนรุ่นใหม่ในการทำเกษตรอินทรีย์ ยังเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากราคาผลผลิตที่ดีอาจไม่เพียงพอหากไม่มีความรู้และการสนับสนุนที่เหมาะสม
- การผลิตเมล็ดพันธุ์เก็บไว้เพื่อขายภายในกลุ่มและการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าและความหลากหลายของผลผลิต

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม: เน้นย้ำบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร

หัวใจสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร คือ บทบาทสำคัญของภาครัฐ โดยเฉพาะ “กรมพัฒนาที่ดิน” ซึ่งมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและสนับสนุนเกษตรกรอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

- การให้ความรู้และฝึกอบรม: กรมพัฒนาที่ดินได้จัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับเทคนิคการทำเกษตรอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยหมัก การจัดการศัตรูพืชแบบธรรมชาติ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพ
- การส่งเสริมการรวมกลุ่ม: การสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ช่วยให้เกษตรกรมีกำลังในการต่อรองราคา มีช่องทางการตลาดที่กว้างขึ้น และสามารถแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน
- การสนับสนุนด้านเงินทุน: ภาครัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น โครงการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ โครงการพัฒนาตลาดเกษตรอินทรีย์ และโครงการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์
- การสร้างเครือข่าย: กรมพัฒนาที่ดินได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการทำเกษตรอินทรีย์ให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน
- การพัฒนาตลาด: ภาครัฐได้ส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ ทั้งในและต่างประเทศ โดยจัดงานแสดงสินค้า จัดทำป้ายสัญลักษณ์รับรอง และสนับสนุนให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. 2565. ข้อมูลจำนวนประชากร (ณ เดือนธันวาคม 2565). กระทรวงมหาดไทย. แหล่งที่มา: <https://stat.bora.dopa.go.th>, 2 มิถุนายน 2567.
- กรมควบคุมมลพิษ. 2566. รายงานผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำจากสถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำ. (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. 2567. คุณภาพอากาศในพื้นที่จังหวัดยโสธร ปี 2566. (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2558. คุณภาพน้ำใต้ดิน. (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. 2567. ข้อมูลบ่อน้ำบาดาล. (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2565. แผนปฏิบัติการราชการ กรมพัฒนาที่ดิน ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570. (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. 2567. ข้อมูลโรงงาน จังหวัดยโสธร. กระทรวงอุตสาหกรรม. แหล่งที่มา: <https://www.diw.go.th>, 15 มิถุนายน 2567.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2567. แผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. (ไฟล์ข้อมูล).
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดยโสธร. 2567. แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. (ไฟล์ข้อมูล). สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย.
- กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน. 2566. แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน จังหวัดยโสธร ปี พ.ศ. 2566. (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2564. แผนที่ดินจังหวัดยโสธร. (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. 2565. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. 2563. แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2560-2565. (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- _____ 2565. **แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570.** (ไฟล์ข้อมูล).
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. 2565. **แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย
ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570).** (ไฟล์ข้อมูล). สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.
- ชนวน รัตนวราหะ. 2550. **เกษตรอินทรีย์.** สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กรมวิชาการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ศูนย์ภูมิอากาศ กองพัฒนาอู่ศูนย์วิทยา. 2566. **ภูมิอากาศจังหวัดยโสธร.** (ไฟล์ข้อมูล).
กรมอู่ศูนย์วิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- ศูนย์อู่ศูนย์วิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. 2567. **ข้อมูลภูมิอากาศ ณ สถานีวัดอากาศราย
อำเภอ จังหวัดยโสธร ในคาบ 10 ปี (พ.ศ. 2557-2566).** (ไฟล์ข้อมูล).
กรมอู่ศูนย์วิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- ศูนย์อู่ศูนย์วิทยาชลประทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. 2567. **ปริมาณน้ำท่า.** (ไฟล์ข้อมูล).
กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยโสธร. 2565. **ข้อมูลจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาต
ทำงาน จังหวัดยโสธร.** สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์. แหล่งที่มา: <https://www.opsmoac.go.th/yasothon>, 13 มิถุนายน 2567.
- _____ 2566. **ข้อมูลเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร.** สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แหล่งที่มา:
<https://www.opsmoac.go.th/yasothon>, 13 มีนาคม 2567.
- _____ 2567. **ข้อมูลจตุรบรรวมและกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร.** สำนักงาน
ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แหล่งที่มา:
<https://www.opsmoac.go.th/yasothon>, 2 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานชลประทานที่ 7. 2567. **โครงการชลประทานจังหวัดยโสธร.** (ไฟล์ข้อมูล).
กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2565. **แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการ
พัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570.** (ไฟล์ข้อมูล).
กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. 2563. **แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 – 2570)**. (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงอุตสาหกรรม.
- สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร. 2564. **ข้อมูลประมง ปศุสัตว์ จังหวัดยโสธร**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. แหล่งที่มา: <https://yasothon.nso.go.th>, 30 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2564. **ข้อมูลเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร**. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th>, 12 มีนาคม 2567.
- _____. 2566. **ข้อมูลสถานภาพแรงงาน จังหวัดยโสธร**. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th>, 13 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565. **ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี จังหวัดยโสธร**. สำนักนายกรัฐมนตรื. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th>, 14 มิถุนายน 2567.
- สำนักจัดการที่ดินป่าไม้. 2566. **บทสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2566**. (ไฟล์ข้อมูล). กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา. 2561. **คู่มือการบริหารจัดการน้ำโครงการชลประทานยโสธร**. (ไฟล์ข้อมูล). สำนักงานชลประทานที่ 7 กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- European Commission. 2014. **Organic Farming Statistics**. Available Source: <https://ec.europa.eu/eurostat>, Apr 4, 2017.
- FAO. 2007. **Organic Agriculture Can Contribute to Fighting Hunger, But Chemical Fertilizers Needed to feed the World**. Media Relations, Rome.
- Halweil, B. 2006. **Can Organic Farming Feed Us All**. Worldwatch Institute, Washington, D. C.
- Howard, A. 1940. **An Agricultural Testament**. Oxford University Press, London.
- National Agricultural Statistics Service. 2015. **Organic Farming, Results from the 2014 Organic Survey**. USDA.
- Northbourne, L. 1940. **Look to the Land**. Dent, London.
- Paull, J. 2011. **The Betteshanger Summer School: Missing link between biodynamic agriculture and organic farming**. Journal of Organic Systems, 6 (2), pp. 13-26.

Pfeiffer, E. 1938. **Bio-Dynamic Farming and Gardening: Soil Fertility Renewal and Preservation.** (F. Heckel, translation). Anthroposophic Press, New York.

Willer, H., J. Trávníček and B. Schlatter, eds. 2024. **The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2024.** Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn.

